

„De-a lungul celor 27 de ani care au trecut de la eliberarea țării, poporul român, condus de partidul comunist, a desfășurat o uriașă activitate creatoare, la capătul căreia patria noastră, România, se înfățișează ca un stat socialist înfloritor“

NICOLAE CEAUȘESCU

Proletari din toate țările, uniți-vă!

ROMÂNIA LITERARĂ

săptăminal de literatură și artă

34

Joi 19 VIII 1971 — 32 pagini, 2 lei

GH. IVANCENCO

23 AUGUST. — INSURECȚIA ARMATĂ

În miezul acelei veri

Țara este alta, ființa ei rămâne aceeași. Alții sînt oamenii ei, poporul ei este același. Altele zidirile, pămîntul ei același este. Iată, privim la noi înșine, cei de-atunci, de cînd priveam către noi cei de-acum, către lumea de mîine ce se naștea, cu speranță și cu mare încredere în rațiune, în pace, în democrație. Iar acela care atunci au văzut înția dată lumina zilei, în miezul acelei veri hotărîtoare, sînt bărbați și femei în toată puterea cuvîntului. Lumea pentru ei era chiar în scăpărarea acelei zile, semnele ei se arătau peste țară. Și țara se angaja cu oamenii și cu bunurile, în lupta pentru dreptate socială, intra în zodia nouă a revoluției proletare, a puterii populare, a gândirii comuniste.

Cum va arăta lumea de mîine? Întrebarea era pusă de multă vreme, din istoria țării, din decenii de luptă ilegală a Partidului Comunist Român, era întrebarea pusă de masele muncitoare, de întregul popor, în ea erau cuprinse nădejdi și idealuri, ea era expresia unei energii care se cerea dezlănțuită. Printre cei aflați în rîndurile partidului, în orizontul gândirii lui, au fost scriitorii și gazetarii protestatari, ca Tudor Arghezi și Gala Galaction, N. D. Cocea și Alexandru Sahia, Geo Bogza și Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu și George Macovescu, Miron Radu Paraschivescu și Mihai Beniuc, Ion Călugăru și alții alții, care au zămislit cu talent și imaginație nutrită de ideile marxiste înfățișarea lumii ce se naștea, ce trebuia să se nască.

În lumina aspirațiilor acestora, al gândurilor și idealurilor lor, sintetizînd, coordonînd și mobilizînd, organizînd și gîndind departe, Partidul Comunist Român a declanșat insurecția armată de la 23 August 1944 pentru răsturnarea dictaturii, pentru întoarcerea armelor împotriva armatelor hitleriste, descătîșind marile energii ale națiunii, dînd puțina oamenilor țării să gîndească la viitorul lor, să lupte pentru acest viitor.

„Cum va fi lumea de mîine?“ — întreba după ceasul eliberării scriitorul Ion Biberi — și dacă ne amintim de cartea acelor biografii spirituale și răspunsuri, este pentru a vedea cum mersul lucrurilor a dat răspunsul fără tăgadă la ceea ce minți luminate ale țării încercau să înțeleagă din lumea ce se pregătea. „Nu sînt profet — răspundea George Enescu. Cred totuși că printr-o lege a naturii...“, din pus-

Ion HOREA

(Continuare în pagina 2)

Seară de august

O zi de august, seară, asfințit.
Se naște-o lume, alta s-a sfîrșit.
Se naște-n singe. Moare în noroi
Pe cîmpurile arse de război.
Depart, undeva, într-un cîtun
Mai bubuie neconținut un tun.
Sfîrșit de zi, sfîrșit de bătălie;
Mai umblă moartea-n cîmp ca o stîlchie.
Se trag spre munte trupele bătute,
Ca fiarele spre vizuini știute.
Se îmbulzesc pe drumurile-nguste,
Coloanele albastre de lăcuste.
Le urmăresc ai noștri de aproape,
Cînd peste creste, cînd trecînd pe ape.

Prin satele uitate de la noi,
Pe-a căror uliți n-a trecut război,
Prin case scunde, mulți copii, o mamă
Își duc viața fără să-și dea seamă
Că-n seara cea de august spre-asfințit
Se naște-o lume, alta a murit.

Demostene BOTEZ

Muzica lui Enescu — sinteză a sensibilității noastre

Din teama sau poate din nevoia de a nu le suprima arderea, de a nu le mutila elanul interior, de a nu le sugruma adevărul, muzica enesciană nu circumscrie niciodată sentimentele: formele ei esențializate sînt formele descătîșării, eliberării profunde a acestora. Muzica lui Enescu este o artă totală, o ucenicie și un exercițiu al libertății. Muzica lui transfigurează tocmai pentru că are în ființa ei lăuntrică această vocație a libertății.

Venit din straturile adînci de sensibilitate ale poporului său, acest impuls are puterea arzătoare și purificatoare a fluizilor vulcanici.

Magician al unei viori acordate parcă după acustica celestă, exprimînd demiurgic folclorul nostru și sonatele lui Bach sau Căsar Franck, Enescu și-a rafinat la modul cel mai grav arta de a exprima tumultul omenesc al muzicii, pasiunea nestăvilită de a exista, vibrația vieții.

Desăvîrșit mînuitor al baghetei, înclinîndu-se — cu privirile întoarse în sine ca-ntr-o mare — peste sonoritățile monoton eruptive ale muzicii lui Wagner, acoperîndu-le vîlvătăile cu trupul, comprimîndu-le aproape fizic pentru a le reda tensiunea cutremurătoare, negura și spasmul de geneză; răsfrînt peste lirismul profundizimilor brahms-iene; aerian și extatic, de o senzualitate insinuantă pentru a reliefa atmosfera Preludiului la După-amiaza unui faun de Claude Debussy, Enescu iradia în fond de bucuria comunicării cu semenii săi. De la Mozart și Beethoven, pînă la el nu vîd un muzician care să fi trăit cu atîta intensitate, paroxistică în ingenuitatea ei — bucuria de a revărsa scînteia muzicii în inimile oamenilor, de a visa cu o mai nedismulată încredere la desăvîrșirea sufletească și morală a omului sub semnul frumuseții, sub puterea seducătoare a sunetelor. Cîntînd prin spitalele ticsite de răniți ale Moldovei în timpul celui dintîi război mondial, alinîndu-le suferința, Enescu dădea o lecție de nobilă umanitate și ardent patriotism. Credo-ul său estetic și patriotic se confrunta spontan în această atitudine gravă, reflex al conștiinței sale îndurerate, contopite simbolic cu suferința neamului său. Îndrăgostit de muzică — pe care o iubea cel mai mult pe pămînt —, cum îi plăcea s-o declare: „Trăiesc cu amintirea îndepărtată, mereu prezentă în inimă, a țării mele... Ajungînd la port privesc oceanul vieții, valurile se șterg în depărtare și nu mai rămîne decît suprafața lucie care ca o oglindă răsfrînge cerul, cerul meu, Muzica“, Enescu era, prin însăși „slăbiciunea“ pe care i-o dicta această patimă, de o receptivitate extraordinară la dramele umane. Într-o epocă

Vasile NICOLESCU

(Continuare în pagina 31)

Acum patruzeci de ani, în condiții cumplit de aspre, apărea primul număr al „Scintei“. De la mașinuța tipografică manevrată cu mâna și de la sediul obscur mereu schimbat, pînă la uriașele instalații poligrafice și propria casă de marmură, ziarul a parcurs un drum lung, drumul luptei pentru adevăr și pentru pace, pentru omie și dreptate, drumul eliberării, al revoluției socialiste, drumul comuniștilor aflați neconștienți în fruntea clasei muncitoare, ținînd sus stindardul năzuințelor populare, al idealurilor patriotice. Timp de patru decenii, redactorii și colaboratorii „Scintei“ au trăit și scris cronică țării ducînd în mase cuvîntul partidului, militînd cu abnegație pentru înfăptuirea a ceea ce înseamnă România de azi.

Ziarul a format, în tot cursul existenței sale, gazetari curajoși și inventivi, a dat neconștient pildă de combativitate comunistă, a atras largi păături de oameni ai muncii la dezbaterile problemelor vitale ale țării, contribuind la închegarea unei opinii publice înaintate în toate domeniile de activitate materială și spirituală. Publicistica de înalt spirit civic a fost susținută și dezvoltată, în paginile ziarului, în continuarea celor mai bune tradiții ale presei românești, astăzi organul Comitetului Central al Partidului fiind pe drept cuvînt cea mai citită, mai răspîndită și mai eficientă publicație, cuprinzînd în arc larg, în forme foarte variate și la o înaltă tensiune a scrisului, vasta problematică a vieții românești contemporane.

Cine răsfoiește colecția „Scintei“ va întîlni frecvent și semnăturile celor mai iluștri scriitori români de ieri și de azi, după cum va găsi consemnate în articole, colocvii, cronici, momente fundamentale din evoluția literaturii și artelor noastre, aprecierile și cerințele partidului față de necesitatea unei culturi angajate plenar, definitoriu în efortul constructiv către societatea socialistă multilateral dezvoltată.

Adresînd un călduros salut colegial „Scintei“, „România literară“ îi urează noi și numeroase izbînzii în realizarea zi de zi a luminisului ei program, în tratarea multor probleme de viață și gîndire mereu noi pe care le ridică mersul ineluctabil spre comunism. Redacția noastră înțelege deopotrivă să-și asume, cu răspundere, sarcinile pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu, în mesajul adresat ziarului „Scintei“, le enunța pentru întreaga noastră presă: „...presă are menirea de a desfășura o largă activitate publicistică, de a trata în coloanele sale problemele de bază ale dezvoltării societății noastre socialiste. Presa trebuie să analizeze într-un spirit critic de înaltă exigență și principialitate comunistă întreaga activitate desfășurată și să dezvăluie cu curaj lipsurile și neajunsurile... Presa este chemată să militeze permanent pentru înfăptuirea politicii marxist-leniniste a partidului... Presa trebuie să constituie un puternic instrument de dezbateră publică și de participare a maselor largi populare la elaborarea politicii interne și externe a partidului nostru, constituind astfel — dacă se poate spune așa — un puternic forum al democrației noastre socialiste“.

In miezul acelei veri

(Urmare din pagina 1)

tierea morală de astăzi se va naște o nouă credință în demnitatea omului. Eu nădăjduesc.“

Un dialog al timpului se încrușișă cu dialogul cărturarilor noștri, o credință a popoarelor și o datorie supremă s-a adăugat gîndului și credinței lor, în anii care au urmat. „Greutatea este — spune Mihail Sadoveanu — de a soluționa în lumea democrației de mîine problemele speciale ale neamului românesc... În lumina și spiritul acesta nou care ne impresară, și care nu pot fi tăgăduite de nimeni, ne aflăm cu problema noastră specială. Aceasta trebuie soluționată în chipul cel mai potrivit, prin mijloace democratice“. Gîndeau atunci la lumea de astăzi. Prin ei vorbea Țara cu muncitorii și țărani ei, cu oamenii ei de cultură. Comuniștii ori necomuniștii ei gîndeau la schimbări structurale. Aceste credințe au însemnat în anii ce urmară gesturi cetățenești și acțiuni politice, participare la treburile țării, pagini neprețuite ale scrisului românesc. „Cred în triumful socialismului“, — declara în libertatea convingerilor sale Lucrețiu Pătrășcanu. „Indiferent de etapele prin care vom trece, noi și alte țări, mergem înspre forme de viață de înlocuire a mijloacelor de producție, cu forme de proprietate colectivă. Tot progresul tehnic vine în ajutorul lichidării în acest chip a problemelor de viață a întregii omeniri... De aceea, cred că numai societatea socialistă poate chezașul lichidarea mizeriei omenești, ridicarea nivelului moral și material al maselor, emanciparea individului, condițiile creării unei vieți libere, producătoare de valori.“

În lupta de emancipare a omului de sub stăpînirea forțelor naturii și îmbunătățirea sub toate raporturile a vieții umane, adică ceea ce am dorit, urmărit, născut, încă din primii ani de viață conștientă, cred că numai socialismul și numai societatea comunistă pot oferi condiții de realizare pozitivă.

Este o problemă de viitor, dar nu cred prea îndepărtat...“

Pentru Mihail Ralea „...lumea de mîine va avea o organizare socialistă. Situația omului în această societate va fi indicată de doctrina umanismului socialist... Va fi o poziție acceptată de om cu entuziasm și bucurie, prin adevăruri voluntare. Aceasta soluționează într-un fel și problema libertății individuale. Fiind personal angajat, acceptînd o poziție și integrîndu-se voluntar într-un sistem social, omul va avea libertate de acțiune... Omul de mîine în societatea so-

„Cetitul cărților“

„Iscusita omului zăbavă“ rezervată cetitului, despre care Miron Costin scria cu veacuri în urmă, nu mai este de mult o chestiune privată. Oamenii de felurite profesii (editori, tipografi, scriitori, librari, profesori) fac eforturi considerabile pentru ca pe masa cititorului să se găsească o carte bună, să fie citită și înțeleasă, devenind un instrument informațional și operațional totodată.

Cartea, în toată diversitatea ei, nu poate fi eliminată din existența omului civilizat nici de televiziune, nici de radiu, nici de vizionarea unui spectacol sau citirea unui ziar, ci, într-o amplă mișcare de energie intelectuală, ea se integrează „fluxului informațional“.

Problema ce ne interesează însă în rîndurile de față nu este atât teoretică, cît mai ales practică. Ne întrebăm: ajunge cartea pe calea cea mai scurtă la cititor? Se tipăresc într-un tiraj suficient cărțile de care avem nevoie? Îmi este facilitată mie, cititor procurarea volumului dorit în condițiile cele mai bune? Întrebările acestea au mai fost puse: ele au fost rostite în fața camerelor de luat vederi, s-au consemnat în presă și chiar această revistă a revenit în mai multe rînduri asupra lor. De fiecare dată însă lucrurile nu erau privite din perspectiva celui ce-și procură cartea numai de pe raftul librarului ori a vinzătorului de carte nespecializat, ci de cititorii mai mult sau mai puțin interesați în a găsi „cauzele obiective“ ale unui sistem de editare și difuzare în multe privințe deficitar. S-au făcut și se fac, este adevărat, eforturi considerabile pentru tipărirea și răspîndirea celor mai bune lucrări de literatură română și străină. Diversificarea editurilor (ca să amintesc o singură mare izbîndă) am resimțit-o favorabil în tot ceea ce include relația noastră față de carte (titluri variate și bine alese, format adecvat, studii introductive în bună măsură competențe și la obiect etc.). Vrem însă să ne referim aici la câteva aspecte, de loc neglijabile, ce se cer a fi revizuite.

O primă chestiune este aceea a tirajului. Cărțile de care avem nevoie nu le putem procura întotdeauna pentru că „nu mai sînt“, „s-au epuizat“, în timp ce altele ne-au devenit familiare prin prezența lor obsesivă în standurile librăriilor. Din prima categorie aș aminti volumul de „Teatru“ al lui Lucian Blaga sau „Trilogia culturii“ a aceluiași „Les Fleurs du Mal“ de Ch. Baudelaire (ediție bilingvă alcătuită de Geo Dumitrescu), „Unghi“ de Marin Sorescu, „De la Baudelaire la suprarealism“ de Marcel Raymond, E. Lovinescu, „Scrieri“, vol. II, și lista nu este completă.

Am auzit vorbindu-se despre sondaje făcute printre cititori, despre caiete, cu opțiuni anticipate, prezente în librării, dar eficiența acestora este insesizabilă. (La Librăria Academiei, din București, de pildă, într-un asemenea caiet nu era trecut nici un nume la rubrica E. Lovinescu, „Scrieri“, vol. II și, cu toate acestea, lucrarea apăruse și se epuizase în câteva zile.) Stabilirea tirajului rămîne încă o problemă deschisă, ne-rezolvată, cu o influență directă asupra cumpărătorului de carte (și nu numai asupra lui!).

Un alt aspect este acela al trecerii cărții de la editură la cititor prin intermediul librarului sau al unor instituții specializate în difuzarea cărții.

Nu de mult regretatul poet Miron Radu Paraschivescu scria că ar fi vrut să fie librar. Rațiunea acestei dorințe era motivată nu de considerente strict comerciale, ci mai ales morale și civice. Librarul — în accepțiunea poetului — trebuie să fie un om cu și de cultură.

Am întîlnit — mai ales în orașele de provincie — oameni plasați în mijlocul cărților pentru a le vinde, dar depărtarea de la ei la ceea ce se afla în rafturi era înimaginabilă. Pentru asemenea vinzători, scortșoara și piperul sînt ușor vandabile, întrucît aparțin unui univers cunoscut, pe cînd cartea... În accepția lor rudimentară, între o ladă cu cuișe și un pachet de cărți deosebirile sînt numai de ordinul kilogramelor. Confuzia valorică este secundată la acești „difuzori“ de opacitatea lor la noutate, de imposibilitatea unor recoman-

dări utile și necesare, efectele derivate de aici fiind ușor de intuit.

Lucrurile nu stau, din ferici-re, peste tot așa. În foarte multe cazuri cărțile își găsesc cu ușurință cititorii prin intermediul librarului. Aceasta se întîmplă mai ales în orașele mari, la librăriile recunoscute prin solicitare și competență. Dar ce faci atunci cînd n-ai posibilitatea să ajungi zilnic acolo? Cine îți procură cartea de care ai nevoie?

În ultimii ani au fost reeditați — în volume critice, științifice alcătuite aproape toți clasicii literaturii române. Printre ei și Tudor Arghezi care, în viață fiind, inaugura editarea „Scrierilor“ lui. Cărțile s-au succedat cu regularitate pînă deunăzi cînd editarea s-a întreprins la volumul al XXII-lea. De ce?

Reamintim cu acest prilej (pentru a cita oară?) și nemotivată și mereu aminată editare a „Istoriei literaturii române de la origini și pînă în prezent“ a lui G. Călinescu. Orice argument menit să amine din nou data acestei apariții ni se pare minor în comparație cu importanța și semnificația unei asemenea reeditări. Călinescu însuși spunea că „definirea și progresul unei literaturi provin din studiul marilor scriitori“ și, deși nu se gîndea la el cînd formula acest adevăr, pentru noi, ideea studiului integral îl include la loc de cinste și pe Călinescu.

Am sugera, în final, să se acorde o atenție mai mare cărților de uz școlar. Editarea unor atlase botanice și zoologice, înzestrarea bibliotecilor școlare cu un număr mai mare de exemplare din operele cerute pentru studiul obligatoriu, consultarea largă, directă, a cumpărătorilor de carte — mai ales a tineretului studios — în vederea stabilirii titlurilor și tirajelor ce vor apare, sînt câteva din posibilitățile unor îmbunătățiri reale în domeniul de care ne ocupăm. Prin aceasta, credem — ca și bătrînul cărturar moldovean — că nu va fi alta „mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă decît „cetitul cărților“.

Prof. Valentin OLTEANU
(Urziceni)

cialistă nu va fi un membru participant prin stringerea exterioră, ci prin adevăruri intime“. Această adevăruri intime este unul din lucrurile cele mai de preț pe care Partidul le cîntărește în conștiința generațiilor. Ea a constituit suportul văzut în toate etapele construcției socialiste ale structurilor și stratificărilor sociale. Această adevăruri se poate chema și energie revoluționară și putere de muncă și putere de creație a unui popor stăpîn pe soarta sa. Ea a justificat angajarea culturii și artei la actele supreme ale revoluției. Ce altceva poate să însemne cuvîntul secretarului general al partidului, cînd în zilele noastre spune de țară și de oamenii lui, decît definirea acestei contopiri, acestei adevăruri totale, care însemnează valoarea umană a creației, a construcției socialiste? Cum arăta țara atunci și cîte speranțe se legau de viitorul ei, care era realitatea de la care se pornea, dincolo de distrugerile războiului, iată motivele de meditație ale profesorului Tudor Vianu: „În țara noastră, poate mai mult decît în alte părți, vom avea un teren mai vast pentru desfășurarea muncii... Va trebui deci să creăm o civilizație a noastră și mai ales o mentalitate tehnică de producție. Va trebui să dăm imbolduri către activitățile pozitive, creatoare.“

Vom avea nevoie, în țara noastră, de muncitori onestii, consacrați cu austeritate și competență unor domenii în care facultățile lor personale să se poată exercita creator“.

Nu numai programul economic al Partidului Comunist, de industrializare, de socializare și modernizare a agriculturii, de ridicare a tuturor regiunilor țării, dar și cel spiritual, de stîrpire a neștiinței de carte, investițiile în învățămînt și cultură, cu toate elementele civilizației și urbanizării, cu tot ce se leagă de viața maselor muncitoare, toate se întorc dinspre noi să răspundă meditațiilor grave ale aceluia care, însuflețit de ideea comunistă și de noua geneză națională, căutau să definească omul cel nou și structura realității zilelor noastre. Aceste realități vin astăzi să răspundă și profesorului Al. Rosetti care la „marea răscură a istoriei noastre“ vedea necesitatea unor „schimbări fundamentale a structurii sociale“. Spunea profesorul Rosetti atunci: „23 August 1944 ne-a salvat. Acesta este un adevăr care nu trebuie niciodată uitat. Personal, n-am crezut niciodată în victoria germană. Am fost un adversar hotărît al nazismului“.

„Cum va fi lumea de mîine?“ — au răspuns numai cîteva dintre personalitățile culturii noastre din acei ani de răscură. Nu este lipsită de înțelesuri întorcerea la gîndurile lor. Adevăratele răspunsuri au fost date

numai într-un sfert de veac. Viitorul n-a fost prea departe. Țara a configurat un orizont al civilizației și culturii. Cuvintele de atunci ale lui G. Călinescu le înțelegem astăzi în deplinătatea frumuseții lor: „Lumea de mîine o văd întemeiată pe interesul acut de umanității, pe un cosmopolitism de tipul grec, așa cum a existat printre oamenii Renașterii și ai perioadei Voltaire—Goethe, pe un dispreț total de particular.“

Acum toată străduința noastră tinde de a face dreptate mulțimii, de a îndeplini condițiile materiale juste, fără de care termenii înaintați ai progresului nu sînt posibili.

Unui țaran înfometat și bolnav nu-i arde de catedra-le. Însă în cele din urmă țînta e tot spiritul. Decît să mîncînc suncă într-o țară fără statui, prefer să mă hrănesc cu măslina pe Acropole“.

Cărturarii țării gîndeau în acei ani la viitorul ei și însuși viitorul lor era în gîndul avangardei clasei muncitoare, în gîndul comuniștilor. Stîrpirea analfabetismului, statornicirea legilor muncii libere de egalității tuturor cetățenilor fără deosebire de rasă și naționalitate, grija pentru învățătura și pentru sănătatea oamenilor, cîncințele și electrificarea, construcțiile miraculoase în toate părțile țării, politica de pace, de independență și de egalitate a tuturor statelor, colaborarea cu toate țările lumii pe principiile neamestecului în treburile interne, — dar cum poți să rezumi ceea ce este astăzi România socialistă, adică „lumea de mîine“ așa cum o vedeau după eliberare oamenii ei? Atunci poetul Geo Dumitrescu răspundea: „Dacă e să vorbim însă despre lumea de mîine... vă pot asigura, în două cuvinte, că ea va fi o lume comunistă“. Acestul ideal l-au consacrat și îi consacra propriile lor idealuri scriitorii țării, în care partidul vede, spre cinstea menirii lor, un sprijin de nădejde.

Țara este alta, ființa ei rămîne aceeași. Cum va arăta lumea mare și lumea ei de mîine? Putem privi către noi însine peste încă un sfert de veac? Este în firea comuniștilor să privească și mai departe. Este în firea lor să și răspundă: „Puteți fi siguri, tovarăși, că partidul nostru, Comitetul său Central vor face totul pentru a asigura conducerea în cele mai bune condiții atât a operei mărețe de fărîrire a socialismului, cît și a politicii internaționale de unitate și colaborare cu toate statele lumii, că nu vom avea odihnă și nu vom precupeți nimic pentru a ne îndeplini îndatoririle față de poporul nostru, față de cauza socialismului și comunismului“. Este răspunsul dat credinței noastre în viitorul României, a cărei istorie se rezumă deseori mulțimilor muncitoare de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Este credința în demnitatea omului, în independența lui, în libertatea muncii lui creatoare.

Apoteoza

Cum scăpărau în Augustul de ieri
privirile ca baionetele...
Tăria lor coboară
nestinsă în prezent
când stele-n loc de schije
alunecă din cer
și aerul e tare
precum un monument.

Basorelief

Răni cicatrizate-n bronz,
strigăt neauzit din lespezi,
minutar oprit în steag
peste zbor de fluvii repezi.
Traversind istoria-n marș
poposim doar pentr-o clipă.
Inima din piept s-a strâns
și s-a prefăcut — aripă !

Partidul

De sub cenușă și foc
când singeram în „Țara Nimănui”,
ne răcoream gândul rănit
prin cuvintele lui.

Cînd treceam sub Arcul de Triumf
din clipe prefăcute în statui,
ne înălțam speranțele spre larg
prin cuvintele lui.

Și azi în miez de vară
cînd soarele coboară din gutui,
ne rezemăm întreaga țară
de cuvintele lui.

Eroii

Crucile au rămas în amintire
neclintite
doar pietrele lor tari din cimitire
au intrat în cuvinte,
s-au mutat pe rînd
în poezie,
de aceea fiocare vers,
scăpărînd,
crește din luturi
flacăra vie !

Cazemata

Azi cazemata a-nflorit în cuiburi,
iar păsări mici învață-n timp să zboare,
din subțioara ei renaște triful
și fulgii primi se cern, albă ninsoare.

Lin aripi nevăzute lopătînd prin ore
se aștern legate de mușchi și de ferigi.
M-am descoperit să-ți aud chemarea,
plopule din August, cînd ai să mă strigi !

Patria

În fiecă silabă e respirația ta,
în fiecă vocală e sacra ta chemare,
în fiecare verb voința de-a urca
visarea ce-o purtăm în suflet fiecare.

În fiecă secundă te auzim în noi,
și timpul îl prefacem coloană în spirale
cu postamentul dur săpat ieri de război,
cu frontispiciul larg spre spații siderale.

Cînd obosim de-nalturi ne odihnim în
steag
și mergem mai departe să împlinim
zidirea,
veți recunoaște miine în fiecare prag
amprenta miinii noastre și-n inimă —
iubirea.

Compania mea

Ce ușor trece gândul înapoi
prin sîrma ghimpată,
pretutindeni fiind lîngă voi
în prima linie de foc.
Vă îmbrățișez somnul
din ierburi și piatră,
obosit de veghea sub arme,
și vă adun pe toți la un loc.
Voi ați scobit cu lopeți de tranșee

alba prin care curge istoria.

În zenit, în nadir,
în cele patru puncte cardinale
am îngropat cite-o fărîmă din mine
prin care trăiesc și respir.

Panoplie

Mă bîntuie culoarea trecutelor explozii
și ancora sonoră înfiptă în morminte,
mai duc și azi nechezul de herghelii
rânite ;
în panoplia aspră n-am strîns decît
cuvinte.

Cuvinte înșirate pe un panou de carte
ca săbiile albe cu lama-n vînt, subțire,
au dăruit ieri viață, au renăscut din
moarte
și veghețoare stau ca iarba-n cimitire.

Desen de Anca IONESCU

Moarte

De-atîtea ori ne-am privit în ochi
și aripa celestă m-a atins
în cumpăna asaltului din nopți,
dar brațul rece nu m-a prins !

Hotărul tău tot mai aproape
mă urmărea la orice pas
cu aburul urcînd din ape
purtam tăcerea ta în glas.

Cînd m-am deprins cu umbra ta
și-o întîlneam în orice zi,
copilu-n somn mă săruta.
Știam că nu mai pot muri !

Ochii comuniștilor

Drum în munți
săpat în stînci
să mergem mai departe
din viltoare-n viltoare.
Numai ochii comuniștilor
ardeau în noapte,
clipeau din piatră
statuții viitoare
peste moarte...

Atacul

Eșalonați
ca butucii în vie
soldații așteptau semnalul.
Așteptați ! Așteptați ! Așteptați !
Ce deget de gheață
ne umblă prin carne ?
Cine vrea ciutura cu must rubiniu
s-o răstoarne ?
Așteptați ! Așteptați ! Așteptați !
La țărnul unui ocean
nici o întrebare,
doar munții apun tăcuți
în fiecare...
Semnalul !
Și luna printre brazi.
Noroc, soldați !
Din cei porniți spre cotă
mulți n-au ajuns nici azi !

Forța cugetării

Într-una din referirile sale despre om, Pascal, cu o simplitate în care se ascunde geniul, îl definea pe cit de lapidar pe atît de sublim : „Om — spunea gînditorul francez — nu este decît o trestie, cea mai slabă din natură, dar este o trestie cugetătoare. Nu trebuie ca întregul univers să se înarmeze pentru a-l strivi. Un abur, o picătură de apă e destul ca să-l ucidă. Însă în cazul în care universul l-ar strivi, omul ar fi încă mai nobil decît ceea ce-l ucide ; pentru că el știe că moare ; iar avantajul pe care universul îl are asupra lui, acest univers nu-l cunoaște.

Astfel — conchide Pascal — toată măreția noastră stă în cugetare !”

Adevărul acesta, devenit un loc comun, niciodată nu poate fi îndeajuns subliniat ; căci nimic nu i-a putut aduce omului mai multă grandoare decît gîndirea. Tot ceea ce a făcut el, de la prima piatră șlefuită și pînă la vehiculele cosmice de astăzi, poartă în sine, obiectivate, un strop sau un ocean al cugetării omenești. Între albina care construiește figuri geometrice de cea mai perfectă formă și arhitectul cel mai stingaci cu puțință — spunea Marx în *Capitalul* — deosebirea este enormă. Enormă deoarece arhitectul, înainte de a face ceva, construiește mental. El știe adică ce vrea să facă. El gîndește !

Dar dacă gîndirea îl distinge pe om din rîndul celorlalte existențe și-l așează într-un orizont existențial deosebit, specific uman, gîndirea îl desprinde pe om de univers, scapă o prăpastie între cei doi termeni, îi contrapune în mod antitetic ?

Răspunsul la o asemenea întrebare, în ciuda unor aparențe paradoxale, mi se pare a fi totuși simplu.

Prin gîndirea sa omul a tîns mereu să depășească natura, să se desprindă din rețeaua ei.

Construind unelte, a construit și obiecte care nu se găsesc în stare naturală. A creat o a doua natură. Este prin excelență cazul industriei și al tehnicii. Automobilul atît de confortabil și atît de comun, evident, nu există ca atare în stare naturală și nici nu crește ca o pară, care poate deveni și mălăiață, fără vreun efort uman și fără cugetare. Dar această depășire a naturii gîndirea n-a putut o efectua împotriva naturii, ci prin alianță cu ea, supunîndu-i-se. Bacon o spunea limpede și frumos chiar în primul aforism al Noului său Organon : „Omul, servitor și interpret al naturii, poate să înfăptuiască și să cunoască, atît cît a observat din ordinea naturii...” Sau, în altă parte : „Știința și puterea omului sînt unul și același lucru, fiindcă necunoașterile cauzei fac să dea greș efectul. Natura nu este învinsă decît ascultînd de ea”.

Mărturie că lucrurile stau așa este întregă evoluția științei și civilizației omenești. Forța și măreția cugetării omenești a devenit cu atît mai mare cu cît ea însăși a devenit mai ascultătoare, călăuzindu-se după semnele naturii, drumînd pe potecile-i neumblate. Cotrobînd neobosită prin lada cu zestre a naturii, mîntea omenească s-a ridicat apoi la înălțimi nebănuite, socotite altădată supranaturale, aducînd în același timp natura însăși la un grad incomparabil mai mare de supunere. Coborînd în materie și ascultînd de legile ei mai adînc, omul s-a ridicat, grație gîndirii sale, în spațiile siderale, făcînd ascultătoare gravitația ce părea pînă nu de mult de neîmblînzit. Măreția și forța cugetării nu stau așadar în iluzia separării sau nesocotirii realității. Ori de cîte ori s-a iluzionat în acest fel, crezînd în prioritatea și libertatea ei absolută, înfrîngerea gîndirii a fost inevitabilă. Idealismul filozofic este, de fiecare dată, victima unei astfel de iluzii. Dar dacă Zenon eleatul se străduia să arate că mișcarea nu există fiindcă nu poate fi gîndită, mișcarea continuă să fie o realitate mai puternică decît aporiile sale.

Reflexiile acestea despre măreția și forța gîndirii îmi par a conduce și la o idee sau chiar lecție de morală : aceea a modestiei.

Dumitru GHIȘE

Autenticitatea prozei

Ochii
albaștri ai cîmpului

Cimpia
ca un suflet deschis
la o oră frumoasă de geografie.

Iar fîntîna — ochiul ei,
prin care privesc
puii de ciocîrlie ;
și-și văd părinții devenind
raze de soare,
tărie.

Poetul și patria

A căzut o frunză
din inima mea
și tu m-ai întrebat :
„Ce vînt ?“
Și eu ți-am răspuns :
„Toamna“.
Și tu m-ai întrebat
dacă nu-i prea devreme.
Și eu ți-am răspuns :
„Semn că-ncepe
culesul“.

Casa

Aceasta mi-e casa...
și nici o atingere
neagră nu mi-o întunecă.
Stă între mare și-un Virf
cu dor în nestingere.
Cer înmiresmat
deasupra ei lunecă.

E-o casă mică, dar primitoare.
I-au înflorit
chiar și stîlpii din poartă.
Sufletul ei
are-adîncuri de mare ;
din geam, privirea
spre piscuri te poartă.

Aceasta mi-e casa...
și nici o atingere
neagră nu mi-o întunecă.
Stă între mare și-un Virf
cu dor în nestingere.
Cer beat de păsări
deasupra ei lunecă...

Sensul luminii
acestui pămînt

Mamă, în ochii grîului verde
pămîntul zboară pînă se pierde.

Mamă, în ochii grîului copt
lumea se-nvață — iubind —
pe derost.

Trecere — coacere, pîini
rumenite :
din riu de ore —
secunde-oprite.

Mamă, în ochii grîului sfînt —
sensul luminii acestui pămînt.

Neîndoielnic, *Anotimpul posibil* de Al. Simion este unul dintre cele mai interesante romane apărute în ultimii ani, o carte pe care nimeni nu o va citi cu indiferență. Prima calitate constă în faptul că atît conflictul central al cărții, cît și mentalitatea eroilor — căci, termenul e, aici, potrivit — sînt specifice acestei lumi în care trăim. Apar drept consecințe ale unei realități noi. De aici sunetul autentic al acestor patetice spovedanii și originalitatea ei, firească. Căci realul fiind inedit și plin de imaginație — și, al nostru, în mod deosebit — a fi cu adevărat original nu înseamnă a isca bazaconii întortocheate și caduce, ci, mai ales, a fi atent, receptiv la noutatea vieții. Formula narativă, deși simplă, e destul de particulară. Al Simion urmărește existența cîtorva eroi, pe un parcurs de cîteva decenii ; expunerea ocolește descriptivul și, rareori, elemente concrete apar spre a spori atmosfera. Narațiunea e lirică, dar nu

și încă o dată detalii, pe care eu nu le dețineam, sau le posedam pe jumătate, se arunca lacomă asupra lor cîntărind înfrigurată nuanțele și-mi cerșea adăosuri fie și mărunte, infinitezimale“ (pg. 112).

Conflictul e original în mod firesc. O particularitate interesantă a romanului constă în faptul că cei cinci eroi ai cărții — chiar și Velescu, tehnicianul apolitic — sînt oameni cinstiți, devotați socialismului, gata de sacrificii, pe care le și fac. Eroii reprezintă ipoteze, altfel zicînd caractere. Dacă între ei apar tensiuni, uneori grave, aceasta decurge din faptul că fiecare reprezintă un fel de a vedea viața, un fel de a fi just, dar oarecum deformat prin unilateralizare. Emil e departe de a fi un birocrat carierist, aranjat și așezat ; chiar din faptul că el scrie cartea, că îl evocă pe intransigentul Neagu (îmi cer iertare față de autor, dar numele de Neagu mă irită), că el însuși este exasperat de existența cam mecanizată pe care o

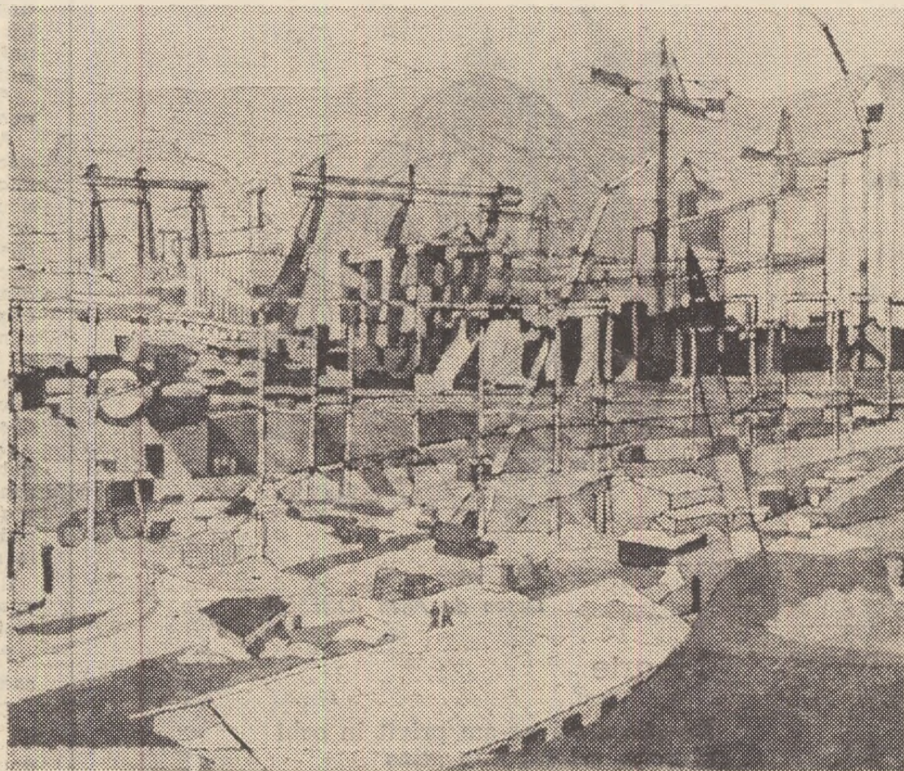
după purul adevăr, rezultate prea grozave“. Activist de nădejde, Nicolae ajunge cu greu la echilibru și e păcat că autorul a fost prea vag și zgîrcit cu această biografie.

Desigur, Neli, mărul discordiei, e fată bună. Ea nu e obiectiv vinovată că e fata unui fruntaș liberal în casa căruia se adună la sindrofii — la care participă și Neli — toată haita burgheziei locale, nu e vinovată că acolo vine și un copoi de la siguranță, nici că, din vina ei — neobiectivă — copoiul arestează cîțiva comuniști : Neli nu e vinovată, dar nu mi-e simpatică. Și, pe urmă, faptul că din cauza ei au fost arestați cîțiva comuniști, și că face parte dintr-un clan de lideri ai burgheziei, și că n-a făcut nimic pentru comuniști nu sînt argumente suficiente ca, după Eliberare, Neli să lucreze la ziarul județenei partidului. Faptul că (deși nu și-a terminat facultatea) va fi „doar“ profesoară nu mi se pare atît de grav, încît Neagu, sfidînd o hotărîre de partid, să se însoare cu Neli, deteroirîndu-și poziția de militant. Neli declară cu modestie : „Nu mai e vorba de persoana mea (...) ci de un caz simbol, de o problemă de conștiință, de un principiu“ (pg. 102). Eu nu prea văd care ar fi simbolul, adică îl văd, dar el nu e demn de un luptător intransigent ca Neagu. Sau, ostilitatea față de Neli să fi fost dusă mai departe ? Atunci de ce nu se spune... În orice caz, cînd „cazul“ Neli se lămurește, ea se desparte de Neagu, bărbatul ce-și dislocase însăși rațiunea sa de a fi, pentru ea, vine la București, se mărită, se chivernisește și traduce din franțuză medievală. Curat simbol.

Evident, personajul cel mai interesant și mai simpatic este Neagu ; din păcate, autorul îi pune în spinare o acțiune de un sentimentalism dubios, iar, spre sfîrșit, caută să scape de acest ins incomod, îmbolnăvindu-l de nervi și obligîndu-l la acțiuni ciudate și vagi. Un final ezitant. Neagu ar fi trebuit să-l înfrunte pe Nicolae — un conflict în acest sens e schițat — și aici ar fi fost și simbolul, și cazul de conștiință. Intransigența lui Neagu nu e a „căutătorilor de absolut“ ai lui Camil Petrescu, ea e subsumată unei praxis, e o chestiune de tactică politică. E limpede că Neagu e un tip incomod, inflexibil, iritat de spiritul de chiverniseală al unui Velescu, tehnician priceput, lucrînd cu suflet pentru uzină, dar amator să-și aranjeze o viață cît mai plăcută, cu mijloace nu prea legale. În timp ce Nicolae pare excesiv de atent să nu-l supere pe Velescu, Neagu e obsedat de condițiile de lucru ale muncitorilor „lacomii de calorii și de echitate“, e scribit de poftele acumulative, meschine, ale unor „specialiști“, îi e silă de orice îi amintește de „orgoliul posesiunii“. „Eu reprezint viitorul, osia lumii care se naște și odată și odată îmi voi atinge țelul, oamenii (...) vor căuta și altceva decît pîine, în primul rînd altceva și atunci, abia atunci, în sfîrșit, vom cîștiga. Abia atunci !“ Neagu nu ignoră necesitățile practice, imediate, ca Gelu Ruscau, din *Jocul Țelurilor*, el vede însă, dincolo de ele, creația unui om nou, comunist, el trăiește în viitor, în timp ce prietenul său de la județeană trăiește în prezent. Neagu e o figură cu totul originală în galeria portretelor de comuniști.

Cum spuneam, e un merit al scriitorului de a fi creat cu simpatie reală acești eroi devotați și sinceri ; dacă nici unul dintre ei nu este perfect, ci exagerează în direcția caracterului său, împreună ei formează o familie de spirite, ei formează laolaltă un om complet, superior : acesta e și sensul pe care-l găsește titlului : *Anotimpul posibil*. Al. Simion a scris cu reală tensiune o carte despre oamenii cei mai înaintați ai epocii noastre — comuniștii —, o carte cinstită și frumoasă, lipsită de idilism, în care problemele — reale — sînt văzute dinlăuntru, cu înțelegere și prețuire. O carte originală și adevărată.

Paul GEORGESCU

VASILE VARGA

PEISAJ INDUSTRIAL

metaforică, un patetism reținut, bine strunit, de spovedanie, aproape mereu în tensiunea extremă. Eroii vorbesc pentru că au ceva de spus, ceva ce trebuie spus neapărat ; ei nu dialoghează, nu discută, ci monologhează în fața cuiva ce ascultă recules.

Spre a-și menține tensiunea de dramă romantică, fiecare erou se urcă pe scenă confesîndu-se, — autorul ocolește locul comun, atonia, el are de spus ceva deosebit de important pentru sine, dar și pentru celălalt ; locul comun, chiar cînd apare, este convertit în exasperare față de monotonia, de obișnuit și așezat. De aici caracterul de teatralitate patetică, în felul dramelor lui Ibsen sau O'Neill. Este un deosebit merit al autorului de a ține trează atenția celui ce citește, solicitîndu-l la maximum pe o unică tonalitate. Fraza e adesea lungă, cu reveniri, grea de emoție și incidentale. Realismul e al vieții interioare, al problematicei, al ideilor. Căci atunci cînd Maiorescu excludea, cu onoruri teoretice, politicul din artă, acordînd drept de cetate doar pasiunii, el ignora — deși ar fi trebuit să o știe — că politicul poate fi o pasiune, ca și altele, că, la anume firi alese el este pasiunea dominantă ce le supune și ordonează pe celelalte. Fără a fi deloc pentru descriptivism în proză, am fi dorit însă, din cînd în cînd, mai multă precizie a unor situații, ceea ce ne-ar fi înlesnit și mai bine înțelegerea personajelor ; situațiile, uneori, rămîn în vag : „Se purta în desperarea ei cu franchețe, nu se acoperea, nu se justifica, nu mă înșela, nu se apropia și învâluit de punctele-cheie, mă asedia deschis și direct, vroia detalii

duce — aceste pagini de autoironie sînt excelente — dovedesc că fostul utecist romantic n-a pierdut cu totul frumosul avînt revoluționar. Ridicat în muncă brusc, printr-o circumstanță favorabilă, bușit printr-una nefavorabilă, el se ridică din nou și se menține printr-o muncă tenace și necesară. Emil e omul realităților, flexibil, dar nu din oportunism, ci tocmai din atașament față de o idee generală ce se cere tradusă în praxis. Socialismul este, desigur, o filozofie și o etică, chiar o stare de spirit, dar el e și o politică eminentemente constructivă ce ține seama de realități, de concret. Emil a rămas, de fapt, în sinea sa, un romantic revoluționar ce visează retrospectiv la perioada dură a luptei clandestine împotriva fascismului, ca și Neagu, dar știe să fie și un om practic ; asta nu înseamnă deloc nici carierism, nici oportunism — cum se judecă el însuși, sever, dar nejustificat. Emil e un personaj convingător și autentic, original în tipologia literaturii noastre socialiste.

Interesant e și Nicolae, deși abia schițat, doar un punct de reper necesar autorului în demonstrația sa. Devotat și cinstit atît în lupta ilegală cît și în lupta practică de edificare a socialismului, el ar reprezenta tocmai praxisul neproblematizat, disciplina necondiționată. Cînd „cazul Neli“ a fost încheiat, el îi spune lui Neagu — care se solidarizase cu ea printr-o căsătorie ostentativă : „...nu mai e cazul să reluăm de la capăt povestea, ai avut ori n-ai avut dreptate, am avut ori n-am avut dreptate, să decidă și timpul, să-i lăsăm și lui o șansă, se zice c-ar fi imparțial, noi între noi n-am atinge, gonind înfocați,

Expresie a unei concepții umaniste

Mai este nevoie să glosăm asupra vechii sintagme latine, atât de cunoscută: **homo faber**? Cu miinile lui, unelte naturale, omul și-a făurit mereu alte și alte scule, din ce în ce mai perfecționate, iar evoluția civilizației nu este altceva decât aceea a succesivelor etape de stăpînire a „tainelor“ universului, prin lucrarea conjugată a inteligenței și a miinilor, slujite de instrumente. Cu cele mai simple unelte, omul primitiv s-a descoperit artist, scrijelind, în rocile dure ale peșterilor, uimitoare deseme de animale, uneori într-un izbitor stil realist. Pînă și umilele obiecte casnice și de cult ale strămoșului nostru preistoric, făurite din lut, ne relevă un simț artistic surprinzător. La dexteritatea miinilor, s-a adăugat poate din primele ceasuri ale omenirii acel element imponderabil și indefinibil de către esteticienii: talentul. După multe milenii, cînd civilizația a străbătut epoci ilustre de creație artistică, occidentali exploratori au descoperit la populațiile rămase „sălbatic“ o întregă gamă de frumos inedit; de aci prestința artei „negre“ și a muzicii de jazz, chemate parcă să aducă un ritm de învigorare sensibilității blazate a omului contemporan, a cărui facultate de recepție artistică s-a tocit pe parcurs.

Celui mai rafinat dintre oamenii Renașterii, — I-am numit pe Michel de Montaigne, — îi datorăm descoperirea frumosului, pînă atunci neobservat, al poeziei populare, ba chiar și exemplificarea ca unele cîntece ale indigenilor americani, de toată frumusețea. Frumosul artistic are astfel o istorie tot atât de venerabilă, cronologiceste vorbind, ca omenirea însăși, de vreme ce al doilea atribut al lui **homo faber** a fost acela de a uni indisolubil utilul cu plăcutul. Este de remarcat că inteligența omului, de la originile ei, s-a dovedit sintetică, nedespărțind ceea ce ne este trebuitor pentru nevoile noastre materiale, de ceea ce ne aduce plăcere spirituală. Iar dacă este așa, ne putem întreba la ce rezultate notabile ne-a adus pe noi, oamenii care ne fîlim a fi moderni, această apucătură disociativă, de a despărți frumosul de util, ba chiar de a le descoperi antagonisme și incompatibilități care nu sînt în natura lucrurilor sau, chiar dacă ar fi, au fost conciliate în modul cel mai norocos de mult hilitul nostru strămoș imemorial, omul cavelor? Oricum ar fi, premiza inițială a creației artistice ni se pare că nu trebuie căutată prea departe, că ea rezidă în aptitudinile naturale ale omului, creator simultan de unelte și de obiecte de uz casnic, dar și de inciziuni în piatră, în metal, în lemn și în lut, desemnator, pictor, sculptor, muzician și dansator cu multe milenii înainte de inventarea scrisului, care ne-a adus, cum spunea în glumă Caragiale, belelele-litere. În glumă, firește, dar ca multe dintre vor-

bele de spirit ale lui nenea Iancu, acest calambur închide într-insul crisparea dureroasă a spiritului critic față de urmarea neprevăzută a minunatei născociri care a fost tiparul: proliferarea înăbușitoare a mediocrităților în publicistică și în literatură.

Cum spuneam mai sus, față de caracterul insolubil al problemelor mari estetice, sîntem reduși să ne mulțumim cu aproximativa echivalență dintre noțiunea de talent și aceea de înzestrare naturală. Cam tot așa, ferindu-ne de a complica lucrurile în așa fel încît să ne dezarmăm singuri și să ne mărturisim incapacitatea de a rezolva problemele pe care înșiși ni le punem, vom spune că înzestrarea firească, talentul, nu duce prea departe dacă nu se însoțește cu o capacitate imensă de muncă și de autocritică. Înainte ca amatorul de artă să-și manifeste nemulțumirea față de „creația“ artistului, trebuie ca acesta să nu-și facă iluzii asupra produselor lui, să nu sufere de morbul, din păcate incurabil, al satisfacției de sine, care stă împotriva perfectibilității și-i paralizază voința. În istoria culturii umane sînt nenumărate exemplele de voință, prin care cei chemați și-au învins dificultățile de ordin natural sau spiritual, ca să obțină randamentul maxim al talentului sau al geniului lor. Se știe astfel că Demosthene, înainte de a se afirma întîiul orator al timpului său, a fost un bilbiit și că și-a anulat infirmitatea, silindu-se a vorbi cu pietricele sub limbă, așa dar printr-un mijloc de agravare a dificultății, iar nu printr-un abil paleativ. La noi, cel mai bun actor de dramă de la sfîrșitul secolului trecut, Grigore Manolescu, primul creator al lui Hamlet pe scena Teatrului Național, a apărut ca elev de Conservator printre cei mai neajutorați, atât ca mijloace fizice, cît și prin dicțiune; numai prin voință, această irezistibilă pirghie, a izbutit, pînă la sfîrșitul întîiului an școlar, să se clasifice primul și să promită ceea ce a îndeplinit ulterior.

Exercițiul de multe ceasuri pe zi este legea primordială a tinerilor artiști instrumentiști, la vioară și la pian. De ce ar fi exclusi scriitorii de la această bună școală a perfecționării? Dintre scriitorii noștri cei mari, vom cita cazul lui Liviu Rebreanu, unanim recunoscut fruntașul între fruntași ai prozei noastre epice. Într-un interval de douăzeci de ani, între cele două mari războaie, el a fost acela care, cu un minimum de înzestrare a condeiului, prin alte cuvinte, fără deosebită forță expresivă în stil, a dat, compensativ, printr-o stăruință ciclopică, maximul de eficiență construcției arhitectonice și conturării psihologiei maselor. Mai este nevoie să-l numim pe mult talentatul său emul mai tînr, cu un strălucit debut, cu lecturi imense în direcția romanului universal, cu un debit

verbal superior, dar care n-a izbutit să-i atingă măestria, pentru că s-a încrezut prea mult în calitățile lui de improvizare și a confundat prea adesea literatura cu ziaristica? Un alt strălucit exemplu de triumf al voinței prin muncă și străduință este acela al Hortensiei Papadat-Bengescu. După ce debutase strălucit la **Viața românească**, înainte de întîiul război mondial, dar pe curba vagă a efuziunilor sentimentale feminine, încurajată și susținută în această direcție, ea s-a încrezut în sfatul lui E. Lovinescu, care a îndemnat-o să renunțe la aceste facilități, să se disciplineze, să se obiectivizeze și să încerce a edifica societatea mondenă pe care o cunoștea atât de bine. Numai printr-o radicală „schimbare la față“, obținută printr-o aspră disciplină, Hortensia Papadat-Bengescu a realizat dezideratul mentorului ei și s-a situat, alături de Liviu Rebreanu, în fruntea promoției de maeștri ai literaturii epice interbelice. Aceași misiune de avertizat călăuz a exercitat și G. Ibrăileanu, care s-a străduit în zadar să-l facă pe Ionel Teodoreanu să renunțe la metaforita sa juvenilă și să se disciplineze în direcția sobrietății. Prea îmbătat de darul său extraordinar al improvizărilor colorate, la bara vechii justiții penale, înaintea juraților, autorul Medelenilor a rămas incapabil de a se pune în calea succesului facil și a plătit cu caducitatea majorei părți a operei sale lipsa lui de voință.

Am dat dinadins exemple dintre cele mai cunoscute, ca să ne amintim că voința rămîne factorul principal al perfectibilității scriitoricești. Numai voința poate feri pe norocosul scriitor tînr, care a înregistrat prea curînd succese, de ispita facilității, ispită din păcate adeseori irezistibilă. Într-adevăr, facilitatea exprimării duce la deprinderea improvizărilor nesubstanțiale, iar succesele obținute prin strălucite exhibiții, în direcția modelor literare de momentană pospăială, produc deprinderile rele în scris și iremediabilul declin al talentelor.

Să nu ne închipuim că inciziile în piatră ale omului primitiv au fost și ele o lucrare a improvizării, o reușită a hazardului. Ele presupun o îndelungată reflecție prealabilă, o greu cucerită stăpînire a uneltei tăioase, o răbdare și o voință inflexibilă, obținută prin acea încordare pe care noua critică o numește „tensiune“, obținută însă fără efort, ca inspirația romantizilor. Pe de altă parte, „artele minore“ ale țaranului nostru sînt un alt exemplu al frumosului dobîndit prin respectul față de tradiții și îmbogățit cu unele adaose ale fanteziei individuale, care însă nici un moment nu-și arogă pretenția de a face altfel și mai bine decît înaintașii lui. Aici este cazul să deo-

DUMITRU PASIMA PĂDUREANĂ

sehim între arta poporului, al căreia suprem factor moral este modestia, și unele producții ale artei așa-zisă cultă, în care covîrșește individualismul adeseori exacerbat, agravat de prezumpție veleitară și de bovarism. Un corolar al artei populare este pe planul filosofiei de viață optimismul, încrederea în om, pe cînd unele forme ale artei moderne cultivă, o dată cu sterilitatea formelor noi, cea mai acută notă a disperării și noțiunea generalizată a absurdului.

Expresie a unei concepții umaniste, gîndirea socialistă implică încrederea nelimitată în om, în energiile lui latente, în puterea lui de voință și de muncă, în capacitatea sa intelectuală, morală și estetică, respingînd categoric falsele postulate psihologice și metafizice ale neputinței omului, ale abisurilor lui morale insondabile și soluția disperată a misticismului. Omul secolului al XX-lea, care a dat în ultimele două decade cea uriașă explozie de descoperiri științifice, cucerite prin repetate și neobosite calcule și experiențe de laborator, trebuie să obțină și echivalentul artistic al acestor cuceriri, iar nicidecum să bată pasul în loc, prin experimente formale mereu mai sărace de conținut și de semnificație. Artă zilelor noastre nu poate fi clișeu negativ al omului, a cărui voință de a ști și de a putea schimbă zi cu zi fața lumii, lărgindu-i neconținut orizonturile cunoașterii și ale explorărilor.

Șerban CIOULESCU

Sensurile socialului

Un foarte ciudat destin a făcut — în cazul romanului nostru — să coexiste, de la Nicolae Filimon încoace, două tipuri structurale opuse de proză. Realismul și fantasticul, „Ciocoi vechi și noi“ și „Geniu pustiu“, viziuni fundamentale deosebite, expresii ale dualismului ce caracterizează întreaga noastră literatură modernă.

Încercările de sinteză n-au lipsit însă și dacă ar fi să ne referim numai la Sadoveanu și Mateiu Caragiale și încă ar fi de ajuns. La Sadoveanu, miticul, fantasticul se auresc de nimbul dulcelui soare moldovenesc așa cum fluida și misterioasă mîiere se reazemă de pereții de ceară ai fagurelui. La Mateiu Caragiale, o lume colcăind de patimi, o lume pe care craii o acceptă așa cum acceptă piciorul caldarimului pe care pășește, își are corespondentul într-o alta, mai înaltă, arhetipală, aș zice.

Dar sinteza de care vorbeam este rară și atunci cînd se caută titluri semnificative de romane, de izbinzi ale romanului, se apelează întotdeauna la filonul realist. Duiliu Zamfirescu, Rebreanu, H. Papadat-Bengescu, Camil Petrescu au desăvîrșit genul, au realizat sincronismul visat și teoretizat de Lovinescu.

Situația nu s-a schimbat, estetic vorbind, nici după al doilea război mondial. O optică nouă a cristalizat momente de vîrf, între care „Moromeții“ lui Marin Preda continuă să rămînă cel mai încheșat și mai profund roman realist. Evident că, în cazul literaturii contemporane, jocul preferințelor poate fi mai mare. Criterii de referință există însă și aici și o carte apărută de cîțiva

ani despre care nu se mai vorbește, care nu a avut rezonanță, care nu a creat un curent de opinie literară, rămîne un punct mort, care poate interesa numai istoria literaturii sau nici atât.

Care este raportul dintre talentul literar și observația socială, iată întrebarea prin care, credem, ar putea fi explicat destinul unei cărți și chiar al unei literaturi, uneori. Se poate răspunde că aceasta este o falsă premisă și că un scriitor autentic are cu atât mai mult talent literar cu cît observația sa socială este mai profundă, cu cît ea poate repercuta mai direct și mai simplu în conștiința estetică a timpului. Cititorul caută nu numai fraze și acțiuni bine construite, el caută, în primul rînd, idei care să-l stîrnească, vehicolul avînd o importanță secundară, la un moment dat.

O masă rotundă a **României literare** a reactualizat termenii acestei probleme, atrăgînd atenția asupra estetismului excesiv, asupra „formelor fără fond“ situate la polul opus transcrierii vulgare a realității, dar la fel de departe de arta profundă. Evident că acest estetism este o reacție, evident că formele de manifestare artistică, așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în expunerea la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și culturale-educative, pot fi multiple și ele stau la libera alegere a creatorului. Receptarea însă se face de către un public

mai larg sau mai restrîns și în numele acestuia se cade a-l judeca din momentul în care un scriitor face publică, prin tipărire, opinia sa, crezul său.

În ultimii ani, atenția a fost îndreptată mai cu seamă asupra prozei, titlurile s-au înmulțit, modalitățile de exprimare s-au diversificat și o repede privire înapoi poate fi semnificativă. Puțină lume își mai amintește titlurile multor romane care acum 10 sau 15 ani făceau bucuria criticii dogmatice. S-a ajuns — și procesul e în plină desfășurare — la o substanțializare, la o problematică reală, reflectarea conținutului devenind o preocupare reală. Diversificarea a venit din manifestarea liberă a personalității creatoare și, alături de Zaharia Stancu, Marin Preda, Eugen Barbu, generația lui Fănuș Neagu, Nicolae Breban, Al. Ivasiuc a trasat o orbită particulară. Urmează apoi un grup compact de aproape 20 de tineri romancieri și aici delimitările valorice sînt mult mai greu de făcut. Ei nu au ajuns încă să scrie o carte fundamentală, de referință, n-au ajuns să fie identificați cu opera. Se remarcă la toți, însă, o deschidere foarte mare spre social, o capacitate de investigație a realului, care îndreptățește interesul pe care cărțile lor l-au stîrnit. O analiză cît de cît sistematică ar necesita un eseu de cîteva zeci de pagini. Iată de ce ne vom opri doar la cîteva titluri, la cîteva modalități, între atîtea altele posibile.

Sînt perioade în care arta se infuzează de lirism, ca reacție la drumurile bătătorite și sloganurile mestecate prea multă vreme. La debutul lor Fănuș Neagu ori Nicolae Breban au reprezentat tocmai un asemenea tip de reacție, dublată temperamental, firește, și în felul acesta se explică și felul în care ei au fost prizați de critică și de public. Distanțîndu-ne, putem recepta propunerile pe care ei le-au făcut asupra filtrării realului și abia din acest punct judecățile estetice se pot manifesta pe un teren ferm.

Patru romane, apărute într-un interval relativ scurt de timp, ne vor îngădui ipoteza asupra gradualității lirismului conținut și, în raport cu acesta, a penetrării în social sau, mai exact, în anume zone ale socialului. **Ingerul a strigat** de Fănuș Neagu, **Animale bolnave** de Nicolae Breban, **Princepele** de Eugen Barbu și **Păsările** de Al. Ivasiuc. Cu aceste patru cărți un cititor străin își poate face o imagine aproape completă asupra universului prozei noastre moderne, asupra mijloacelor sale de expresie. Analiza psihologică pătrunzînd în zonele de conștiință mai tainice, fresca de epocă încercînd să demonstreze organicitatea istoriei, în sfîrșit, introspecția tenace a eului marcat de ex-

Ion DRĂGANOIU

(Continuare în pagina 10)

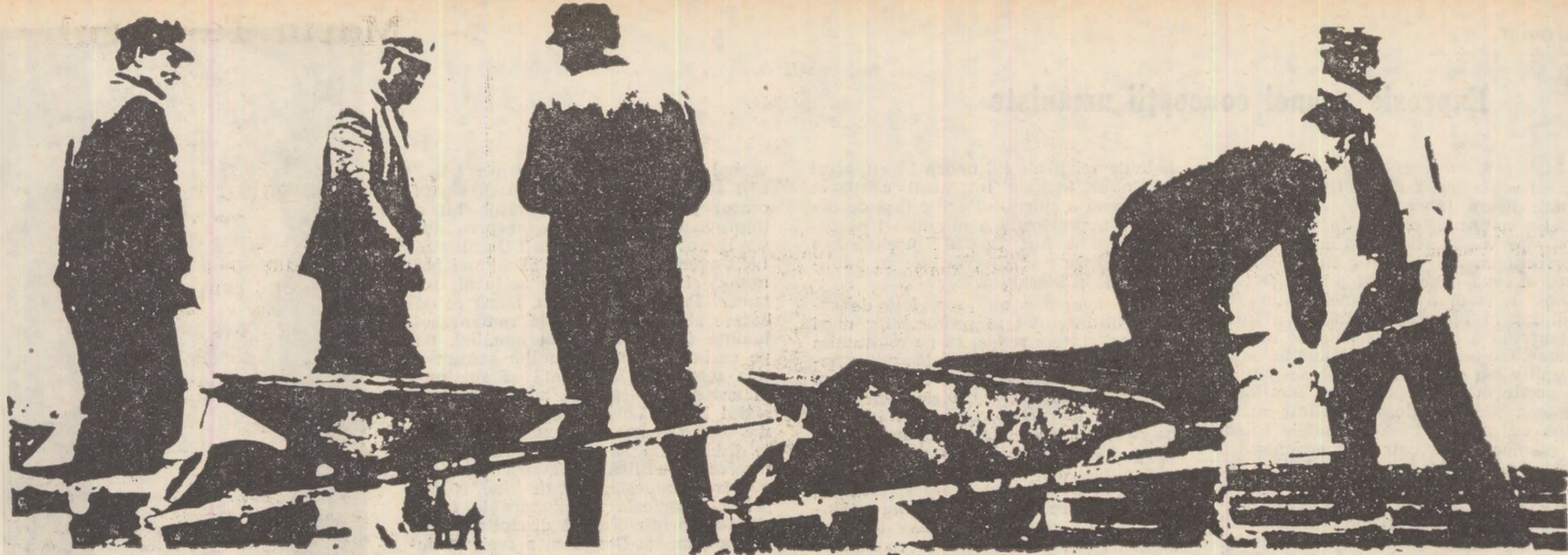

Foto-grafică de EVELIEI László

Demonstrație în fier

1.

Cred, sau nu, nu cred, acum sînt sigur : m-am făcut reporter din suspiciune pentru cuvintele fără directă acoperire materială. Adică acele cuvinte libere de orice servitute, de orice constrîngere obiectivă, capabile să se imperecheze potrivit unei fantezii prodigioase dacă nu aleatorii. Spunînd aceasta nu neg plăcerea altora de a face sau a recepta asemenea mesaje verbale. Ci doar să explic rostul acestei demonstrații în fier ce urmează. Puteam să-i zic foarte bine și discurs.

Ei da, desigur, discurs, deși cuvintele din care încerc să-l alcătuiesc poartă servitutea fierului, a fierului „de ultimă oră“, industrial. Sînt recalcitrante, dure, specioase și n-au valențele poetice ale cuvintelor dragoste, noapte, stele, monadă sau chiar a acelora care se referă la fierul mai vechi, cum ar fi : spadă sau plug. Nu-mi fac nici o iluzie cu privire la : foraj, pompă, turlă, extracție, talpa sondei, F-500 și altele luate din inventarul utilajului petrolier. Dar oricît aș încerca să le ocolesc, n-am încotro. Ele au încăpăținarea structurii de metal din care fac parte. Demonstrația mea trebuie s-o respecte.

Și totuși, în ciuda celor spuse, nu despre acest fier încorporat în turlă, sape și instalații va fi vorba. Ci despre zbuiciumul omenesc cel mai pur și mai generos, despre creație, fantezie și originalitate. Da întocmai : despre creație, fantezie și originalitate. Prozaicul fier are rostul doar să le exprime. E ca un material pentru aripi. În fond și oalele de la Cucuteni sînt făcute din lut ars într-o anume tehnică. Tehnică a lutului ars care a fost subordonată unei viziuni originale.

Dar ajuns în acest moment al discursului, iată că ezit. Mi se pare că suspiciunea, a cititorului de astă dată, se întoarce asupra-mi. Căci rostul reporterului este, mai ales cînd acesta a promis o „demonstrație în fier“, să se țină de fapte, nu să încerce comparații, peste veacuri, de istoria culturii. Unde este stringența obiectivă de care ne vorbeai, stimabile ?

Faptele, desigur, n-am de gînd să le părăsesc. Însă caut să le situez în perspectiva cea mai prielnică. E vorba doar de condiția originalității, iar industria românească de utilaj petrolier o poate semnifica și explica în mod exemplar. Nu, nu este nici o hiperbolă. Ci doar o concluzie anticipată care va fi demonstrată pas cu pas, în fier.

Mai întii, însă, rețineți : nu este vorba de o invenție, nici de fabricația unei instalații distinsă la un tîrg internațional. Ci de o întreagă ramură industrială (adică : un institut de proiectări, cîteva uzine, 20 000 de oameni). S-a afirmat în lume, urmînd un făgaș al creației proprii. Rețineți, de asemenea : întreagă această ramură industrială n-a folosit și nu folosește nici o licență străină.

De aici niște consecințe cu rezonanțe mai vaste : România și-a reconvertit renumele în domeniul petrolier. Din mare producătoare de materie primă (petrol), ea a devenit în scurt timp — caz unic pentru o țară de mărimea ei — producătoare de utilaje, tot în același domeniu, situîndu-se pe al treilea loc în lume. Exportate, în proporție de 70 la sută, aceste utilaje lucrează, cu excepția Australiei, pe toate continentele.

E, deci, un fenomen amplu, care trebuie considerat ca atare și deci posibil de introdus în sfera creației de valori materiale, civilizatorii, cu care se interferează direct valorile culturii. Dar să ne oprim aici cu deducțiile și să investigăm originalitatea metalului petrolier, urmînd înlăturarea obiectivă și materială a cuvintelor.

2.

Fiindcă originalitatea, în acest context, este și ea materială, determinată în mod obiectiv. Originalitatea nu se inventează, ea este. Exact diferența între „a o face pe originalul“ și „a fi original“. Originalitatea e organică. Ea nu trebuie căutată, ci descoperită, chemată din adînc. Iar acest adînc este propria istorie.

Există o legătură între ceea ce am spus pînă acum și imaginea sondei de pe stema Republicii. Sonda aceasta simbolizează nu numai activitatea industrială în genere, ci și o activitate industrială care ne este proprie. Extracția petrolului românesc, prin sondărit modern, are de acum o vîrstă seculară. Originile ei, cum spune istoricul, se pierd în „noaptea timpurilor“. Dincolo de „fîntînile cu păcurile“ pomenite în jurul Cîmpinei de vechi zapisuri, dincolo de apele înnegrite de țîței ale Tazlăului-Sărat despre care relatează Dimitrie Cantemir și dincolo chiar de eresurile despre flăcările umbătoare pe culmi și prin păduri.

Înainte de a se fi pus în sapă primele sonde moderne, drumul către zăcămintul din adînc era deschis, cu brațele, printr-o fîntînă. Puțarii coborau în ea cu bur-

duful pînă cînd cerul de deasupra lor se zărea cît „un punct alb“. Pe unii îi înghițea stratul uleios, ca o mlaștină. Pe alții îi arunca erupția. Fîntîni de acest fel mai puteau fi văzute în lucru la începutul veacului XX. Și mulți dintre sondorii morenari, mai bătrîni, și-au găsit părinții trudind în ele.

Așa se explică de ce bărbații din Valea Prahovei au ajuns excelenți sondorii. Faima lor de „oameni cu miini de aur“, ajunsă pînă la îndepărtate meridiane ale lumii, are la bază truda succesivă a unui lung șir de generații. Timp în care meseria petrolului le-a intrat în sînge. Sînt sondorii din naștere, precum oamenii Litoralului și ai Deltei — marinari, ori canotori de performanță. Ei pot desluși după auz, după zgomotul sapei de foraj, în ce strat geologic a ajuns talpa sondei. Așa cum oamenii Deltei presimt, după foșnetul frunzei sau zborul păsărilor, furtuna.

Viața schelei s-a contopit cu viața lor, le-a intrat în obiceiurile intime. Ei pot spune despre mersul sondei : „asta este cel mai frumos cîntec de pe lume“ fără să pară „declarativi“. După cum pot spune, cu simplitatea unui aforism, că „sonda e ca femeia“ pentru a releva nu numai un adevăr de viață, dar și o tensiune afectivă, specifică locului.

Cuvintele specioase, care denumesc fierul modern, cunosc aici metamorfoze neprevăzute, prin decantarea sterilului tehnicist și intră în fondul perpetuu, alături de plug și de spadă. Un proces osmotic analog se petrece cu însăși experiența activităților petroliere care sînt însumate, din ce în ce mai larg și mai intens, printre îndeletnicirile noastre fundamentale, pe plan național. Bineînțeles că astăzi nu mai e vorba doar de sondărit, ci de activități derivate, cum ar fi fabricarea utilajului petrolier, precum și gama vastă a combinațiilor petrochimice. E limpede însă că toate acestea laolaltă ocupă o pondere care, privită din perspectiva istorică, le așează pe treapta imediat următoare plugăritului milenar.

O tradiție nouă care se configurează și se amplifică sub ochii noștri. În cadrul ei se înscrie, firesc, dedusă din adîncurile istoriei noastre, cum am văzut, și ramura de uzine care fabrică uneltele moderne de foraj și extracție. De unde și resursele ei de originalitate.

3.

Resurse latente, posibilități concentrate, dar nu și întruchipate într-un rod deplin. Grevată de servitutea grea a materialității ei, originalitatea în fier cunoaște și cea mai dificilă finalizare. Aici, singure, ideile și proiectele nu ajung. Ele au nevoie de mari aripi de metal. Adică de o întreagă structură tehnologică, ce începe cu furnalele înalte și se încheie cu liniile de strunguri de precizie.

Pentru scriitor — spun o banalitate, necesară totuși în context — e suficient, în etapa finalizării, un creion și cîteva coli de hîrtie ; pentru un pictor — uleiuri, pînă, șevalet. În cazul metalurgului însă, făurar în sute de tone de metal, situația, am văzut de ce și în ce fel, se complică. De aceea, în condițiile țării noastre, obținerea originalității în acest domeniu n-a fost posibilă decît prin revoluție. Adică printr-o amplă și radicală schimbare, care, dinamitînd stările anchilozate, să desferece resursele materiale, cît și inițiativa și energia umană, în proporție de masă. Fiindcă originalitatea în fier nu poate fi și nu este predispoziția unui singur, ci un cumul, o însumare de inițiative — autonome, individuale bineînțeles, — dar totuși o însumare în vederea unui țel comun. O însumare ce implică luciditate inventivă, dar și forța de propulsie a unui ideal major. Acesta este servitutea, dar și mărțea originalității în fier.

Astfel se explică de ce, pînă la revoluția socialistă eram tributari străinătății în procurarea uneltelei petroliere. Deși minți inventive, talente în domeniul tehnic am avut nenumărate, ca și o seculară experiență în a desfunda straturile. Ne-a lipsit doar structura socială și economică pentru ca predispozițiile latente să se realizeze aieva. O dată create, aceste noi structuri au împins în sus tulpina și ramurile încărcate de rod. Astăzi, după două decenii, avem și confirmarea indubitabilă a timpului.

Împrejurare propice, tonică, cu condiția să n-o irosim absolutizînd-o. Ci rememorînd, introspectiv, drumul parcurs, să analizăm — pentru o cunoaștere de sine cît mai autentică — condițiile înseși ale acestei înaintări originale. Și în acest sens, dezvoltarea ramurii de utilaj petrolier e concludentă. Căci aici, ca și în toată construcția socialistă, ascensiunea a fost gîndită temeinic, în perspectiva timpului, ca un ansamblu armonios și multilateral. În domeniul petrolier, de pildă, vechii tradiții a sondăritului și a practicii din schele i s-au

asociat preocupări de ordin teoretic, prin crearea și dezvoltarea unor nuclee de cercetare și proiectare, precum și a unui Institut de învățămînt superior specializat. Adică un sistem care îmbină formarea măiestriei și inteligenței, superior calificate, o dată cu desfășurarea unui vast proces de industrializare, pornind de la însăși temelia lui, care e producția de metal.

Circumscrișă astfel, în termenii ei obiectivi, originalitatea constructorilor de utilaj petrolier românesc capătă un sens reprezentativ. Căci prin intermediul ei se exprimă, în mod exemplar, originalitatea unei opere istorice mai vaste și care se numește : construcția socialismului în România.

4.

Uzina „1 Mai“ din Ploiești — astăzi printre cele mai mari de genul ei în lume, dacă nu chiar cea mai mare — a început prin a fi, acum șase-șapte decenii, o mică înjghebare de ateliere. Mașinile acestea erau puse în mișcare de o locomobilă de treier. Extinsă și modernizată ulterior, sub numele de „Concordia“, întreprinderea ploieșteană nu și-a depășit poziția fără mari pretenții, de furnizor de piese auxiliare, pînă în 1948, după naționalizare, cînd, situîndu-se pe noua orbită a revoluției, cunoaște, în deceniile care urmează pînă astăzi, vîltoarea unor prefaceri și încercări de pionierat, care o propulsează pe firmamentul tehnicii românești drept stea de mărimea întii. O stea a cărei strălucire, mereu mai intensă, poate fi văzută cît mai departe în lume.

Și asta începînd cu anii de mijloc ai deceniului trecut, cînd eforturile și inițiativele cumulate pînă atunci s-au concretizat spectaculos prin apariția unei noi serii de utilaje, între care se remarcă instalația de foraj denumită lapidar 4LD-150 A. Îi menționez exact indicativul tehnic, deși pentru cititorul obișnuit, neinițiat în mediul industrial, el rămîne abstract. Dar nici stelele cerului, de multe ce sînt, nu pot avea toate nume poetice ca Venus și Marte și au trebuit să capete indicație numerică.

De altfel acest moment de dificultate al demonstrației de față îl prevăzusem. Pentru a-l depăși nu-mi rămîne decît să dau fierului culoarea unor reacții umane. Lumea schelelor petroliere are o scală a ei de fapte ieșite din comun și de celebrități. Iar apariția lui 4LD s-a înscris imediat între acestea. Așa se face că am cunoscut-o fără s-o văd aieva. Sondorii de pe cîmpurile de petrol, observîndu-mi ignoranța de novice, se uimeau : „Cum nu ați văzut încă un 4LD ?“. Iar alții — adăugau cu inocență : „E o adevărată operă de artă !“.

Am văzut-o, pentru întia oară, pe neașteptate. Mă îndreptam către uzina ploieșteană și am fost surprins, din depărtare încă, de apariția, în incinta ei, a unei săgeti înalte, strălucitoare, dominînd acoperișurile, ațintită drept către cer. Un fulger materializat pentru o clipă. Fiindcă imediat, frînt printr-o iute mișcare, în jos, dispăru înghițit de orizont. Enigmaticul 4LD a început prin a mă contraria, dezmințind tot ce știam pînă atunci despre solidele și stabilele turlă de foraj. Părea ca o aripă înfiptă în pămînt pentru a exprima avîntul, cutezanța. O aripă întoarsă însă în zbor invers, către adîncurile subpămîntene. Calculată să suporte și să manevreze greutăți de sute și sute de tone, cît niște garnituri de tren. Dar fără efort vizibil care să-i denatureze suplețea.

Cît privește pe oamenii care, la ora de rotire a schimburilor, treceau prin incinta uzinei, — aceștia se opreau, cînd se întîmpla o astfel de manevră de ridicare a turlă, pentru o clipă, s-o contemple. Timp cît să aprinză o țigară, ori să-ți ștergi fruntea de sudoare cu dosul mincii. Ca și un vapor terminat, gata de lansare, așa și turla, încă una, pregătindu-se să ia drumul schelelor, le aducea, pentru o clipă imaginea sintetică a muncii lor de care ei se simțeau mîndri. Erau anii de la sfîrșitul deceniului trecut, cînd uzina lor începu să se afirme și multe din aceste instalații plecau către îndepărtate meridiane ale lumii. Îmense aripi nu era doar un produs ireproșabil al muncii lor, ci un sol al unei țări noi la edificarea căreia lucraseră cu toții. „E opera noastră. Ea ne reprezintă. Ca măiestrie, pricepere, cu tot ce avem mai bun în noi“.

Bineînțeles, mi-am luat libertatea — cum ați ghicit de altfel — de a formula această replică generică. Prea impersonală poate, dar în consens cu replicile multora, muncitori exemplari, care își bazează afirmațiile pe acoperirea în aur a faptei. Unul dintre strungarii de frunte pe atunci, remarcat în „bătălia micronilor“ la uzina, Constantin Dumitrescu, „nea Costel“ pentru tovarășii săi mai tineri, mi-a spus și am notat întocmai : „Nici nu concep ca la încadrarea mea să dau

rebut. E și fața țării în joc. Trimitem marfă la export". Un alt strungar, șef al unei brigăzi de tineri la secția de cazangerie, Virgil Niculescu, își justifică exigența, tot în acest mod de înțelegere superioară a misiunii lui: „Trebuie să dăm calitate, fiindcă instalațiile merg în țările capitaliste și e în joc prestigiul nostru de stat socialist”.

Am înglobat în replica generică de mai sus și cuvintele pe care le-am auzit din gura unui bărbat tânăr, ce se făcuse remarcat tot atunci printr-un record senzațional de coborire a rebutului în secția lui, de două și chiar de trei ori sub procentul admis. Enunț tehnic prea abstract pentru neinițiați, îmi dau seama, de aceea mă grăbesc a-i da coordonatele umane. Acest bărbat tânăr, Toma Rusea, fusese trimis într-un post cheie al turnătoriei, ca să remedieze o situație dificilă. Primit cu neîncredere, căci venea după un șir de încercări ratate, el și-a văzut de treabă — a observat, a organizat, a perseverat cu încăpăținare, în ciuda unor insuccese și a unor ironii ce se înmulțeau. Exemplul său însă a stimulat, a îmboldit și celelalte echipe. În consecință: un record, explicat astfel de către însuși acela care îl realizase: „Am avut ambiția să arăt că un comunist nu se dă înapoi din fața greutăților”. Nu, a fost ușor și bărbatul care-mi vorbea avea obrazul brăzdat de cute aspre.

Un fapt, din alte mii asemănătoare, așezate la temelia lui 4LD. O temelie care nu este funciar idilică. Originalitatea în fier se realizează pe căi complexe și contradictorii. Produsul în care ea se încorporează, însă, e armonic.

5.

Urmează, de atunci și pînă astăzi, ani pe care i-am putea numi ai certitudinii și consacării. Obținerea unor medalii de aur la tirurile internaționale, Leipzig și Brno. Creșterea într-un deceniu a procentului de export de la 20 la 70 la sută. Și asta în condițiile unei dublări a producției. Secretul acestei afirmări continuă să fie originalitatea. Dar care, în acest răstimp istoric, își dezvăluie una din valențele ei majore: consecvența.

A fi original nu înseamnă să faci în fiecare moment altfel. Ci adincirea, cu asiduitate, a unor dimensiuni constante. În acest fel 4LD n-a rămas o realizare de vîrf, unică. Experimentată în schele, cu parametri modernizați, ea a stat la baza unei întregi „familii” de utilaje de forat. O familie care acoperă întreaga gamă între 2 000 și 8 500 de metri. Ultima, aparținînd categoriei super-grele a forajului numit „de mare adîncime”, este o adevărată uzină de săpat, avînd puterea a 60 de tractoare. În consecință, condiția originalității expusă mai sus trebuie amendată cu observația că o astfel de continuitate nu înseamnă repetiție. Adică, așa cum am auzit spunînd pe cineva: „Căutăm să nu facem la fel, dar nici de fiecare dată altfel”.

E un îndemn ce-și găsește aplicația mai ales în contextul unor activități concrete, în care se cere ca îndrăzneala tinerilor să fie alăturată maturității înțelepte, ca perspectiva în timp să nu se rupă de realitate, ca noul să înglobeze valorile perene. Sînt norme care se cer respectate, cu precădere, în sectoarele de „concepție”, unde inventivitatea, eliberată de servitutea imediată a fierului, poate fi tentată să se avînte pe căi autonome. Or, tocmai în aceste sectoare, concentrate astăzi într-un institut specializat I.P.C.U.P. (Institut de proiectări și cercetări pentru utilaj petrolier) aceste condiționări ale inventivității sînt respectate cu strictețe. Directorul, Alcibiade Mihăilescu, îmi vorbește, accentuînd, despre stabilitatea cadrelor. Niciodată nu s-a dat curs unei creșteri spectaculoase de personal, întrucît preocupările institutului să fie deviate. Dar, adaugă inginerul șef al Institutului, Viorel Cristea, au fost promovate cu consecvență cadre tinere, al căror talent inventiv a fost depistat din facultate și verificat în practica producției și a proiectării.

Compartimentat pe ateliere și nuclee de lucru, Institutul demonstrează că inventivitatea are nevoie de rigoare. Aceasta nu înseamnă schematizarea gîndirii, ci constituie condiția ca inițiativele să se conjuge în vederea unei misiuni comune. Fiecare proiect nou este o luptă cu împotrivirea metalului sau cu viclenia straturii petrolului. Dar ofensiva continuă, deoarece victoria obținută nu e decît premisa unei alte bătălii. Mereu și mereu pe aceleași direcții de atac.

Intervin bineînțeles și momente de cotitură. De 15 ani în Institut, Eugen Nicoară, șeful secției de construcții metalice, a cunoscut două astfel de momente. Un moment al revizuirii „stăcii clasice”, în 1958, cînd, abia angajat aici, a primit sarcina să fundamenteze matematic construcția noilor turle (denumite de fapt „masturi”, dar nu mai vreau, cu noi explicații, să sporesc dificultățile cititorului). Calculele vechi, transpuse mecanic în noua situație, creau absurdă situație ca: „uraganul” — deci un factor exterior, să dicteze parametrii construcției. Trebuia o metodă nouă și Eugen Nicoară, pasionat al „stăcii”, ca vechi proiectant de poduri, o descoperi. Potrivit ei s-a înălțat spre cer uriașa aripă numită 4LD.

Apoi au urmat ani de consolidare și adîncire a metodei, elaborarea unei serii de tabele de calcul. Paralel cu preocuparea constantă de a se reduce din încărcătura de metal a instalației. Și asta nu numai prin utilizarea unor noi aliaje, ci prin neîncetate încodiri, care pun la încercare, deopotrivă, spiritul logic și fantezia. Nimic de prisos, nici o prolixitate. Schela care ți-a servit la montaj, devine perete de susținere, scara de acces, se încorporează construcției însăși. Exemplul, bineînțeles, e pur metaforic, fiindcă, în fapt, lucrurile sînt mult mai complicate. Căci lupta se dă la limita de sus a recordurilor, unde fiecare centimetru ori secundă înseamnă nouăzeci și nouă la sută su-

doare. Astfel, în ansamblul de nuclee, coordonate de șeful de atelier, se configurează un stil propriu, „o școală românească”, avînd realizări comparabile cu ale altora, cei mai buni în materie, din lume.

Se înțelege, cred, că a fost vorba de un caz tipic, reprezentativ, și că aprecierile pozitive privesc deopotrivă și celelalte ateliere din Institut. Ca și în ceea ce privește străduința proiectanților de a fi cu un pas înaintea preocupărilor de producție, curente. În acest proces, continuitatea eforturilor se întretaie cu momente de impuls brusc, de reexaminări în ansamblu. Datorită unor cerințe noi ridicate de realitate. Pentru Eugen Nicoară un astfel de moment e marcat la trecerea pentru preocupările de calcul dinamic.

E o încercare izvorită dintr-o obligație de prestigiu, de a ține pasul într-o cursă în care ne-am angajat pe plan internațional. Ca și preocuparea de a continua asaltul spre adîncimi din ce în ce mai mari. Ca și preocupările Institutului, din anii următori, 1971—1975, de a se realiza instalații de foraj automatizate. Direcții de dezvoltare, sesizabile pe plan mondial, în cadrul cărora — e de așteptat — constructorii de utilaj petrolier românesc să-și facă simțită prezența, prin noi contribuții originale. Rezultatele obținute pînă acum, în deceniile socialismului, sînt o cheazășie.

6.

Pentru a fi deplină, demonstrația ce mi-am propus-o, trebuie să se întoarcă din nou în zona producției, prin a-și găsi confirmarea în materia dură a metalului. E de contrazis, cu acest prilej, prejudecata că transpunerea în oțel a unui proiect e o lucrare de „simplă execuție”, lipsită de aport inventiv. Prejudecata e analoagă cu aceea care ar susține, în domeniul artei, posibilitatea unor opere fiindînd, virtual, doar în idei abstracte, neincorporate în substanță verbală ori plastică. Execuția, unui prototip mai ales, e o re-creare în realitatea materiei. Dar și exemplarele de serie sînt continuu perfecționabile, ceea ce se specifică în prospect, prin rugămîntea adresată beneficiarilor de a scuza: „eventualele neconcordanțe” între instrucțiuni și realizarea instalației ca atare, „datorită perfecționărilor ce se produc pe parcurs”.

Executanții sînt obligați să inoveze. N-o spun de dragul unui paradox, ci pentru a exprima plastic specialitatea, prevăzută în schema de încadrare, a unui maestru, Iosif Lisovschi, pe care l-am întîlnit, cu ani în urmă, la „1 Mai” din Ploiești. Misiunea lui era să intervină pe fluxul tehnologic ori de cîte ori se produceau strangulări. Mersul mașinii recalitrante trebuia revizuit, prin modificări de structură sau prin adăugarea unor dispozitive. Alte soluții decît „modernizarea”, ori „inovația” nu erau posibile. Omul acesta, aflat la vîrsta pîrului cărunt, trecut prin toate secțiile uzinei, nu se dădea bătut niciodată. Soluțiile îi veneau pe neașteptate, după ce-și bătuse capul uneori săptămîni de zile degeaba. Avea demonul inovației în singe. Într-o bună zi, căzut sub stăpînirea lui tiranică, nu mai știa de ora mesei, a somnului, intra în conflict cu nevasta. Sensibil și distrat ca un compozitor cu capul vuind de melodii. Pînă cînd ideea, materializată în metal, căpăta viață. Soluțiile lui se distingeau prin „realism”, căci costau puțin și puteau fi realizate repede, cu posibilitățile imediate ale atelierelor.

Executanții creează, căci sînt obligați să țină pasul necurmat cu evoluția tehnologiei. Uneori, revizuirile în calificare sînt așa de radicale, încît echivalează cu schimbarea profesiei înseși. La tratamentul termic din secția sape-foraj, de pildă, introducerea unui nou procedeu, mai modern, bazat pe un flux continuu, automatizat, condus de la un pupitru central, ca într-o secție petrochimică, a determinat apariția specialității noi de „tratamentisti” și de „termisti”. Insușindu-le din mers, oamenii s-au pomenit că lucrează în condiții de „pionierat” tehnic. Ca și la standul de montaj, unde vechile metode de încercare, privind rezistența și funcționarea utilajelor, pe viu, au fost înlocuite cu altele, mai subtile și mai eficiente, bazate pe procedee de „simulare” a sarcinilor.

Tot aici pot fi întîlniți și acei specialiști cu profil universal, cu a căror activitate se încheie, firesc, dar și simbolic, prezenta demonstrație. Fîndcă pe la ei trec rînd pe rînd toate instalațiile pe care uzina ploieșteană le lansează în lume. Sub mîinile lor se încheagă, din 14 000 de repere metalice — carcase, motoare, tăblii, țevi, cabluri, conducte, pompe, trolii etc. — silueta de ansambluri masive, încununată de săgeata suplă a turlei, instalațiile de foraj. Ei fac verificarea ultimă, în mers, pe viu, a seriozității și a preciziei cu care s-a lucrat fiecare supapă și fiecare piston. Cunoscut astfel, „cu ochii legați” mersul tuturor mașinărilor și mecanismelor, locul fiecăruia din cele 14 000 de repere și au mîndria de a se socoti — de aceea — specialiști „universali”.

La proba cea mai dificilă, — de manevrare în supra-sarcină a turlei — trebuie să stea oameni curajoși, cu reflexe sigure. Turla supusă unor solicitări, mult mai mari decît regimul normal de muncă, este aplecată cu repeziciune la pămînt, oprită în poziție orizontală, cu un gest decis și apoi din nou redresată în sus. Manevra e de o mare virtuozitate și impresionează. Turla trece ca un arcuș enorm, de 30 de metri, peste întrea-ga boltă a cerului, pentru a fi așezată pe niște strune nevăzute. Suplețea metalului se întîlnește cu agilitatea omului, opera și-a atins scopul. Ideea a devenit metal. Un metal inteligent, care se supune omului, și-i exprimă cutezanța.

Cutezanța, măiestria, spiritul inventiv, talentul, virtuți ce sînt caracteristice celor douăzeci de mii de constructori ai utilajului petrolier românesc.

Vasile NICOROVICI

Patria sufletului nostru

Cum se ridică timpurile
fără odihnă din apele vremii
la fel ca degetul care aleargă
neobosit pe roata cercului
nisipul pe care-l privim
ca pe un fiu roditor al soarelui
tace sub alunecarea apei
orb pînă la sfîrșit
cum cel mai bătrîn dintre lucruri,
și cuvîntul care trece
peste zidul tăcerii
și poartă o lumină
încă neașezată pe tîmple
va fi mai bătrîn ca nisipul
și mai orb
cum cel mai bătrîn dintre lucruri,
și va avea puterea
să numească
dincolo de zidul tăcerii
odihna timpului
cînd patria sufletului nostru
aude lumina bucuriei.

La cotul Dunării

Cerînd iertare
mai vine o dată
umbra mea,

sub ochiul vremii
mă cere soarele
mult înapoi,

pe tîmplă mi-așez
mîna topită
fără să știu

mă uit la mine
în ape singure
poate că sînt,

prietenui arbore
spre mine suflă
rămasul bun

la cotul Dunării
sub ochiul vremii
voi fi o frunză.

Rareș pescarul

Pentru ochiul cel frumos
mîini ascunse de sihastru
țîn pe degete în jos
zborul peștelui albastru

acel ochi vroind să creadă
și iubind cu bucurie
ca un fulg într-o cascadă
apa care-mi place mie

să privească fără jale
cum ascunse de sihastru
mîinile mării sale
țîn un pește prea albastru.

Sînt

un crescător de ramuri

Cai frumoși purtam în hamuri
mîinile să poți să-mi numeri
sînt un crescător de ramuri
iederă purtam pe umeri

ochii mei de vînătoare
priveau tristețe cărări
cum în aerul ce doare
păsările trec călări

ridicînd mina întinsă
eu cu ramuri mă numesc
care ning privirea ninsă
ochii-n ceruri să privesc

sînt o clipă care fuge
tras de cai frumoși în hamuri
o, rugați-vă în ruge
sînt un crescător de ramuri.

Oltul

Lui Geo Bogza

Spiritului meu îi era dor de o apă rece și trează și repede ca un foc, ca să se convingă de cuvintele lui Clement Alexandrinul: „Din pământ ia naștere apa, iar din apă sufletul“. Am ales Oltul.

A înota într-un râu rece și repede înseamnă a-ți da foc senzațiilor și a înțelege unitatea contrariilor cu nervii, cu sîngele și cu măduva oaselor. Trupul sfișie de pe el toate hainele sensorialului și țîșnește în viteza înghețată a ideilor, purificat ca un strigăt. Un strigăt care înoată singuratic în tîmpanul universului. O sete care însetează moleculele apei.

Iar împrejur, zbuciumul ce nu se odihnește, nesomnul pămîntului: apa. Spirala în rostogolire, galaxie migratoare strîngîndu-și și desfăcîndu-și brațele ca o fecioară, ostenită în gînd de un diavol. Ea respiră sacadat constelațiile și cu părul ei de cînepă putredă trage căruța lumii, cu o mie de roate, săltînd printre dealuri și cataracte. Faeton lichid, haraba spumegîndă rostogolind pe osii de apă paradoxice coborîtoare: lumina nu este, deci ea e neființa, neființa nu este, deci ea e ființa și dogoarea și rostogolirea și curgerea și fixarea pe ceea ce nu se oprește.

Pe malul rîului, fiul meu Alexandru percepe timpul:

— Tată, apa nu obosește chiar niciodată.

— Nu, dragule, apa nu obosește chiar niciodată.

Lumea e praf de lumină, galopat de cai cu plete eurgătoare, turme de valuri pascînd pe dealuri de valuri și o mină de umbră lichidă desenînd litere fierbinți pe o plajă de spirit. Aici, cu fața în jos, un demon-liliac își întinde umbrela făpturii sale ambigui pe jăratecul apei. E amiază, lumea a încernat și în jur se aude cum bate inima lui de mamifer și de pasăre.

Deodată, aerul fierbe. Dansul arterelor lui a devenit clopot.

Schitu Cornetu, august 1971

Cezar BALTAG

Condiția criticii

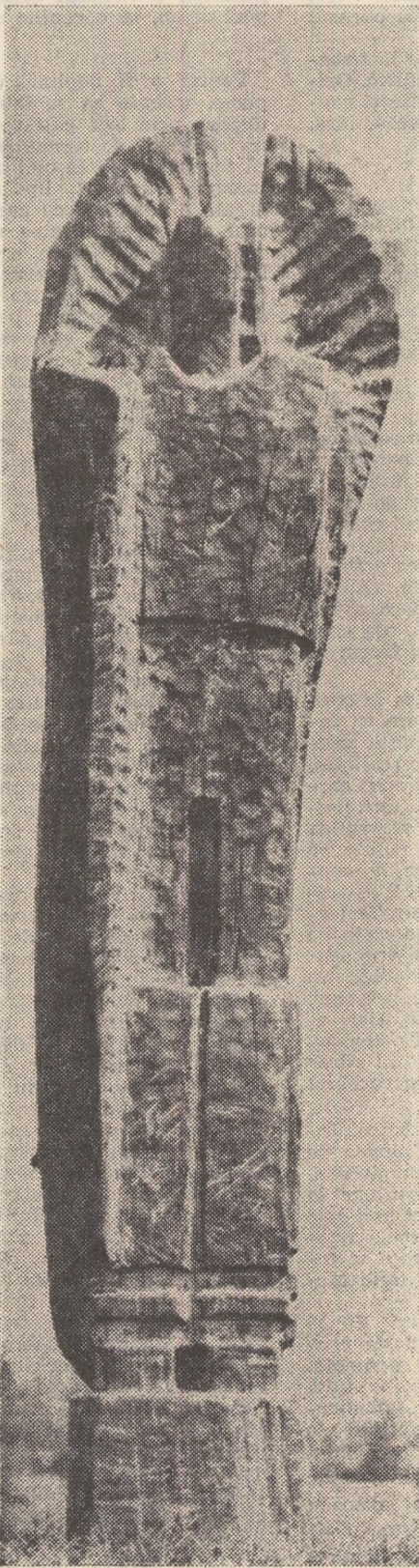
Călinescu deplora odată, prin 1930, lipsa — la noi — nu a unui critic, ci a unei falange compacte de critici de specialitate care fac, oriunde, armătura unei culturi. Semnala deci inexistența acelor critici mult și serios cultivați care aiurea îndeplinesc oficiul aprecierilor preliminare, la obiect, fără de care nu e posibilă judecata de valoare absolută, exprimată în monografiile sau opere de sinteză. Se poate astăzi constata, nu fără un sentiment de satisfacție, că lacuna aceasta a fost în bună măsură eliminată. O „armată“ întregă de critici, din toate generațiile, oficiază adesea prob și responsabil, selecționînd (chiar dacă sincopat) din materia mișcătoare a producției editoriale valorile (cîte sînt) de maculatură.

Dar exercițiul acesta este uneori înfăptuit cu o superbie țifnoasă, infatuarea tulburînd în aceste cazuri obiectivitatea. Adesea unii dintre cei care țin un condei în mînă și fac, cu o anumită periodicitate, comentarii pe marginea fenomenului literar au pretenția, de a fi exclusiv critici creatori. E foarte greu de acceptat — de unii — statutul criticului profesionist („critica modestă și instruită“ de care vorbea Călinescu), care, cu gust și pricepere intelectuală, exprimă reacția publicului, organizează impresiile generale grăbind procesul de asimilare a unei literaturi. Treptat, printr-un ciudat proces de metamorfoză, unii critici au abandonat rolul de comentatori avizați, arogîndu-și un altul, cumva de demiurg. Cronicarul și exegetul cu misiunea de a orienta cititorii a fost adesea înlocuit de o prezență cumva demiurgică, determinînd în chip esențial apariția unei valori sau chiar a unei mișcări literare. Funcțiunile criticii plasate — fatalmente — din totdeauna a posteriori actului literar creator au devenit parcă apriorice.

Fără îndoială, critica poate face mult (și a făcut) pentru limpezirea unui climat literar. Ea nu-l poate însă niciodată crea. S-o recunoaștem onest, apariția sau dispariția unei mișcări literare nu e niciodată rezultatul activității unui critic dotat chiar cu excepționale însușiri creatoare. Fenomenul e mult mai complex și la cristalizarea lui au contribuit întotdeauna numeroși factori, dintre care roluri hotărîtoare îndeplinesc cei de ordin sociologic și politic (știu că această precizie este — pentru mulți — producătoare de alergii. Dar adevărul înainte de toate...). Cine mai poate crede în afirmațiile celor ce acreditează ideea că proletcultismul și confuzia valorilor de mai ieri se datoresc numai criticilor epocii care nu știau, nu puteau sau nu voiau să limpezească atmosfera literară? Sau cine poate pretinde că resurecția din lumea literelor de azi se datorește apariției unei echipe de critici înzestrați? Explicația trebuie invariabil căutată cu ajutorul investigațiilor sociologice care vor aduce, cu siguranță, în prim plan cutare prozaice determinări de natură politică sau socială. Fenomenul a fost verificat și altă dată (vezi cazul pașoptismului, sămănătorismului, al poporanismului și chiar al, să-i spunem cu un termen nefericit, modernismului interbelic). De cele mai multe ori o mișcare literară apare în prelungirea uneia de natură socio-politică și dispore puțin după ea. Nu vrem, firește, să eludăm esteticul. Dar chiar pentru a-l înțelege cum se cuvine trebuie să apelăm și la alți factori, să sondăm în relieful altor zone, de loc abstracte și nu tocmai purificate.

Apoi, în ciuda exagerațiilor care înconjoară astăzi uneori actul critic, e necesar să fie reamintite cîteva locuri comune. Un scriitor adevărat izbutește să se impună mai devreme sau mai târziu chiar dacă opera sa întilnește adversitate, după cum o critică de susținere favorabilă unor opere nu izbu-

tește să asigure locul sperat în istoria literară. Jocul acesta labil e întotdeauna, finalmente, soluționat numai de posteritate. Eminescu a fost în timpul vieții un contestat chiar dacă despre opera lui se pronunțase atît de favorabil, încă în anii debutului, Maiorescu. Cercurile literare bucureștene în frunte cu Hasdeu sau Macedonski și chiar destui junimiști (nu tocmai din lotul amorf al „caracudei“) îi contestau poezia sau nu o prețuiau la valoarea ei. A fost nevoie de un deceniu de așteptare și de tragedia îmbolnăvirii poetului

VICTOR GAGA VESTITORUL

pentru ea opera eminesciană să cucerască, brusc, prețuirea unanimă. La aceasta n-a contribuit esențial nici prefața lui Maiorescu la prima ediție a poeziilor, nici studiul lui Gherea sau cele (care au venit destul de repede) ale altor critici. Macedonski și-a durat opera într-o atmosferă de adversitate generalizată, nici un critic al epocii neoprindîndu-se receptiv asupra acesteia, totuși, mari poezii. Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Dragomirescu, Iorga, Chen-

di, Sanielevici, chiar Lovinescu au negat — și cu cîtă autoritară vehemență! — opera macedonskiană, creînd — pentru multe decenii — o atmosferă de ostilitate nefericitului poet. Și totuși (de la studiile lui Vianu încoace) nu se bucură astăzi, în sfîrșit, opera lui Macedonski de prețuirea care i se cuvine? Dar cazul Bacovia? Au fost criticii cei care l-au impus pe poet din capul locului? Lovinescu, deși chemat prin tot ce a reprezentat critica sa, nu a îndeplinit acest oficiu. Nu a făcut-o nici la apariția excepționalei plachete de debut, nici la apariția celorlalte. Sprijinul a venit, dimpotrivă și neașteptat, din partea scriitorilor dublați de o excepțională conștiință critică. (Să-i amintim pe Macedonski, Pillat, N. Davidescu, Fundoianu, Adrian Maniu, Cezar Petrescu.) Tocmai târziu, după 1926, critica își spune cuvîntul. Sînt criticii noi generații, formați în cenaclul sburătorist (Perpessicius, Cioculescu, P. Constantinescu, Streinu) care trec peste opinia maestrului pentru a impune un mare poet. Dar atunci cînd se produce ofensivă aceasta conjugată a criticilor amintiți, recunoașterea valorii liricii bacoviene fusese făcută mai de mult. Și, cum spuneam, meritul nu era al criticii, ci al confrăților întru poezie sau proză. Fără îndoială, opiniile criticilor, chiar dacă au venit mai târziu, au adus imense servicii impunerii poeziei lui Bacovia în conștiința epocii. Dar nu criticii sînt cei care i-au încurajat debutul, nu opiniile lor au creat climatul necesar producerii și evoluției acestei poezii de excepție.

Și nu oferă istoria literară cazuri — destule — de scriitori în care critici de renume au investit speranțe, invalidate apoi — total — de posteritate? Brătescu-Voinești era considerat pînă după primul război mondial o valoare de primă mărime, deși fragilitatea povestirilor duioase și lacrimogene ale inadaptabilității și învinșilor săi era încă în epocă prea evidentă. Și în favoarea acestei opinii atît de favorabile s-au pronunțat răspicat nu nume oarecare, ci tot ce avea mai strălucit și mai distins critica vremii. Dar cazul Vlahuță? Care din marii critici ai timpului au îndrăznit să schițeze o opinie nu negativă, dar măcar rezervată? Dar toți poezii și prozatorii decretați genii sau aproape în cenaclul lui Mihail Dragomirescu? Dar nonvalorile impuse cu voce tare de N. Iorga? În sfîrșit, de ce să navigăm atît de departe, cînd ne stau la îndemînă exemple destule de concludente în peisajul literar din ultimele două decenii. Cîte „glorii“ propuse, impuse și sanctificate de critică nu au fost silite să coboare de pe soclu! Și fenomenul se repetă astăzi, uneori la aceeași scară, vestind reevaluări de pe acum devenite necesare.

Știu că mi se poate replica — motivat — că am citat situații limită, că se pot produce și exemple — tot atît de concludente — care să infirme spuscele mele. E prea adevărat. Rolul criticii în epoca modernă, adică de la apariția jurnalistică încoace, este foarte important. Nimeni nu se îndoiește și nici nu o contestă. Chestiunea e însă de a nu-i depăși condiția, criticul acceptînd statutul predestinat. Aceasta nu înseamnă că îndeletnicirea criticului s-ar reduce la o simplă expertiză, după cum criticul nu este un apendice al scriitorului.

Îndeplinind oficiul stimat de călăuză inteligentă a gustului public, critica nu e mai puțin un gen literar, cultivat și frecventat de cititor. Probă stă faptul că e citită aproape mai mult decît literatura propriu-zisă. Ifoșle și aerele conducătoare sînt mai curînd expresia unui — nejustificat — complex de inferioritate.

Z. ORNEA

Zaharia Stancu

Serieri I, II

Un poet restituit! Aceasta este prima și cea mai firească, totodată, concluzie pe care o impun primele două volume de *Serieri* (ed. Minerva, 1971) prin care se inaugurează tipărirea, în ediție definitivă, a operei lui Zaharia Stancu. Scriitorul și-a strâns aici cea mai mare parte a poeziilor de până acum, incluzând și o secțiune de versuri noi (*Cîntecul lebedei*, poezii nepublicate în volum, 1970—1971): sint prezente, de asemenea, cunoscutele *Tălmăciri din Serghei Esenin* (1934).

Dacă o sistematică și globală privire asupra operei lui Zaharia Stancu rămîne — ca și în cazul altor scriitori contemporani — o datorie de viitor a criticii, nu e însă mai puțin adevărat că unele repere se pot fixa chiar și în spațiul constringător al unui foileton săptăminal; și este de crezut că numai o editură poate și va trebui să stimuleze cercetarea critică a literaturii și autorilor de astăzi prin inițierea — eventual — a unei colecții anume destinate întreprinderilor de acest fel, foarte necesare și de un interes incontestabil.

Judecînd fie și numai după ritmul sincopat al aparițiilor editoriale, evoluția poetică a lui Zaharia Stancu nu a fost de loc rectilinie. Prima sa carte de versuri, *Poeme simple*, a fost publicată în 1927; au urmat, după un deceniu: *Albe* (1937), *Clopotul de aur* (1939), *Pomul roșu* (1940), *Iarba fiarelor* (1941) și *Anii de fum* (1944), după care, surprinzător, scriitorul încetează să mai publice volume de poezie pînă în 1970 (*Cîntec șoptit*); numai o reeditare selectivă mai amintește de poetul Zaharia Stancu (*Poeme simple*, E.S.P.L.A., 1957), pe primul plan trecînd prozatorul. A fost oare abandonată poezia? Fiindcă romanul *Desculț*, care i-a adus scriitorului o imensă notorietate, a deschis totodată și o impresionantă serie de remarcabile cărți de proză, poetul fiind eclipsat — dacă nu și uitat — de activitatea prodigioasă a romancierului. Nu fără o secretă amărăciune Zaharia Stancu însuși constată, în cuvîntul înainte al *Scrierilor*: „*Desculț* mi-a umbrît poezia. *Desculț* mi-a umbrît toate cărțile pe care le-am scris din decembrie 1948 pînă astăzi”. Presupunerea că Zaharia Stancu ar fi renunțat la poezie era însă infirmată încă în prefața culegerii retrospective din 1957: „Pentru viitor, dacă timpul mi-o va îngădui, aș dori să pregătesc o nouă ediție, mai largă, a poemelor mele scrise în anii îndepărtați și, de asemenea, să public *poemele la care am ostenit în acești ani din urmă*” (s.n.); că marele interval de timp dintre *Anii de fum* și *Cîntec șoptit* se explică într-un fel mai puțin simplu o spune, acum, chiar scriitorul, în introducerea la ediția definitivă a scrierilor sale: „*Cîntec șoptit* nu a fost o reînnoțare a mea la poezie, ci o continuare firească întreruptă doar cîțva timp de situații nefavorabile poeziei create în afara voinței și dorinței mele și, fără îndoială, și în afara dorinței și voinței cititorilor mei”.

Sinuoasă și, pînă la un punct, imprezvizibilă este și istoria interioară a poeziei lui Zaharia Stancu, chiar dacă aici prefacerile sînt mai puțin spectaculoase și nu au caracterul categoric al datelor exterioare. Cîțite fără prejudecăți — și opiniile critice prestigioase sînt uneori prejudecăți — *Poemele simple* ne descoperă

mai degrabă un poet al miniaturalului grațios și decorativ, al desenului discret stilizat decît „un poet al ierburilor tari de bărgan pe care le evocă în toate tonurile și al vieții aspre cîmpenești” (G. Călinescu). Este, la fel, absent și „naturismul violent” (Nicolae Manolescu), poetul fiind un rafinat, cultivînd cizelura fină; suavitatea și prospețimea nu sînt atît atribute firești ale acestei poezii cît efecte savant calculate. Curatul program poetic din *Tu, inimă cuminte*, — *blînd miel prior în soare* nu lasă nici o îndoială în această privință: „Tu, inimă cuminte, — blînd miel prior în soare, / Pe pajiste, sprințar, în primăvara nouă / Nu căuta să sorbi lumină din izvoare. / Ci potolește-ți setea cu boabe mici, de rouă. / Tu, gînd, — hulub rotund cu aripile albe, / Nu birui să sfișii înaltul cu vultanii, / Ci zborul jucăuș ți-l despletete-n salbe / Prin preajma casei unde te petrecură anii. / Tu, glas, — nu mai cerca să plîngi în limbi de clopot / Ci, gureșca pîriul cînd șerpui printre flori, / Culege-le mireasma și spune-le în șopot / Povești cu stele care s-aprînd și mor în zori...” (s.n.) Întîiul ciclu se intitulează, de altfel, *Miniaturi*, și cele mai multe poeme de aici sînt niște delicate idile, reprezentări în decor diferit (rustic, mitologic, biblic — primul predominant) în care convenția abia se simte, iar galanteria trece neobservată datorită cadrului aparent frust: „Dacă pe-aici, în loc de mîndre ploi, / Ar fi crescut, cu piscuri nalte, munți, / Și prin păduri, ți-aș fi cîntat din nai, / Ca-n vremi, bătrîne Pan, — cu pași mărunți / Pe cărării cînd ar fi fost să treci, / De-ți răsărea în cale-o căprioară, / Te-ai fi luat, la fugă, s-o întreci / Cît ești de gingaș și de ușoară”. Candoarea, prospețimea, naivitatea — chiar și senzualitatea! — sînt „jucate” cu o artă subtilă, despre a cărei finețe depune mărturie însăși împrejurarea că au fost considerate... „autentice”! Poeziile lui Zaharia Stancu au tot atîta legătură cu universul rural cîtă au și cele ale lui Alecsandri ori Coșbuc; totul este aici stilizat cu virtuozitate, reprezentat conform unei viziuni personale în care nota dominantă o dă *ceremonialul*, precum în acest pastel: „Soarele se joacă prin livezi. / Au înflorit merii, / În sat se deschid ferestre și uși / Dealul e verde, copiii prînd gănuși, / Curg revărsate din plin apele primăverii. /

Pe cîmp: pluguri, chiote și boi, / Arătura crește, berzele tocănesc. / Pe o cărare o fată și-un flăcău se întîlnesc, / Se iau de mină și pornesc către crîng amin-doi”. Deși utilizează cu precădere elementele unui univers naturist, Zaharia Stancu le dă o înfățișare originală prin funcția lirică pe care acestea o capătă în poeziile sale, mereu mare și de o neobișnuită transparență: „Visez: în miez de codru, lîngă izvoare melci, / Și cer căzut prin ramuri cu soarele-n amiază, / Lung pîrul inelat să ți-l desprind din spelci / Cînd ochii se ascund și graiu-abia cutează”. Firește că în aceste condiții trebuie radical schimbată opinia curentă despre ceea ce s-a numit „tradiționalismul” lui Zaharia Stancu; de la poezii care au participat la desemnarea „tradiționalismului” el nu a împrumutat decît unele elemente de cadru, subsumîndu-le însă unei viziuni proprii. Nota galantă, ceremonialul subtil, însemnătatea acordată gesticulației sugestive, predominanța stilizării sînt tot atîtea însușiri ale primelor poeme ale lui Zaharia Stancu și este de observat că aceste trăsături pot fi regăsite atît în poeziile de mai tîrziu cît și în proză. Nu atît un inventar al imaginilor ni-l descoperă pe poet, cît percepția globală a poemelor sale, în care rolul hotărîtor îl deține ritmul. Într-un recent comentariu (*Tribuna*, nr. 30/1971), Ion Pop a remarcat cu multă pătrundere importanța pe care o are ritmul în poezia lui Zaharia Stancu: „Poetul construiește de multe ori panoramic, reține mișcări fundamentale ale naturii, năzuind să surprîndă în notație poame mai mult, poate mai puțin decît materia, culoarea, relieful: mișcare mai degrabă, un ritm asigurînd ciclic perenitatea elementelor”.

Poemele lui Zaharia Stancu impresionează în primul rînd prin amplitudine și profunzimea mișcării sufletești conținute; nu atît de o „evoluție” lineară se poate vorbi, cît de o treptată dezvoltare a resurselor, deoarece poezii de acest fel sînt de obicei „monoton”, în înțelesul superior al cuvîntului (un „monoton” a fost, de pildă, Bacovia). Ceea ce este neașteptat la Zaharia Stancu este tocmai capacitatea de a nu fi poetul unei singure stări, fiind totodată mereu același. De la eroica suavă și genealogiile poetice din *Poeme simple* la peisagiile interioare și poemele sociale de mai tîrziu, iar de aici la versurile încărcate de neliniști din *Cîntec șoptit* și *Cîntecul lebedei*, „vocea” sa lirică este mereu egală cu sine, schimbările ținînd doar de îmbogățirea registrului tematic.

Dacă rădăcinile acestei poezii se află într-o originală înțelegere a folclorului românesc, nu e mai puțin adevărat că modernitatea versurilor lui Zaharia Stancu este de netăgăduit și nu de puține ori găsim aici similitudini uimitoare cu poezia de mai tîrziu, cum ar fi această prefigurare (în 1927!) a lui George Alboiu: „Aud într-una chiote de hoarde, / Și tropot greu de cai nepotcoviți, / Și plîns sfișietor de robi izbiți, / Cu bice lungi de flăcări și cu joarde. / Măceluri crîncene, măceluri crude / Se făptuiesc pe undeva pe-aproape. / Am stropi de sînge risipiți de pleoape / Și mîinile de sînge cald mi-s ude. / Și eu sînt fără za, n-am coif pe plete, / De laurii izbînzii nu mi-e sete, / Nu-s dornic de omor, de jaf, de pradă. / Și-un vechi blestem ceresc mă mină-n luptă / Spre șesul alb de oasele grămadă / Cu scutul ciuruit, cu lancea ruptă”. Chiar și în vibrantele poeme în care crezul militant și poziția angajată a poetului sînt expuse fără echivoc — unele dintre ele fiind scrise și publicate în anii cînd asemenea îndrăzneli se plăteau scump — „sursa” lirismului lui Zaharia Stancu rămîne în viziunea profund îndatorată folclorului, nefiind însă vorba de o simplă preluare de termeni, ci de o rodnică asimilare.

Însă ceea ce trebuie subliniat de acum înainte este caracterul unitar al întregii opere a lui Zaharia Stancu, separația între poet și prozator va fi, credem, supermată prin apariția acestei ediții definitive de *Serieri*.

În istorie, destinele pot fi contemplate, precum capodoperele în muzee. Eroii înșiși influențează istoria cam în același fel în care voința modelului poate determina valoarea unui tablou. Căci maestrul e genial și capricios. Dacă îl admirăm pe Cezar este și pentru că, povestind războiul cu galii, se numește pe sine la persoana a III-a, avînd orgoliul suprem de a se considera o **forță a istoriei** și nu orgoliul vulgar de a-și închipui că o domină pe aceasta, că o umilește.

Pasionantă ni se pare, mai ales, istoria modernă. Ea conține explicația faptului că sîntem cum sîntem în clipa de față; prin ea știm ce datorăm și cui anume. Dar, pentru a cunoaște cum se cuvine acest capitol, sînt necesare încă multe contribuții. A fi contemporan cu un mare eveniment, a citi ziarele care, primele, îl vestesc, înseamnă totuși prea puțin. De obicei, în lumea modernă, forțele care provoacă un mare eveniment sînt numeroase și subtile, chiar lor fiindu-le greu să se aprecieze reciproc în acțiune. Cine nu-și dă seama, dintre cei care l-au trăit (și nu doar dintre aceia) de importanța actului de la 23 August 1944? „Întoarcerea armelor”, formula prin care e cunoscut, spune mult, conține adică nota de progres extraordinar care, în primul rînd, caracterizează evenimentul. La săvîrșirea acestuia au contribuit exponenții celor mai largi categorii sociale. Rolul decisiv, după cum se știe, l-au avut comuniștii, care, pe baza unei aprecieri lucide a raportului de forțe, au elaborat un program de acțiune eficient, cu larg ecou în masele populare.

Cartea lui Haralamb Zincă **Și a fost ora H** ne satisface, în mare măsură, curiozitatea. Imaginația proprie istoricului

O carte de istorie contemporană

a fost înlocuită cu imaginația scriitorului. Importantă era aici, într-adevăr, evocarea: atmosfera, caracterele. Autorul izbutește un roman **non fictiv** de cea mai bună calitate. (Pentru o realizare similară, bazată pe un fapt mult mai puțin important, scriitorul american care a introdus termenul mărturie — că, studiînd documente și colectînd mărturii, ajunsese în pragul schizofreniei. Amintim spusele lui pentru a sublinia că volumul de muncă, într-o astfel de întreprindere, este enorm). Pentru a descrie acțiunea decisivă a arestării lui Ion Antonescu, precum și împlîrile imediat precedente și următoare, au fost de ajuns, în ultimă instanță, patru sute de pagini. Cîteva zile, în diverse medii, cu diverse personaje. Planurile se întrepătrund: activitatea calculată cu minuție a comuniștilor, spiritul aventuros al camarilei, expectativa perfidă a partidelor istorice. Lucrețiu Pătrășcanu, inteligent și devotat, tratează, în garsoniera acestuia, cu „sfînxul” Iuliu Maniu. Regele îl primește în audiență pe mareșal (care se prezintă impecabil vestimentar) îmbrăcat într-o bluză albastră și niște pantaloni cu „genunchi”. Baronul Kilinger cînează cu șampanie la Snagov, în atmosfera încărcată care-i precede sinuciderea. Mihai Antonescu tatonează un zbor la Ankara, duplicitar și Iricos, cum de altfel îl bănuiam din-

tr-o descriere a lui Malaparte: „Vorbindu-mi, mă fixa cu ochii săi mici de reptilă, negri și strălucitori. Nu cunosc alți ochi în lume care, mai mult decît ai lui Mihai Antonescu, să semene cu ochii unui șarpe.”)

Haralamb Zincă a dorit și a reușit (în ciuda episoadelor „deloc sau insuficient luminate”) să demonstreze că arestarea celor doi Antonești n-a fost o lovitură norocoasă, ci ultimul act al rezistenței pe care națiunea întreagă o opunea dictaturii și războiului. N-a fost nici un complot local, cum își închipuia generalul Gerstenberg. Altminteri acesta ar fi izbutit, poate, să-l neutralizeze, în stilul inaugurat de celebrul Skorzeny. Acțiunea, simplă aparent, era ținută din nenumărate fire care legau, în chipul cel mai paradoxal, palatul cu închisorile, diplomația cu armata. „Ordinea” s-a prăbușit spontan, de îndată ce conducătorul a fost făcut inofensiv. Dar primejdia nu trecuse. Fără îndoială, cei care au pus la cale și au îndeplinit efectiv misiunea merită neprecuțită admirație. Echipa „inginerului Ceaușu” (Emil Bodnaraș), ca și militarii care i-au păzit, în palat, pe asociații, pînă de curînd atotputernici, la cirna

*) Curzio Malaparte: „Kaputt”, Editions Denoël, 1946, pag. 329.

țării, au dovedit o tărie de caracter și abilități puțin obișnuite. Nu trebuie uitat că momentului „culminant” al arestării i-a urmat unul și mai dificil, acela al scoaterii prizonierilor din palat, sub chiar nasul trupelor germane. Dar nu mai puțin eroic s-au comportat și oameni care n-aveau nici o relație cu nucleul acțiunii, inginerii și operatorii posturilor de radio, de exemplu, și mai ales armata. Conform imperativului patriotic, ofițerii superiori, ca și soldații de rînd și-au făcut datoria. N-a fost, de altfel, pentru prima oară în istoria noastră. Intervine aici unul din momentele mai puțin clare ale acelor zile. Regele se angajase în fața reprezentanților Reich-ului să îngăduie retragerea trupelor lor dincolo de munți. Ostilitățile au izbucnit însă numaidecît. Firește, provocarea ar fi putut veni din partea nemților, pentru care pierderea României era inacceptabilă. Nu e imposibil, în același timp, ca trupe românești, exasperate de insolența „aliatului”, să fi profitat de prilejul care, în sfîrșit, se oferea. În Capitală și în împrejurimi s-au dat lupte acute. Arogantul Gerstenberg, care promisese lui Hitler restabilirea liniștii la București, a fost oprit la porțile orașului cu numai două tunuri. Bombardamentele naziste au provocat, însă, pagube grave și au terorizat populația civilă. Cinismul „aliatului” nu s-a dezmințit. În cartea lui Haralamb Zincă, paginile care înfățișează conflictul direct își au ponderea cuvenită. Căci, în definitiv, ceasul istoric pe care s-a străduit să-l evoce s-a înfăptuit cu forța armelor.

Marius ROBESCU

Scrierea numelor compuse

Momentul sintezelor

În ultima vreme au început să apară un număr de cărți care prin importanța problemelor tratate ca și prin finuta lor severă se înscriu ca niște contribuții românești demne de luat în seamă la mișcarea mondială a ideilor. Am vorbit de **Renașterea, umanismul și dialogul artelor** de Zoe Dumitrescu-Bușulenga și urmează să ne ocupăm de **Literatura europeană în epoca luminilor** (Editura enciclopedică română, 1971) de Romul Munteanu și, cu un alt prilej, de cartea Verei Călin, **Romantismul**.

Despre secolul luminilor, Aufklärungszeit (în varianta germană), Age of Enlightenment (în varianta engleză), l'Ètè dell'illuminismo (în varianta italiană) s-a scris enorm. Există totuși puține lucrări de sinteză care să îmbrățișeze aria europeană a fenomenului, printre care cea mai prestigioasă este, desigur, cea postumă, a lui Paul Hazard, **La pensée européenne au XVIII-e siècle**, Paris, 1946, precedată de **La crise de la conscience européenne, 1680—1715**, Paris 1935. La aceasta se adaugă lucrarea lui Ernest Cassirer, **La philosophie des lumières** (ediție nouă din 1966), studiul lui W. Folskierski, **Entre la classicisme et la romantisme** (asupra esteticii și esteticienilor secolului al XVIII-lea) din 1925 și cercetările mai noi ale R. Pomeau, **L'Europe des lumières Cosmopolitisme et unité européenne au XVIII-e siècle**, Paris, 1966, J. M. Goulemont și M. Launay, **Le siècle des lumières**, 1968 și W. Krauss, **Studien zur deutschen und französischen Aufklärung**, Berlin, 1963.

Structura cărții lui Romul Munteanu este aceasta: După o introducere asupra premizelor social-istorice și ideologice, se analizează, pe larg, literatura din secolul luminilor, un amplu capitol fiind rezervat prozei și un capitol teatrului. Poezia înregistrând o criză în epoca luminilor, autorul urmărește încercările de renovare a lirismului întreprinse de preromantici în Franța, sentimentaliști în Anglia și sturmiști în Germania până la ecloziunea romantismului propriu-zis. De fapt cercetarea separată a preromantismului, sentimentalismului și curentului „Sturm und Drang” trece dincolo de granițele temei („literatura europeană în epoca luminilor”), pătrunzând într-o epocă de tranziție, dar se justifică prin descoperirea noilor tendințe în ansamblul vechii orientări.

Fără a fi un specialist în filozofie, Romul Munteanu izbuteste în prima parte, situându-se ferm pe pozițiile materialismului istoric, să traseze limpede liniile de dezvoltare ale gândirii secolului al XVIII-lea :

„Filozofia iluministă, scrie el, se caracterizează prin obiective diferite și modalități foarte variate de argumentare. Dar în pofida acestei diversități, ea are anumite note comune dominante, rezultate din cultul rațiunii, afirmarea primordialității materiei ca factor obiectiv și formularea unei teorii a cunoașterii care, în pofida nuanțelor de argumentare, pune accent pe senzație, percepție, experiență.

„Năzuința celor mai mulți gânditori iluminiști era de a fundamenta o gândire filozofică laică, independentă de teologie. Chiar dacă unii intelectuali ca Leibniz, Hume, Voltaire, Wolff făceau anumite concesii teologiei naturale sau gândirii mistice, finalitatea lor ultimă era de a pune temelii unor sisteme de gândire bazate pe cercetările științifice.

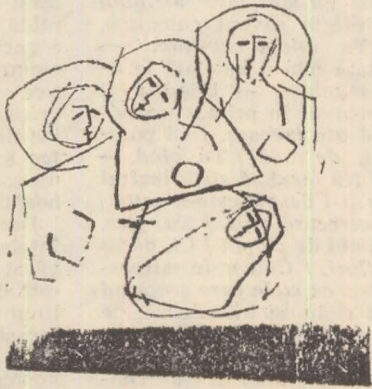
„Scientismul acesta a pozitivat cercetările filozofice ale iluminiștilor, le-a îndrumat spre formularea unor principii materialiste cu bogate implicații dialectice.

„Gânditorii cei mai radicali ca : Meslier, Toland, Diderot, d'Holbach, au ajuns la afirmarea unor concepții materialiste consecvente și la exprimarea unui spirit ateu. În cele mai multe cazuri gânditorii iluminiști sint deși, contradicția între concepția lor ontologică și gnoseologică fiind evidentă.

„Preeminența filozofiei raționaliste în secolul luminilor nu exclude alte concepții asupra lumii.

„De la Rousseau și Herder până la Saint Martin, Jacobi, Lavater, Thomas Reid, se configurează o altă direcție de gândire care pornește de la cultul sentimentului, alimentând mișcarea preromantică europeană și literatura promovată de Sturm und Drang în Germania”.

În aceeași introducere unde se discută hegemonia spiritului filozofic în secolul al XVIII-lea, autorul nu neglijează filozofia practică, ideile social-politice ale epocii, etica și pedagogia,

Desen de Vlad POENARU

Ideile estetice (aici s-ar fi putut insista asupra **Elementelor de literatură** din 1787 ale lui Marmontel, teoretician al classicismului cu ecou la noi), mai în grabă fiind pomenite operele și concepțiile istoricilor (o mențiune ar fi meritat Muratori cu ale sale **Annali d'Italia**, D. Cantemir care cu **Incrementa atque decremenda aulae otomanicae**, anticipează **Considerations sur les causes de la grandeur des Romains et de leur décadence** de Montesquieu, Charles Rollin cu a sa **Histoire romaine**, tradusă de timpuriu în românește, **History of the Decline and Fall of the Roman Empire** de Gibbon, poate și **Scrisorile unui călător rus și Istoria imperiului rus** de Karamzin, indirect cunoscut lui Kogălniceanu). Opera istorică a lui Voltaire, autor și al unui mic eseu din 1763 **Philosophie de l'histoire**, atât de citită și tradusă la noi (în deosebi **Histoire de Charles XII**, dar și **Siècle de Louis XIV**, **Histoire de Russie** etc.), s-ar fi cuvenit comentate.

În literatura secolului al XVIII-lea Romul Munteanu constată hegemonia romanului și face o excelentă expunere a prozei picarești de la Lasage la Smollett, a romanului lui Fielding, a prozei lui Sterne, a romanului epistolar cu nuanțe sentimentale (Laclos), a

romanului libertin (marchizul de Sade). Alte paragrafe dedicate prozei se ocupă de ficțiunea voiajului și a străinului, fascinația spiritului filozofic, Voltaire și ficțiunea voiajului într-un univers absurd, literatura de călătorie în spații reale, evoluția romanului sentimental de la Marivaux și Richardson la Rousseau și abatele Prévost. Adept al celor mai noi metode de analiză a prozei (Tzvetan Todorov, Stanzel, W. Kayser), Romul Munteanu știe să facă analize esențiale, succinte, remarcând nu numai ideile autorilor, dar și structurile, modul particular de construcție al fiecărui romancier sau prozator, cu judecăți de valoare ireproșabile. Evident, autorul a ales scriitorii cei mai semnificativi, din care nu lipsește decât ducele de Saint-Simon cu ale sale **Mémoires : 1694—1752**, Bernardin de Saint-Pierre cu așa de gustatele, la noi, romane : **Coliba indiană** și **Paul et Virginie** și importante (pentru debutul preromantismului) **Etudes de la nature** (1784) și **Harmonies de la nature** (1796). Nu se iau în considerație **Povestirile morale** ale lui Marmontel și nuvelele și romanele lui Florian, de asemenea cu importante ecouri în epoca luminilor la noi.

La fel de prețioasă este expunerea teatrului luminilor cu prea puține omisiuni (Crébillon, Regnard și Nivelle de la Chaussée la francezi, Gozzi și Metastasio la italieni) și cu pătrunzătoare definiții ale pieselor lui Lessing, Beaumarchais, Alfieri, Gay, Sheridan etc., poate cu îndreptățite rezerve față de teatrul lui Voltaire, important măcar sub raportul ideilor și ca formulă nouă (teatrul său de idei va face mai târziu carieră). În ceea ce privește calificarea lui Voltaire drept clasic „epigonic” ne vine greu s-o împărțăm, câtă vreme este extrasă nu din considerarea întregii personalități a acestui titan, ci doar din câteva aspecte particulare. Este posibil ca figura dominantă a unui secol, a secolului luminilor, să fie un simplu epigon ? „Voltaire, zicea autorul **Crepusculului zeilor**, a fost ultimul din marii poeți dramatici care a temperat prin măsura elină spiritul său proteic, născut chiar pentru cele mai mari furtuni tragice. El putea ceea ce nici un german nu putea încă, pentru că natura francezului e mai înrudită cu cea greacă decât a germanului ; astfel că el a fost cel din urmă mare scriitor care, în minuirea limbii prozei, a avut urechea unui grec, conștiința artistică a unui grec, simplitatea și farmecul unui grec”.

Deși, cum spuneam, preromantismul și Sturm und Drang-ul depășesc epoca luminilor, analiza lor, prin contrast, diferențiază mai bine trăsăturile literaturii iluministe, predominant clasice. Despre poezii luminilor Paul Hazard scria bine în **Criza conștiinței europene** (cităm după Romul Munteanu) : „Acesta nu erau poeți. Urechile lor erau astupate în fața vibrațiilor și a frăgezimii cuvintelor, iar sufletul lor pierduse simțul misterului. Ei au inundat întreaga realitate cu o lumină implacabilă și au dorit ca efuziunile lor să fie ordonate și clare. Dacă poezia e rugăciune — ei nu se rugau, dacă ea este tentativă de a ajunge la inefabil — ei negau inefabilul ; dacă aceasta este ezitare între muzică și sens — ei nu ezitau niciodată. Ei nu doreau decât demonstrații și teoreme ; cînd făceau versuri, acestea aveau drept scop includerea spiritului geometric în ele”.

AI. PIRU

Sensurile socialului

(Urmare din pagina 3)

periență socială, reprezintă puncte cardinale care au fost reprezentate în literatura noastră modernă în oricare din momentele ei, cu mai mult sau mai puțin talent. În ordinea citată se produce și degradarea lirismului pînă la absență, dar nu știu dacă și procesul obiectivării se produce la fel, cum ar fi normal, lirismul implicînd întotdeauna o subiectivitate mai violentă. Logic, punctul maxim de obiectivare ar trebui să-l găsim în **Prințele** lui Eugen Barbu care înfățișează o epocă distanțată în timp, acțiunea petrecîndu-se cîndva între domniile lui Caragea și Mavrocordat. Chiar ambiția autorului de a creiona un Faust balcanic, care poate fi ușor întrevăzut, ar putea conduce spre caracterul obiectiv, de studiu. Cartea este însă o parabolă, și, deși îngreunată de un lexic vetust, arhaic, obositor, lasă să transpară sensuri

subiective, pe deplin contemporane. Apoi caracterul ei pamfletar nu îngăduie prea multă luciditate (asta din punct de vedere strict compozițional). Dar, și poate că asta era de demonstrat, lipsa de obiectivitate nu e un viciu atunci cînd e vorba de artă. Obiectivitatea trebuie să aparțină istoriei, științei și ce ciudate par acum acuzele aduse lui G. Călinescu la apariția **Bietului Ioanide**. Într-un bun eseu, publicat de curînd, S. Damian remarcă cu subtilitate acest lucru. Între cheile care pot deschide, — în artă — poarta socialului, cea mai importantă mi se pare a fi aceea a subiectivității care, pe fondul esteticii marxiste, propune un punct de vedere colorat personal. Remarca aceasta nu e întimplătoare, ea concordă cu principiile esteticii noastre, revigorate cu atîta forță în ultimul timp.

Refacerea realului din cît mai diverse unghiuri este punctul nodal al existenței unei literaturi vii. Ignorarea lui

poartă artistul pe drumuri care se infundă. Așa cum scria și Georg Lukács : „...este de remarcat că acolo unde artiștii de seamă meditează asupra meseriei lor, ei sfîrșesc prin a se întoarce la reflectarea realității”. Este ceea ce se întimplă acum în proza noastră. Faptul că doi romancieri, opuși ca structură, Eugen Barbu și Al. Ivasiuc, relatează în ultimele lor romane un același eveniment, medînd asupra implicațiilor lui sociale, este grăitor în această privință. Iată de ce căile de dezvoltare ale romanului trebuie căutate în incisivitatea sa polemică. Dacă poezia, generalizînd maxim, are rolul de seismograf sentimental ideatic, proza, romanul, asemeni cinematografului, trebuie judecată, în primul rînd, în raport cu tensiunea morală a momentului. Comanda socială implică mult mai profund.

AI. GRAUR

Laudă infinitei

coloane cu soarele răstignit într-o
piață din Tirgu-Jiu, duceți-vă să
vă minunați sufletul și să beți iarbă
și să roștiți vorbe mari ca la o minune

duceți-vă miine, pioși și visînd, cu
pruncii voștri și mamele voastre bătrîne
mergeți cu toții, în pelerinaj, ca la Mecca
la infinita coloană vertebrală, albastră
cu carnea aerului în jur și noi inima
și miinile ei mișcătoare și sîngele ei
și vorba și păr fluturînd și pămînt

și cer românească noi fiindu-i, și ea
coloană vertebrală, goală suind către
un spațiu al gîndului, către un imn
spus la umbra superbelor păduri.

Laudă griului

ca o dulce tristețe de dragoste și
ca o piele de animal argăsindu-se
deasupra zăvoaielor amirosind a tămîie
și a feciorie, a gînditor îngropat
și a călcii de ploaie, laudă griului
ca unei oști de care nu va trece
nicicînd pîlcul dușmanilor și nicicînd
închinare și iertare nu vor afla

cei cu inima de cucută, laudă griului
marea mea judecată cînd cad în
genunchi în iulie în nisip și plîng
ca un dac de bucuria victoriei, piinea
mea cea de toate zilele, pasăre și
hotărîre și izvod și rațiune a mea de
existență și țară și blazon ca
un crin al sufletului involt.

Laudă corurilor

de ursitoare la capătele acestor prunci
de fluture și de bărbat și de stele
mult căzătoare în august, acestor prunci
atît de ai noștri, că la naștere, știu
cronica scrisă pe minăstiri și mormintele
voievozilor, știu și proverbele, bătrînii

copii, laudă corurilor de ursitoare
cîntînd la ușile toamnei, cu fețe boțite
și ochii ascunși în orbite, urîndu-le haine
cu fir și dreptate să moștenească și
dragoste pentru aceste pămînturi de
zimbri

și de tăcere, dangăt de clopot la nașteri
și coruri de ursitoare și frunze de paltin
și miorîța cu părul alb și ciobanul
întins lingă floarea de nufăr, laudă
corurilor la nașterea copiilor înțelepți.

Laudă vinului

și peștilor ce cos rîuri cu nepăsare
de argint, laudă vinului din podgorii
viței din căni și formă a inimii și plecare
în vis, vinului mătanie în septembrie,
aplecare și imn carelor grele spre butii
basmă mari, bahanale și piețe cu cîntăreți,

laudă vinului venind din pămînt cu
sprîncenele negre și cu părul pe spate
și peștilor
laudă, lor ca hangerele turcilor pe
care i-am
bătut și i-am înecat, laudă celor
care culeg cu miinile ude de riset
de stea, de taină, de licăr.

Laudă străbunilor mei

carnea mea e carnea morților mei
a plăieșilor blonzi îngropați
la Rovine și la Călugăreni
și mai înainte la Tapae
și mai înainte sub vuetul soarelui
și al săgeților și al mătăsii de
geană de vultur și al durerii
facerii unei femei în Carpați
vai carnea aceasta e o colindă
în ziua de sărbătoare cînd

Desen de Mihaela BARBULESCU

gîndului meu de buciom de
vinătoare, laudă morților mei
se cuvine să dau, căci nimic nu-i
al meu ci al celor ce vor veni
după mine în Moldova și în Țara
românească și în Ardeal.
ploile se preling între ierburi
ca păsările rănite, vai carnea

Laudă apei

din care m-am înjghebat
sîngele meu e un cal troian
cu fruntea de apă
laudă ciuturii înverzite de
sărutul celor muriți
trupul meu e o ciatură plină
cu ouă de pasăre, laudă
apei-mamă plîngînd în nisipuri
miinile mele sînt oase de apă
de cînd mările nu se retrăseseră
cîmpiilor încă
de cînd vorbele nu se pogorîseră
peste numele nostru
laudă apei din care
susur în mine ca pește
și ca ghinda rostogolită.

Țara lui Orfeu

Cîntînd și-a vindecat Orfeu
Singurătatea
Și-nngenuncheat pe infinit
La viu azur năștea mirat
Sunet de țară.

Întîi o Dunăre s-a smuls
Din tristă gura lui de aur
Apoi Carpații plini de aștri
În osie s-au talmăcit,
Siretul, Mureșul și Oltul
Plîngînd pămîntul ce va fi
Cu abur sfînt vesteau hotarul
Legendelor neîncolțite.

Cîntînd și-a vindecat Orfeu
Singurătatea
Și-n sunet roșu
Sunet galben
Sunet albastru plămădi
Lutul părinților ce-n oase
Ne licăre dureria lor.

Veșnic Orfeu cîntă pe țărîmul
De infinit ingenunchiat
Și țara lui de-a pururi țară
Rămîne snop de strigăt tînăr

Orfeu un singur cîntec
Naște.

Epodă

Să crezi că în palma ta se ascund
Cetățile albe
Din plaiul viu, cînd îl atingi
Vor încolți statui mirate

Cu stînga mîngii acest munte
Rămîne blond un taur blind
Și arborii zburăți în vulturi
Laudă-n cercuri fruntea mea

Cum piatra smulsă îmi arunc
Inima din orizont în orizont
Și orice rîu, oricare gînd izbit
Se plămădește cu statura mea

Să crezi în durerea ierbii
Că n-are craniu și glezne și glas
Și să-i săruți rădăcinile
Pînă-ți auzi părinții de demult

Edict

Să dezlegăm din munte acei tauri
Cu sîngele în aur aburînd
În marmură strigîndu-ne vigoarea
Să izvorască agere cetății

Femeile să îmblînzească arborii
Ochii să bea din aștri vinul viu
Și oasele reîntrupate-n ierburi
Să ne sărute tîmplele cîntînd

În piepturi să pulseze voievozii
Un singur cer să ne-nvelească țara
Din fiecare trup mușcat de moarte
Să înfrunzească veșnic o fîntînă

Odă lingă fiu

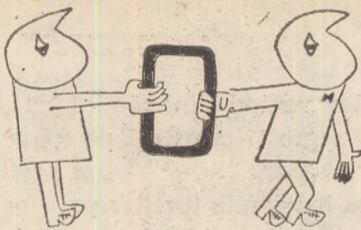
Acești arbori blînzi părinții mei
În Dunăre mi-au spălat trupul
Limpede să-mi preling muzica
Suptă din somnul astrelor curat,

Atîtea corăbii în tălpile mele
O singură dimineață vestînd
Sufletele haiducilor în vulturi
Carpații lăcrămează numai aur

Clipa strigă în ochiul sărutat
La țărîmul viu sînt numai voievozii
Cu ierburi veșnice m-au învelit
Și-n marmuri plîng de bucurie

Acești arbori blînzi părinții mei
Frunzele vislece spre rădăcini
Ingenunchiat îmi e sufletul în palma
Pămîntului de-a pururi netrădat.

„Țara poezilor“

Deși cu o oarecare întârziere, o prea frumoasă carte, închinată aniversării celor 50 de ani de la înființarea Partidului Comunist Român, a apărut la Editura Albatros, sub titlul **Țara Poezilor**. Din opera poetică a celor mai reprezentativi scriitori români contemporani, a fost selectată o culegere de poezie, precedată de un portret, fotografic sau desenat, al autorului și de un minim de date bibliografice. Într-o ținută grafică deosebită (prezentarea artistică și ilustrațiile aparțin lui Mihai Sânzianu), culegerea întocmită în redacția de Nicolae Ioana impresionează prin bogăția și diversitatea glasurilor poetice reunite. Dacă, totuși, ar fi să însoțim semnalaarea elogioasă a acestei apariții editoriale de unele obiceiuri — ele s-ar referi la omisiuni (Emil Botta, Ion Frunzetti, Marcel Breslașu, Mircea Ivănescu, Cezar Ivănescu, George Popa, Constantin Abăluță) cu atât mai regretabile, cu cât în culegere figurează și nume care puteau lipsi fără pagubă.

Cinci ani

La cinci ani de la apariție, revista de cultură **Tomis** prezintă un număr bogat, bine întocmit, de o frumoasă ținută publicistică. Un interviu cu Șerban Cioculescu (despre teatrul românesc); ancheta **Scriitorii și critica literară** (răspund la întrebările redacției: Mihai Beniuc, Maria Banuș, Dan Laurențiu, Petru Popescu, Radu Cîrneci, C. Ștefanache, G. Alboiu); o altă anchetă, conținând interesante speculații legate de **Campaniile Tomisului**; o suită de articole dedicate unor importante probleme ale actualității (**Literatură și partinitate de Hristu Cindroveanu, Marxismul — o filozofie angajată de Ion Florea ș.a.**). Valeriu Cristea semnează un studiu intitulat: **Ambiguitatea personajului dostoevskian**. Interpretări critice de Alex. Ștefănescu, M. Roznoveanu, Bianca Verescu — pe marginea unor volume recent apărute. Cornel Regman se ocupă de proza lui I. Agârbiceanu.

Rubrici de actualitate, redactate cu nerv: **Revista revistelor străine, Trident** (o trecere în revistă, sintetică, a principalelor publicații literare) îmbogățesc sumarul. În genere, trebuie subliniat că ultimele numere indică o îmbunătățire a profilului și a conținutului. La cinci ani de existență, **România literară** adresează revistei **Tomis** un cald salut colegial.

Operetă factice

Toată lumea a înțeles necesitatea îmbunătățirii repertoriului, a nedifuzării filmelor care cultivă violența, prostul gust, vulgaritatea. Cu ce le înlocuim însă? În nici un caz, credem, cu producții de genul **Valsului nemuritor** prezentat miercuri seara (11 august) de Televiziunea. Violentă, în acest film, ce-i drept nu există; există în schimb multă dulceață, optimism fad, convenționalism, mergându-se până la forțarea psihologilor și estomparea completă a realităților sociale, a diferențelor și antagonismelor de clasă. Ideea subterană a filmului, nelipsit de un anume mesaj și beneficiind de câteva prezențe actoricești

notabile (regia J. Duvivier; cu Fernand Gravey, Luise Rainer, Miliza Korjus), idee pe care o mai întâlnim cu neplăcere și în alte producții cinematografice comerciale ce fac reclamă modului de viață burghez și a cărei evidentă falsitate nu mai are nevoie de noi argumente, anume aceea că talentul (în cazul de față compozitorul Johann Strauss), individul dotat triumfal întotdeauna în societatea de consum pe baza unui mecanism, chipurile infailibil, de selecție a valorilor. Evocind câteva date din biografia acestui celebru maestru al operetei, viața însăși devine, în viziunea realizatorilor filmului, o imensă operetă factice: toată lumea cântă și dan-

sează, cu toții iau parte (fiecare însă de pe locul său, bine marcat socialmente) la o fericire generală și cam de neînțeleasă (imagine exagerată chiar pentru orașul ce va deveni capitala de necontestat a valului). Participarea la revoluție se continuă cu o escapadă amoroasă prin pădurile din împrejurimile Vienei, după ce în cursul unei altercații compozitorul îl trage cu impertinență de nas pe viitorul împărat Franz Josef. Totul culminează în final (cum se și cuvine într-o operetă), când, după patruzeci de ani, invitat la palat, artistul și împăratul (acesta înfățișat ca un bătrîn înțelept și cumsecade, decis să uite afrontul din tinerețe) își string mîinile în exclamațiile unei mulțimi dispuse în orice clipă să cînte și să danseze. Între timp, soția și iubita artistului și-i cedaseră, cu noblețe, pe rînd, una alteia într-o dispută erotică de un melodramatism insuportabil.

Exigența anonimatului

Un energetic semnal de alarmă trage Marilena Vulpe în **Albina** (din 12/VIII a. c.): „Etichetele aplicate expresiei sale lirice, care s-au numit „ermetism”, „balcanism”, „parnasianism”, au catalogat, sub semnătura unor literați de prestigiu, momentele unei evoluții surprinzătoare, dar aceste clasificări, bine venite (concede autorului — n. n.) pentru istoria literară, nu au surprins strălucirea de magmă a poeziei lui Ion Barbu. La zece ani (11 august) de la trecerea în neființă a celui ce ridică „însumarea de harfe resfirate ce-n zbor invers le pierzi”, versurile sale își așteaptă încă exegetul.“ Cîteva cărți, mai multe studii, numeroase articole consacrate de-a lungul anilor lui Ion Barbu (să amintim doar de primul mare efort de interpretare critică datorat lui Tudor Vianu) nu însemnă mare lucru pentru Marilena Vulpe. Nu am fi acordat totuși nici o atenție îngrijorătoare, dacă ele n-ar reprezenta un fenomen des-

tul de curent în presa noastră literară, poate minor, dar foarte persistent: din cînd în cînd cite un obscur publicist se arată nefiresc de exigent, respingînd din splendidul său anonimat tot ce s-a făcut (de bine, de rău) pînă la el. Dacă ne-am lua după asemenea opinii, mai toți marii noștri scriitori „își așteaptă încă exegetul“. Se pare totuși că nu mai au mult de așteptat: exegetul — ni se sugerează — e pe aproape. Încă puțină răbdare.

Bănuială nedreaptă

La subsolul unui articol intitulat **Din nou despre impietate (Săptămîna culturală a capitalei, 13 august 1971)** criticul literar M. N. Rusu, cu un vădit sentiment al triumfului evidenței, înserează următoarea notă:

„Revista **România literară** nr. 32, din 5.VIII.1971, la rubrica „Ochiul magic“ a avut amabilitatea să „parafrazeze“ acest text prezentat la radio în ziua de 2 august 1971 orele 14,50“.

Mai simplu: într-o notă publicată la **Ochiul magic** în care semnalăm că volumul **Teze și antiteze** (apărut în B.P.T.) conține unele lacune de sumar, ne-am fi înșușit, fără a menționa sursa, o idee emisă cu trei zile înainte de criticul M. N. Rusu — la „orele 14,50“. Domnia sa observase deja aceste lacune.

Îl asigurăm pe distinsul conștient că lucrurile nu stau așa, susmenționată notă fiind drumul tiparului cu aproximativ 43 de ore înainte ca domnia sa să se fi pronunțat în auzul întregii țări în ziua de 2 august orele 14,50, în legătură cu omisiunile

ediției din **Teze și antiteze**.

Apelăm insistent la probitatea cunoscută, la simplitatea echitabilă al domniei sale, rugîndu-l încă o dată să ne creadă: nu i-am „parafrazat“ ideea, n-am atentat la proprietatea acesteia ideii; ignorăm în liniște importanța contribuției ce avea să se producă la radio, două zile mai tîrziu, în jurul orei 14,50.

„Magazin istoric“

„Nici un general român nu este dispus să continue lupul de parca germanilor“. Găsim confirmarea acestei realități (de însemnătate istorică) în jurnalul de operații al Comandamentului german (data: 24 august 1944). Un fragment revelator al jurnalului în **Magazin istoric** 8/1971, împreună cu alte piese importante în reconstituirea evenimentelor din august și a răsunetului lor în epocă: citate din presa străină, din comentariile posturilor de radio etc. De asemenea, extrase dintr-un

articol publicat de Lucrăciu Pătrășcanu în **România liberă** din 23 august 1945; eminentul militan comunist evocă aici cîteva momente dramatice din pregătirea insurjecției antifasciste. În același număr, un nou capitol din **Memoriile lui Anthony Eden**, ministrul de externe al Marii Britanii pe toată durata războiului antihitlerist. Alte texte, în buna tradiție a **Magazinului istoric**: „Front împotriva teroarei“ (evocare de O. Matiches a unor aspecte din lupta ilegală în timpul războiului); „Din însemnările unui fost reporter parlamentar 1919-1939“ (de Ion Constantinescu); „Din amintirile anului I“ (la patru decenii de la apariția ziarului **Scinteia**); „File din dosarul lui Al. Dobrogeanu-Gherea“ (de Florian Tănăsescu) ș.a.

„Secolul 20“

Numărul 4 al revistei **Secolul 20** publică sub titlul general **Ipostaze ale geniului românesc** traduceri din opera lui Creangă, Eminescu și Arghezi în versiunea unor interpreți români și străini. Ciudate rezonanțe capătă **Harap Alb** în engleză (traducerea Anei Cartianu și R. C. Johnston) și în portugheză (traducerea lui Roberto das Neves), pentru poveste Geta Brătescu propunînd ilustrații inspirate din decorația murală a minărilor bucovinene („Nu întimplător, în frescele nord-moldovene ca și în basmele lui Creangă, stilul stă sub semnul oralității. Aceași fluiditate și vervă, aceeași observație a frazării — vezi compartimentarea frescelor — pe o întindere și cu ritmul posibil vorbirii...“ spune desenatoarea). Ana Ahmatova semnează versiunea rusă a poemului **Venere și Madonă** iar Alfred Margul Sperber și Rafael Alberti, cea a poemelor argezie. Cîteva interesante considerații asupra traductibilității poeziei românești ale lui Ștefan Augustin Doinaș însoțesc grupajul. După opinia scriitorului, unele aspecte ale liricii românești pot genera „echivalențe ferice în orice limbă europeană“. Uimitor este, pentru domnia sa că Ion Barbu și-a găsit o versiune armonioasă în franceză, dar „nu credem pe deplin în posibilitatea unor echivalențe axiologice, pe plan poetic, între expresia incifrată a lui Barbu și rezonanțele a dîncii ale limbii germane, nici între «magia» limbajului blagian și virtuțile raționale ale limbii franceze“. În același timp

Mateiu Caragiale ar beneficia de o transpunere mai fidelă în engleză decît în franceză.

Inițiativa revistei este într-un totul laudabil. Așteptăm ca ea să-și extindă activitatea de tra-

ducere și asupra altor poeți clasici și contemporani, atrăgînd nume prestigioase în această întreprindere. Căci, pînă la urmă, de inteligență și vocea traductătorului depinde în mare parte valoarea unei versiuni străine.

Cu dinții în noapte

Cum se confecționează o schiță? Deoarece actul lecturii trebuie să se petreacă într-o stare de continuă tensiune, peste cititor se va revărsa torențial de metafore, care nu-l vor îngădui nici o clipă de răgaz. Încă din titlu o imagine-șoc va inaugura seria asociațiilor năucitoare. Deci: „Cu dinții în noapte“. Fixarea cadrului va ocoli orice formulare directă, simplă, oarecare. O femeie stă culcată și, în pragul ațipirii, e asaltată de viziuni sumbre. Astfel spuse, lucrurile ar fi mult prea banale. Atenție! Realitatea sfîșietoare se sugerează încă din primele rînduri: „Lumina cu miros de algă putredă mai bolborosește încă pe

voarea maximă, nu vor fi evitate revelațiile crude, deschise, de ordinul biologicului, explicație de ultimă instanță a zbur umului afectiv: „Ești o femeie aproape bătrînă. O dată pe lună, singele intră în flux, dar în curînd albia va fi secătuită“.

Se va preciza, fără puțință de tăgădă, situația de disperare atînsă: „Acu ești aici, în camera ce poate fi și o gură de canal în care s-a scurs, groasă ca păcura, singurătatea ta“.

Nu strică spre final încă o referire, la bărbatul vinovat de toate destrămările: „Poți să-l strigi, să-i spui că totuși te-ai trezit, că ți-e foame, că tablourile lui sînt un rahat pe lingă el...“.

Nu e nici o invenție. Cîtește de mai sus sînt extrase din schița „Cu dinții în noapte“ de Rodica Braga (**Tribuna** nr. 32/1971). Părăsind ironia, schița nu este decît un trist exemplu de proză care recurge la un lirism afectat strident, la vulgaritate, la improprietăți penibile de gîndire și de stil.

„Viața românească“

nr. 7

țărîmii pustii. Trupul se răsucește greoi către noapte. Singele susură aproape de piele, în albia săpate de febră. Membrle descifrează cu poticneli alfabetul străin al mișcărilor vechi“.

Apoi, amintirile mai intense vor stîrni mari tulburări, pînă la reacții organice. Fin va fi subliniată primejdia: „Inconsistența lucrurilor îți va sfredeli stomacul cu greutate aceea de care numai lămița cu zahăr te poate salva“.

Ici-colo se vor face referiri la întimplări trăite, tot într-o defilare de imagini, apte să ațîțe curiozitatea: „...lumina, rochiile colorate ale femeilor, fumul țigărilor, cefeale bărbatilor, sticlele cu etichete pompoase și paharul pe care-l goleai dintr-o dată așteptînd înfrigurată luciditatea stranie a beției“. Se vor sintetiza plastic și „bărbății trecuți prin viața ta ca mărgelele pe o ață“. Apoi se va ivi bineînțeles momentul crucial al memorării, evocarea omului care a stîrnit teribila pasiune devoratoare. „Dacă ar fi știut că fuga te dusese mai aproape de el, de miinile lui captive în neliniște, mai aproape de scrișnetul patimii, cu care picta, mai aproape de viziunile lui scuipate pe pînă ca într-o eliberare isterică, de plămîni lui creștați, de alcool și nicotină, de ochii otrăviți de culoare, mai aproape de aroma bizară, cu gust de rană proaspătă care era el în întregime“.

Nu trebuie uitate detaliile de atmosferă atât de importante pentru definierea stărilor sufletești. Curge undeva un robinet — iată un amănunt care permite o subtilă dezvăluire intimă: „Cu sunet de melc ce explorează o frunză robinetului din baie picură la intervale mari, rupînd gîndurile la jumătate“.

Spre a da lecturii fer-

Dintr-un număr dens, cu contribuții de substanță în toate domeniile, semnalăm: **proza** — fragmente de roman semnate de Radu Tudoran și Richard Regwald (un autor tînar, preocupat de viața satului din care extrage izbutite portrete umane); studiul documentat al lui Ovidiu Papadima: **Alecсандri, poet și cetățean**; articolul lui Demostene Botez: **Viziunea istorică, dimensiune a prezentului în opera lui Sadoveanu**; cronică literară iscalită de Mihail Petroveanu și Ioana Crețulescu; amplitud și eruditul comentariu analitic al lui Silviu Iosifescu: **Pragul de Jos — Lăptos într-o nouă lectură**. Bine alcătuite rubricile de **Miscellanea** (vie, atractivă) și **Revista revistelor** (trieri variate efectuate cu discernămint în scopul informării și al punerii în valoare). Ni s-a părut mai puțin exigentă rubrica **Pe marginea cărților**. Melania Livădă trece cu vederea unele deficiențe serioase ale cărții lui I. Bălu despre G. Călinescu, deficiențe remarcate, la timpul cuvenit, de alți recenzenti, iar M. Nițescu discută într-un mod destul de alambicat cartea de exegeză critică solidă închinată de Eugen Simion lui Eugen Lovinescu.

Un bătrîn panou

publicitar

Cu cîteva luni în urmă, puteam contempla cu satisfacție panoul de vis-à-vis de cinematograful **Patria**, destinat reclamei de film, Panou pe care îl putem contempla, neschimbat, și acum! Au trecut trei luni de cînd a avut loc „săptămîna filmului românesc“ (se făcuse atunci un montaj de fotografii și afișe, care anunța și populariza peliculele prezente în acele zile pe ecranul sălii de peste drum), dar panoul — acum pătat de ploii și decolorat de soare, rupt și murdar — a rămas uitat în același loc. Neglijența și indiferența au compromis astfel o bună inițiativă publicitară, una dintre puținele existente în domeniul difuzării filmului.

Cezar Petrescu, militant pentru pace

Incepînd cu *Intunecare*, romanul de debut, caracterizat de Al. Philippide drept „cea mai completă și mai cuprinzătoare frescă a anilor de frământări care au precedat și au urmat războiului”, Cezar Petrescu nu a încetat să fie preocupat de chestiunea războiului, ale cărui primejdii, orori și cumplite consecințe le-a urmărit și le-a stigmatizat, nu numai cu condeiul — în activitatea sa beletristică și gazetărească — ci și cu fața, alăturîndu-se cu însuflețire și cu prestigiul său la acțiunile obștești în această direcție. Se știe că Cezar Petrescu a activat pînă în ultimele sale zile în biroul Comitetului Național pentru Apărarea Păcii și că în anii 1957 și 1959 a prezidat Comitetul Național de pregătire a festivalurilor mondiale ale tineretului și studenților „Pentru pace și prietenie”.

Cezar Petrescu, „soldat” al păcii? Recunosc că sintagma m-a ademenit cu rezonanța ei aparent paradoxală. Cineva care îl vedea prima oară — astfel cum l-am văzut eu în 1931, imediat după ce primise marele premiu național „Heliade Rădulescu” pentru romanul *Intunecare* — vorbind cu o viteză... supersonică și manifestîndu-se ca un vulcan în plină erupție, cu greu putea bănuși că sub lava acestui temperament arzător se afla un fond eminent pașnic și generos, nealterat de nici un impuls de agresivitate.

Un aspect nu mai puțin înșelător avea conformația sa fizică, în jurul vârstei de 40 de ani: era un bărbat de statură submijlocie, cu umerii largi, plin fără a fi obez, cu o figură exprimînd vigoare și energie, în ciuda unei tuberculoze ganglionare și osoase care îi minase organismul în tinerețe și lăsase urme supărătoare.

Nu mai puțin miraculoasă îl ajuta să muncească neîntrerupt, cite 10 pînă la 14 ore pe zi, timp în care fuma țigară după țigară și bea cafele fără număr. Scria zi și noapte, ca sub imperativul unei porunci, cu conștiința că își servește țara și poporul.

Era un acuzator sever și neîmpăcat al exploatarei, al venalității, al corupției, al politicianismului monstruos, a tot ceea ce coboară prestigiul unei țări, iar atunci cînd însăși ființa României era amenințată, scriitorul se ridica în apărarea cauzei sacre cu dirzenia unui tribun.

După cum relatează în ale sale „Memorii” scriitorul Demostene Botez, fost coleg de facultate și prieten bun cu Cezar Petrescu, avea cu acesta, în 1916, înainte de intrarea noastră în război, discuții în care viitorul autor al romanului *Intunecare* condamna cu vehemență militarismul prusac și politica de expansiune teritorială a celui de al doilea Reich.

Observator atent și dînd dovadă de un acut simț de orientare în problemele timpului, avea grijă să se informeze și să se documenteze la zi, spre a ține la curent pe cititori cu mersul evenimentelor interne și externe, în calitatea sa de gazetar. În neastîmpărul care îl caracteriza, a colindat țara, schimbîndu-și mereu domiciliul (cu excepția vilei de la Bușteni, proprietate din 1937, astăzi Muzeu memorial „Cezar Petrescu”). În timp ce Avereștii, Bernatul și Buștenii erau oaze de reîmpăcătare a forțelor de tihnă creație literară, în marile orașe pe unde a locuit, la Iași, la Cluj, la Brașov și mai ales la București, a desfășurat o febrilă activitate gazetărească, înființînd și conducînd reviste și ziare, cu caracter democratic, de atitudine antifascistă și antireacționară.

În primele luni ale anului 1939, se adunaseră nori grei, din ce în ce mai amenințători, pe cerul Europei, deși unii bărbați de stat — naivi și încă nedificați asupra barbarelor planuri de cotopire ale lui Hitler — făceau declarații liniștitoare, precum fostul președinte al Cehoslovaciei, Eduard Beneș: „Războiul nu va izbucni în Europa într-un viitor apropiat”, iar Neville Chamberlain, șeful diplomației și guvernului britanic, declara serafic, cu privire la un discurs al lui Hitler: „Acesta nu este discursul unui om care se pregătește să arunce Europa într-o nouă criză”.

Cancelarul dădea, ce-i drept, „asigurări” de pace, cerînd însă „restituirea coloniilor”, sub motivarea că „poporul german are același drept ca și celelalte popoare de a lua parte la **exploatarea lumii**” (s.n.). Tonul cvasiîmpăciuitor (cu intenție de dezinformare) reușise

să risipească oarecum temerile despre un război inevitabil, astfel cum rezultă și din știrile de presă.

Un prim obiectiv urmărit de diplomația germană era, în acea perioadă, o alianță cu Marea Britanie și cu Franța, precum și zădărnicierea tratativelor pe care reprezentanții diplomației ai acestor state le ducău la Moscova, în vederea încheierii unor înțelegeri.

Evenimentele care au urmat, într-o succesiune și un tempo uluitor, au răsturnat toate prevederile, făcînd să dispară ultimele speranțe ale „diplomației” europene și nord-americane într-o rezolvare pașnică a crizei internaționale. În 3 septembrie 1939, cînd Marea Britanie și Franța se aflau în stare de război cu Germania, Neville Chamberlain declara în Camera Comunelor: „Tot pentru ce-am lucrat, tot ce-am sperat și tot ce-am crezut în cursul vieții mele publice s-a prăbușit în ruine. Sper să ajung ziua în care hitlerismul va fi distrus și în care Europa refăcută și liberată va fi restabilită”.

Invadarea Poloniei în numai 26 de zile de către trupele naziste a produs mare îngrijorare. Situația României pe eșichierul diplomației internaționale era precară, dat fiind jocul influențelor și presiunilor exercitate dintr-o parte și din alta, cu toate declarațiile de respectare a neutralității făcute de părțile beligerante.

La Conferința Consiliului Înțelegerii Balcanice (România, Turcia, Iugoslavia și Grecia), care a avut loc la Belgrad, la 2—4 februarie 1940, a luat parte și Cezar Petrescu, în calitate de delegat al presei. Abia înapoiat de la această conferință, el a primit de la „British Council”, invitația de a vizita Anglia. Invitația nu era întâmplătoare. Fostul ministru al Coloniilor, Amery, declarase deschis că „dorința Angliei este ca statele balcanice să rămîna neutre”. De fapt, Marea Britanie avea interesul vital ca România să reziste la injoncțiunile Germaniei și persoana socotită ca indicată în asemenea împrejurări nu era un diplomat de carieră sau un înalt dregător, ci un exponent marcant al scrisului, cum era Cezar Petrescu, cu recunoscute sentimente anti-hitleriste și cu popularitate în masa cititorilor.

Interesul de a cultiva relațiile amicale cu țara noastră se observase de altfel și cu alte ocazii. În 16 februarie 1940 cu două săptămîni înainte de a sosi Cezar Petrescu la Londra, a avut loc, la șantierul naval din Portsmouth, ceremonia recepției a 3 torpiloare destinate flotei române: „Viforul”, „Vijelița” și „Viteazul”, în prezența delegaților Amiralității britanice și a misiunii militare române. Tot în acel timp, corespondentul de presă militar H. S. Woodham a publicat, în 6 cotidiane importante, un articol în care trecea în revistă problemele politice și militare ale României, amintind de luptele de la Mărășești, spre a demonstra vitejia ostașilor noștri.

Protocolul desfășurat de British Council, cu ocazia vizitei lui Cezar Petrescu, a fost de asemenea o dovadă de atenție deosebită. În prima zi, s-a oferit în cinstea oaspetelui român un dejun la „Claridge's Hotel”, la care a luat parte personalități din viața politică și culturală. Timp de câteva zile, deși Anglia se afla în plin război și măsurile de păstrare a secretelor militare erau din cele mai severe, oaspetele român a fost condus să viziteze obiective militare: șantierele navale de la Portsmouth și de la Plymouth, uzina de armament greu din Nottingham și câteva mari orașe: Birmingham, Manchester, Liverpool, Edinburg, Glasgow, dintre care ultimele două l-au interesat mai mult prin pitorescul lor, ca și peisajul Scoției, cum mărturisea unor amici după înapoierea sa în țară.

La un pahar de Cabernet și o „gingurle”, căreia numai el îi știa dichisul, istorisea pe nerăsuflăte, involburat ca un torent, într-o înșuruire „frumos dezordonată”, întâmplări ce păreau „literatură” celor de față, mai ales tinerilor care nu apucaseră războiul dintii. Abonați ai Capșei la „capușiner” și la cotidianul de dimineață, de unde se alimentau cu „ultimele știri” de pe glob, trăiau încă în dulcea nepăsare a zilei de miine.

Din vorbele povestitorului, vedeam limpede că era tulburat, presimțînd

Cezar Petrescu de vorbă cu Demostene Botez, Mihail Sadoveanu, Mihail Sorbul, într-o pauză a Congresului scriitorilor, 22 iunie 1956

avatarurile României. Văzuse cu un ochi lucid, în afară de cauză, destule lucruri și le trăise timp de o lună, cît a peregrinat în Anglia și, pe urmă, în Franța, la invitația lui Georges d'Ormesson, șeful Secției pentru Statele din Europa Centrală și Balcani din Ministerul Afacerilor Străine francez, fost ambasador al Franței la București.

În Anglia, povestea el, fusese impresionat de măsurile de apărare antiaeriană, în localitățile de pe coastă, în marile orașe și mai ales la Londra: nenumărate adăposturi subterane, special construite, și în stațiunile de metro, tranșee în locuri deschise, în scuaruri, în parcuri, saci de nisip pentru protecția imobilelor, tunuri și mitraliere postate pe înălțimi și pe marile edificii, sute de baloane captivate prizoniere pe automobile prin cabluri rezistente și un „black-out” (camuflaj) perfect, care, împreună cu ceața, făceau în timpul nopții un întuneric de mormînt. Capitala Marii Britanii nu mai era de recunoscut, cu tot efortul vizibil de a se păstra aspectul vieții normale și a se susține moralul populației. Muzeele, galeriile de artă și expozițiile permanente erau închise, obiectele de valoare fiind evacuate, faimoasa grădină zoologică londoneză mai păstra câteva exemplare de animale și păsări inofensive, în timp ce fiarele fuseseră exterminate, localurile publice se închideau la ora 11, consumul de băuturi alcoolice era limitat. Funcționau câteva teatre de proză și muzicale. La teatrul „Hippodrome” a văzut revista „Black Velvet” (Catifeaua neagră), care ținea a fișul de doi ani. Permissionarii, funcționarii civili, în general oameni mai în vîrstă sau neapți pentru serviciul militar, și femeile erau spectatori obișnuiți, iar fetele, venind de obicei neînsoțite, ocupau la „Lyon's Corner House” cite o masă, unde așteptau să fie invitate la dans de tinerii militari aflați în permisie sau gata de plecare spre corpul expediționar din Franța. Traversarea Mîneci, între Folkestone și Calais sau Boulogne sur Mer, se făcea — după cum spunea — cu mari emoții, la bordul unui vas de mic tonaj, pasagerii fiind strict obligați să-și pună „centura de salvare”, deoarece era o permanență primejdie de scufundare: ciocnirea de o mină, atac aerian sau torpilare.

Parisul, declarat pe urmă „oraș deschis”, păstra încă un aspect normal, în afară de unele măsuri de apărare antiaeriană. Exista printre francezi și nu printre cei de rînd, după cum remarcă, o mare încredere în „forțele aliate” și o și mai mare încredere în linia Maginot, pe care o socoteau inexpugnabilă. Vizitînd această linie de apărare, de fapt o „fortăreață” de 450 de km. lungime, care „era în adevăr o minune tehnică și de prevedere”, Cezar Petrescu nu și-a dat seama atunci de punctele ei vulnerabile și de posibilitatea de a fi străpunsă. Nu și-a putut închipui că, după mai puțin de trei luni, la 22 iunie, Franța avea să capituleze și că una din urmările nefaste ale acestei înfrîngerii va fi și înhămarea României la carul de război fascist.

L-am reîntîlnit pe Cezar Petrescu în toamna aceluia nefericit, îndoliat de două ori: îi murise de curînd fiul, Aurel Teodor, în floarea vârstei, iar țara suferise o cruntă mutilare, în urma Dictatului de la Viena. El, care era de obicei atît de volubil, de comunicativ, stătea locului, pierdut, fără glas. „Intrăm slugi la nemți”, îmi zise și

adăugă aproape răstit, cu ură: „Mai rău... și la cozile lor de topor!... Mă duc la Bușteni să nu mai aud, să nu mai văd nimic. Mi-e scîrbă”.

Nu-l văzusem niciodată atît de necăjit, de dezgustat și nici nu mi-l puteam închipui astfel. Era imediat după ce fusese suprimat ziarul ce-l conducea. Primea o lovitură care punea virf nenorocirii și care era încă o dovadă — dacă mai era nevoie — că țara se află pe marginea prăpastiei. Vedea prăbușindu-se un ideal pentru care luptase din tinerețe, cu întreaga lui ființă. Mi-am amintit atunci de articolul pe care îl scrisese la înapoierea din călătoria în Vest, din care citez: „După o îndelungată călătorie de cunoaștere a stărilor și a oamenilor din diferite țări, fie neutrale, fie de șapte luni ridicată sub steagul războiului, descifrezi realitățile tale de-acasă cu alți ochi. [...] Nu ne-au scos din minți imperialiste. N-am îndurat nici înfrîngerii pe care să le fi meritat, fiindcă le-am fi provocat [...] Ne-am apărat întotdeauna numai pămîntul nostru, hotarele noastre, drepturile noastre, ființa neamului nostru (s.n.)”.

În anii care au urmat, anii războiului, nu ne-am întîlnit decît o singură dată, în primăvara lui 1944, pare-mi-se după bombardamentul din 4 aprilie, la București. Mi-a spus în treacăt că „sînt semne bune”. Și au fost. Sfirșitul giganticei încrîncenări, cu toată suita de evenimente interne și internaționale, a produs sensibile mutații în optica scriitorului, care nu izbutise mai înainte să vadă forțele pozitive, revoluționare, ale societății. Înfierase, ce-i drept, racilele și păcatele burgheziei, dar nu găsise ieșire din această Sodomă.

Avînd acum o înțelegere matură a fenomenelor sociale, Cezar Petrescu scrie, în 1955, romanul **Oameni de ieri, oameni de azi, oameni de miine**, unde condamnă războiul cu toată violența, întocmai ca în *Intunecare*, dar — de data aceasta — eroii nu mai sînt niște înfrînți și dezamăgiți, ci niște oameni liberi.

Vechi luptător pe frontul păcii, Cezar Petrescu s-a înrolat fără întîrziere în rîndurile uriașei armate de partizani ai păcii din întreaga lume, înțelegînd că lupta împotriva războiului se duce astăzi cu alte mijloace și de pe alte poziții. Într-o zi, prin 1956, l-am întîlnit singur la cofetăria „Republica”. Pofțindu-mă să iau loc la masa, i-am spus: „Mă cam jenez... Eu, la masa cu un academician?”. „Hai, lasă-te de mofături, epigramistule!”. „Ba de loc”. Și, în două minute, am făcut-o: „**N-am fost nimic. Piron spunea, / Nici chiar academician / În schimb, mata ești cineva, / Dar asta... numai de un an!**”

În adevăr, în urmă cu un an, fusese ales membru al Academiei R.P.R. Cătrețul meu l-a amuzat, dar a găsit și prilejul să mă certe, așa cum făcuse și altă dată: „Păcat că-ți pierzi vremea, cînd știi să faci și altceva. Epigramele sînt bune la cafenea și la salon, dar asta... nu mai e la modă”. Voind să schimbe vorba, i-am amintit că se împlineau 25 de ani de cînd ne cunoscusem, pe vremea cînd se afla într-un intermezzo conjugal și lua masa la Capșa. Și-a trecut mina prin părul alb, cu un gest reflex: „Da, da... mi-aduc aminte... Trec anii! Totul e să lași în urma ta un semn că ai trecut pe-aici”.

Barbu Alexandru EMANCI

POEZIA :

Dan Cristea

Demostene
Botez
Scrieri

Cele două volume de *Scrieri* (Ed. Minerva) reprezintă ediția de autor a operei lui Demostene Botez, stringind, cu mici excepții, cam toată poezia publicată, de la primele șase poeme ale plachetei *Munții* (1918) până la recenta apariție *Na greu pământului* (1970).

Dar despre felul cum este alcătuită ediția e preferabil, firește, să dăm cuvântul scriitorului, autor totodată al unei prefețe extrem de subtile și profunde, cu date revelatoare de biografie a creației și, în același timp, cu

fine țintiri ironice la adresa imaginii sale critice: „Gustul și preferințele de astăzi nu sînt pentru totdeauna. În genere ele fac parte dintr-un ciclu, — sînt consemnate în paginile mai vechi ale istoriei literare. Altele își așteaptă rîndul; de cele mai multe ori, ca o reacție, negînd total preferințele de azi și instaurînd altele, pe criterii exact opuse. Așa fiind, chiar poeziile pe care le selectează timpul, nu se bucură de apreciere eternă. Ele sînt numai susceptibile de a reveni după eclipsele fatale. De aceea, cu tot scepticismul, am făcut de data aceasta o alegere largă care să-mi prezinte chipul cu toată severitatea realității, — aș spune, — în mod naturalist”.

Imi permit să mai citez din prefața pasajele cheie de autodefinire, de scoatere la suprafață a izvoarelor operei. Astfel, despre poeziile din primul volum, *Floarea pământului* (1920), aflăm că reprezintă „după mine, care știu de unde-au izvorit, o primă etapă, — singura mai senină, petrecută în copilărie și satul meu natal, în mijlocul țărănilor cu care am muncit laolaltă și de la care am învățat: simplitate, claritate, o resemnată filozofie a vieții, adierea melancoliilor moldovenești, resentimentul față de artificial și grandilocvent”.

Smulgera din orizontul satului — continuă poetul — „a fost cea mai dureroasă întâmplare din viața mea”. De

aici, „depresiunea dezrădăcinării cu senzația de înstrăinare, de singurătate, de vid, născută din trecerea din sat la oraș, în internatele școlilor, unde m-am simțit întotdeauna ca într-un exil și unde totul mi se pare în afară de viața firească de la începuturi a omului. Iașul părăsit, bătrîn, era cadrul ideal pentru asemenea stări sufletești. Totul aici mi se părea hîd, trist și fără sens. Vrînd-nevrînd m-am cultivat, și chiar cu pasiune, dar sufletește nu am înțeles rostul civilizației, nici fericirea ei promisă”.

Cărțile ce au urmat *Florii pământului* — *Povestea omului* (1923), *Zilele vieții* (1927), *Cuvînte de dincolo* (1934) — „adîncesc această viziune a existenței, prezentă în toate variatele aspecte ale trăirii mele... Războiul și dezrădăcinarea sînt cei doi factori care au determinat fondul întunecos al poeziei mele din această primă perioadă 1918—1945. Această concepție a dus în mod firesc la umanismul din creația celei de-a doua perioade 1945—1970.” Care sînt — tot după Demostene Botez — trăsăturile caracteristice ale poeziei sale? Scriitorul își definește opera drept **jurnalul versificat al unui sentiment**: „Succesiunea motivelor lirice din poeziile mele reprezintă astfel aproape un jurnal versificat al vieții mele, al întâmplărilor care au trezit ecouri mai adînci în sensibilitatea mea. Dar această caracteristică își are geneza și în temperamentul,

în firea mea. Aceasta mi-a pus chiar cu mina lui Ibrăileanu eticheta de poet sentimental. Știu că unii, reluînd eticheta, i-au dat o nuanță peiorativă. Ori-cum, — tîne-rău, — așa sînt. Înăuntrul este în adevăr ce stă scris pe etichetă.”

Dar, acum, după ce am abuzat de aceste masive citate, îmi permit totuși să mă întreb unde și cu ce au greșit criticii? Desigur că din gura autorului amănuntele creației au o altă savoare. Desigur, că, o dată rostite, ele vin să pună lucrurile la punct. Oare însă n-au observat și ei, criticii, că, în ce privește satul, Demostene Botez are privirea senină a unui Coșbuc ori St. O. Iosif, rămînînd sufletește un fundamental țărăn dezrădăcinat, cu nostalgia locului de mazăre transmisă în tînguitoare chemări aidoma lui Goga din *Bătrîni*, cu sentimentul decorativului rural surprins în zilele de sărbătoare ale obștei? N-au observat și ei că, după Bacovia, poetul este cel mai pertinent tîlmăcitor al vîdului provincial, al neurasteniei provocate de stagnanta atmosferă mic-burgeză, poezia sa confundîndu-se în bună parte, ca expresie memorabilă, cu poezia tristeților și plictisului duminical? Oare ce altceva a exprimat, critic, Călinescu față de dezvăluirile scriitorului, vorbind despre un „sentimentalism consimțit” ca atare sau trăgînd din lirica lui Demostene Botez imaginea unui „flamandizat, o solemnă cetate moartă, glodoasă, „un Bruges în drumul Cri-mului”?

PROZA :

Nicolae Balotă

Constantin
Mateescu
Fumul
bunicului

Sensibilitatea infantilă și adolescențină constituie un tîrim psihologic predilect al prozei noastre contemporane. Uneori copilul sau adolescentul oferă prozatorului acel alibi care îi permite să evadeze din lumea grijilor și răspunderilor maturității într-o sferă imaginară. Nu acesta este cazul lui Constantin Mateescu, în povestirile cărora prezența copilului ori a adolescentului se asociază cu examenul unor acte și

situații ce țin de o conștiință mai evoluată. Chiar dacă naratorul se folosește în elaborarea perspectivelor sale de prisma sensibilității juvenile, obiectivele prozei sale, punctele ei de rezim, „problemele” pe care și le propune autorul sînt cele ale unei conștiințe morale mature.

Un copil fuge de acasă. Nu pentru înfrîna oară este adus printre ai săi — într-o familie din care lipsește mama — sub escortă (*Intoarcerea*). Motivele escapadelor nu sînt prea lămurite. Băiatul e un răzvrătit cărui îi repugnă, desigur, compromisurile, ca și unele convenții. Deși ține la o mică prietenă, colegă de școală, e iritat de faptul că aceasta nu scapă niciodată prilejul de a-i arăta „că are educație și «principii»”. Totuși nu este lipsit tocmai de apetitul unor principii ferme, a unor adevăruri. Îi atrag disciplinele severe — paleontologia, studiul vîoarei. Nu e un anarhic, are un simț precoce pentru o anume ordine morală.

De fapt, sub ipoteza acestei curiozități juvenile care își ordonează — prin observație și fantezie — micul univers moral, scriitorul se prezintă pe sine. Există moralități care își observă semenii purtați de o secretă mizantropie. „Caracterele”, pentru aceștia, sînt axate pe viciile de căpetenie. Alții întreprind incursiuni în universul moral din simpatie, dintr-o dorință de

a-și face prieteni. Aidoma tînarului însingurat, aidoma altor făpturi pe care și le-a proiectat, acest povestitor scrie animat de o simpatie umană evidentă. De aici, derivă specia sentimentală a povestirii-evocare (*Fumul bunicului*), a narațiunilor în care tulburarea afectelor este astîmpărată întotdeauna prin înțelegerea afectivă. Educatorul ostent, trăind o criză pasageră, închipuindu-și chiar că și-a pierdut dragostea pentru copii, întrebîndu-se dacă nu cumva a început să-i urască, se vindecă prin pacea afectuoasă care porcede din femeia lui. „Femeia iese pe balcon. Ia scutecele unul cite unul din lighean și le atîrnă fără grabă pe sîrmă cu mișcări știute, și fiecare gest l-a mai făcut de mii de ori pînă acum, dar ea nu știe, sau se prefăce că nu știe, și poate tocmai în această modestă și supusă acceptare stă secretul vieții” (*Aseară, cînd priveam cerul...*). Un copil iritat care-l jignește pe altul la minie are deodată revelația bunătății, a solidarității umane. Umilirea se preschimbă în înțelegere (*O partidă de bile*).

Constantin Mateescu, autor al cîtorva volume de schițe, povestiri și nuvele, a două romane (*Zborul de probă*, *Noaptea și ziua*), pare să-și fi descoperit de la început atît spațiul deambulărilor sale, cît și mijloacele ori, mai

exact, tonul narațiunilor sale. Tonul ponderat al unei voci care se complice în calmul povestirilor „cu șart”. Bun cunoscător al meandrelor sufletului juvenil, cu dragoste pentru făpturile sale, el narează cumpănit, evitînd orice excese, navigînd în micul său univers imaginar fără să piardă vreodată din ochi țărnelor ferm al realiilor. Ancorarea în ceea ce este se vădește în numeroasele observații extrase din sfera simțurilor. Îndeosebi odoratul e pus la contribuție. Iată cîteva arome amintite într-o povestire: frunza de nuc miroase a iod, plutește un parfum stătut de busuioc, un altul subtil de crin și iasomie, se simte un miros de smîrnă, un altul de iarbă crudă și rășină. Mirosurile sînt volatile și naratorul, obsedat de ele, pare înclinat să surprindă fine emanații sensibile, emoții eterate, trăiri delicate. „Fumul bunicului” este abur al amintirii, al amintirii care „mai stăruie și azi, ca un parfum subtil, viabil”. Bunica este cea care-l iscă, invocîndu-și bărbatul mort. „După un timp, din cămile de fin din fundul curții se desprindea un fum subțire, albicios, ce se pierdea imediat în zarea înnegurată a nopții. Trebuia să fie foarte atent ca să-l descoperi”. Fantezie de copii, căutători de comori, în ore tîrzii ale serii? Delicată imagine a fragilității rememorărilor, a puterii atașamentului.

CRITICA :

M. Ungheanu

Petre
Pandrea
Eseuri

Un scriitor pe care publicul s-ar fi cuvenit să-l cunoască mai demult în efervescenta lui postură de tăios eseist este Petre Pandrea. Cartea despre *Brîncuși* pune pe cititor în fața unei libertăți de concepție neobișnuite — în monografia comună, unde capitolul vieții e urmat de cel al operei și unde fiecare capitol își are subcapitolele lui date. Petre Pandrea scrie o carte foarte liberă ca metodă, în care amintirea alternează cu exegeza și în care scopul era un portret al creatorului exemplar de extracție românească și în special nord-oltenescă. În mic însă și „metoda” și liniile portretului erau etalate încă din *Portrete și controverse* (vol. I) în a cărui *Predoslovie* Petre Pandrea înfățișează, cu o vioiciune de spirit caracteristică, atitudinea sa program fa-

ță de literatură și critica literară. Culegerea lui Gh. Stroia prefațată de G. Ivașcu nu se axează pe acele articole care i-ar fi putut constitui volumul de critică, ci pe un sumar care să sublinieze diversitatea preocupărilor eseistului și, mai ales, angajanta atitudine politică. *Eseurile* conțin o parte din articolele *Portretelor și controverselor*, aproape în întregime volumul de „reportaje politice și sociologice” *Germania hitleristă* și, cu unele omisiuni, singularul catehism intitulat *Pomul vieții*. În toate impresionează lărgimea orizontului, aria informației și talentul de a expune sugestiv chestiuni aride de ideologie și sociologie. *Germania hitleristă* e o astfel de carte, rod al unei călătorii de trei luni în Germania anilor 1933, în care Petre Pandrea încearcă în egală măsură să informeze și să portretizeze. Eseistul are priceperea secțiunilor rapide în structura socială a Germaniei hitleriste, capacitatea de a intui și indica la fel de rapid cauzele. Expunerile și analizele sociologice fastidioase sînt evitate. Din cîteva linii se reconstituie tabloul social al unei epoci, portretul onora din șefii noii ordini germane. Atunci cînd e nevoie, datele statistice nu lipsesc, dar nu pe ele își bazează Petre Pandrea forța demonstrației, ci pe talentul său de a relata sintetic — „exploziv”, zice G. Ivașcu — și memorabil. Admirator declarat al valorilor spirituale germane, fostul student al universităților germane nu poate accepta înăbușirea lor de către hitlerism și înțelegînd importanța fenomenului ține să immortalizeze teribila metamorfoză a statului german.

Derutant prin zigzagul manifestărilor publicistice, între *Germania hitleristă* și *Pomul vieții* e o distanță im-

pusă nu numai de specia diferită a celor două scrieri, ci și de problematică. Petre Pandrea are însă cîteva predilecții pe care le divulgă cu plăcere: „N-am putut fi sculptor sau pictor. M-am făcut sociolog criminalist și critic literar”. Tînarul licean al cărui prim articol făcea pe Ibrăileanu să exclame „un nou Gherea” n-a repetat însă cariera critică a acestuia. Avea toate datele, între care, un de loc neglijabil, pentru critică, talent literar. Gherea și Ibrăileanu sînt de altfel și criticii de la care eseistul se revendică și ale căror idei le continuă. Ca și Ibrăileanu, Petre Pandrea este estetofob. Simpatia lui mergea către critica cu o deschidere intelectuală largă, care așeza literatura în contexte semnificative, în felul în care o practicase Taine și Brandes: „În critica literară au invadat istoriografii, miniaturisti și esteții”. Existența lui Franz Mehring, aflat pe linia clasică a lui Taine, a fost aproape un miracol, cînd piața criticii literare germane era dominată de miniaturisti (cu tomuri groase) ca Gundolf, Ernst Robert Curtius și de esteți formalisti ca Max Dessoir. Estetismul, molimă activă a literaturii române, după părerea lui Petre Pandrea (era și părerea lui Ibrăileanu), nu poate da literaturii suportul critic de care ea are nevoie: „Diversiune, nesinceritate, lipsă de curaj și forță, oroarea riscului, refugiu în eleganță, în «écriture artiste», în cinism benign — cam acesta este bilanțul estetismului dominant în critica literară română refugiata la umbra copacului lăstar anemic și corcit din sămînța lui Jules Lemaitre și Sainte-Beuve”. Chiar dacă nu putem îmbrățișa astăzi fără rezerve portretizarea lui E. Lovinescu, ea

este justificată de întreaga orientare a lui P. Pandrea.

O atitudine extrem de captivantă pentru un critic, o direcție și un program, cu atît mai interesantă cu cît nu se aliniau curentului dominant al zilei. Pentru Petre Pandrea criticul e mai aproape de gînditor decît de imaginea comentatorului „specializat” către care tindea mentalitatea vremii: „Criticul literar e un comentator, un creator de rang secund și operație secundă, poate un rafinat al inteligenței și al sensibilității polivalente, în orice caz un curios al informației largi și un gînditor asupra evenimentelor, asupra fenomenului creației, asupra momentului istoric, asupra fizionomiei oamenilor și asupra conflictelor dintre ei. De aceea, în mare măsură, arta criticului literar se rezumă, ca tehnică, la portret și la dezlăsurare de controverse”. Cu un asemenea punct de plecare, activitatea de critic literar a lui Petre Pandrea se anunța a fi strălucită. Dezideratele n-au fost însă împlinite, spre regretul general. Ne-au rămas cîteva analize critice asupra unor scriitori și o subliniată preferință pentru istoria ideilor și a filozofiei culturii românești, vădită în tot ce a scris. Factorul sociologic era extrem de important în critica literară a lui Petre Pandrea, atît de important încît analizele lui (*Tolstoi și revoluția rusă*, *Cezar Petrescu*, *C. Stere*) nici nu trec drept critică literară. Deși literatura e tratată fără menajamente din perspectiva sociologiei și ideologiei, aplicarea ei nu se face fără înălțime de spirit. Petre Pandrea apelează la ea avînd conștiința comandamentului programatic. El găsea în sociologie un mijloc de echilibru contra exceselor estetizante. Petre Pandrea vede în sociologie mai ales instrumentul acțiunii

Formulările continuă a fi atît de vii și în perfect acord, încît puține lucruri noi s-ar mai putea adăuga. Și, în genere, de ordin istoric-literar. Poetul însuși a prins foarte bine dezvoltarea liric-voluptoasă din opera sa, înaintea celei memorialistice, definind-o ca pe un fel de jurnal versificat. La Bacovia, poezie și biografie sînt una, cea din urmă încetează a-și mai revela semnificațiile. Opera ține locul biograficului. Aici, poezia și biografia merg paralel, se completează și Demostene Botez scrie o biografie complementară vieții. O întrebare care s-a mai pus: de ce, în istoria călinesciană, Demostene Botez este un modernist, în vreme ce un Fundoianu, de exemplu, cu o materie asemănătoare, e trecut printre tradiționaliști? Dacă am căuta răspunsul în traterea strictă a materiei, el ar fi destul de ambiguu, nefiind vorba, cum ar fi de așteptat, de structura imaginilor, de ambianța metaforică. Fundoianu — ca să rămînem la același exemplu — este un mai îndrăzneț metaforist. În realitate, tradiționaliștii autohtonizează simbolismul într-un alt sens existențial: din decorul monoton al provinciei, din priveliștile rurale scot un sentiment de exultanță, de vitalitate sălbatică a materiei. Ei sînt optimiștii cotidianului. Moderniștii, plecînd tot din simbolism, sînt pesimiștii esențial neoromantici ca simțire. „Răul secolului” se prelungește la ei într-un nou Weltschmerz, adîncit,

la rîndu-i, în apele de grele veninuri ale expresionismului. Nu-i greu de observat că simbul creației modernistului Demostene Botez e „durerea lumii”, captată în receptacolul sufletului într-un grai fără grai: „Nici nu-nțeleg, parcă-am căzut din lună. / Prin suflet simt durerea lumii toată, / Pe care însă nimeni niciodată / Nu a putut prin vorbe să mi-o spună. // Rămînem toți așa de singuri iară! / Durerea doarme-n noi ca într-o groapă, / Iar cînd nu poate-n suflete să-ncapă / Ce bine face-un muget lung de fiară.”

În altă ordine de idei, poezia de atmosferă provincială a lui Demostene Botez edifică sub aspectul suferinței care își creează un stil și un peisaj. Peisajul ei este purtarea „interiorului” de rafinament în stradă ori, același lucru, aducerea străzii în camera stilizată. Una se pătrunde prin ordinea celeilalte. Numai fereastra e despărțitoare: uși transformă camera într-un colț cu caterinci, într-o mare de clopote vuitoare, într-o încăpere fără ziduri și pereți, unde ploaia și zgomotul intră în deplină voie. Strada se organizează prin prisma „interiorului” și este adesea o natură moartă, o îngrămădire de tablouri, o gravură. Rezultatul e solemnizarea peisajului din „interior”. Prin poezia provinciei, acesta capătă dimensiuni necunoscute în realitate, o încărcătură de forme artificiale, în firea scriitorului român, amator de gigantizarea

suprafețelor civilizației. Se întîmplă aceeași invenție de monumentalitate, precum în cazul romanticilor ce-au făcut din Ceahlău, de pildă, un centru al lumii. Ceva din această caracteristică îmi evocă pelerinajul abatelui Paul de Marenne prin țara Moldovei: el întrebă de poduri de piatră și nu le găsește, întreabă de orașe și nu le întîlnește, sfîrșind prin a-și tulbura dimensiunile percepției. Ceea ce vede de acum încolo începe să i se pară uriaș, nefiind astfel. Prin poezia provinciei, plecată din simbolism, Moldova ia proporțiile tulburate în care-i zărită de trimisul Regelui-Soare.

Vasile Andronache

Ochi neînnoptat

O caracteristică, dacă ea se poate numi astfel, a acestui autor constă în hazlia rîvnă pe care o pune în întocmirea unei biografii cu imagini de

osuar. Tibia, femurul, glezna îi schelețizează versurile pînă la grotesc. Să-l ascultăm, înglodat și în alte enormități, pe care nu le mai subliniez, oricui sărindu-i în ochi: „Fînă sint, ce-ncaită rana / Nepotolitul izvor, / Femurul naște trandafiri, / Ieșind din somn precum un astru” sau „Mă trag două forțe / Cu înveliș de țărînă: / Una prin neam fintinind, / Cealaltă-nhămată / La nufărul osului” sau „Și oasele se sprîjină / Pe lipsa tălpilor, / Fluiere albe, / Mușcînd din suflet” ori, culmea: „În casa grîului e osuarul / Străbunilor aprigi. / Le mîngîi cite-o tibie, / Cite-o falangă, / Clape de pian se-aprind în mine!”

Cînd osteologia e abandonată pentru o clipă, Vasile Andronache, care se închipuie nici mai mult nici mai puțin „zarea dintr-un cap de fluture”, își simte trupul „talangă de văzduh”, „zăpada creierului” așternîndu-i în univers „miros de zeu”. În ordinea minunățiilor, autorul se dedă furtului din aștri a unui misterios „blond de ochi” și nădușește de cîntec între brazdele pămîntului „pentru învechirea neantului”. Cu atenția specială ce o are pentru viața trupului, normal că va cînta „artileria chimică”, provocatoare de zguduitor plîns „în sicrie mărunte de microbi”...

Nu vreau să par prezumțios, dar mă întreb dacă cineva a citit înainte, mai cu atenție, această carte apărută la Editura Eminescu.

Prozator al legăturilor, al simpatiei (chiar și pentru un ciine bătrîn **Ciinele fotografului**), Constantin Mateescu scrie o proză lipsită de o amplă respirație — emanînd aburul cald al înțelegerii umane.

Marin Porumbescu
Ceasul viu

După un număr de ani care au urmat celui de-al doilea război mondial, în care au apărut narațiuni legate de evenimentele marii conflagrații a urmat o perioadă în care s-au rărit istorisirile de război. După trecerea unui pătrar de veac de la încheierea ostilităților, în condițiile unei perspective istorice adîncite ca și ale unei proze utilizînd instrumente perfecționate, este firesc să apară noi lucrări literare evocînd jertfele, suferințele, lupta și victoria de odinioară. Iniția-

tiva editurii militare (în colecția „Columna”, din care am recenzat volumul de amintiri, însemnările de jurnal ale lui Emil Manu) este în acest sens, lăudabilă. Sînt interesante — ca documente — dar și pe plan strict literar, atunci cînd au o valoare artistică, memoriile, jurnalele, corespondența celor care au luat parte activă la război. Am dori să vedem publicate cît mai multe asemenea texte. Dar de asemenea, așteptăm și ficțiuni. Marele roman al războiului (precum, în parte, **Pădurea spînzuraților**, pentru primul război mondial) n-a fost încă scris.

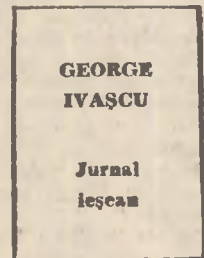
O încercare cum este aceea a lui Marin Porumbescu, în nuvelele, schițele și povestirile din volumul **Ceasul viu** (apărut în aceeași serie „Columna” a editurii Militare) este, în mod firesc, un preambul parțial la o mai amplă narațiune. Autorul și-a găsit un unghi al său, de considerare a evenimentelor, unghi pe care-l putem numi al participanților obscuri. Cel care povestește este, îndeobște, unul din cei mulți; nu este un erou, ci un martor anonim. Cuvîntul său este acela al omului din popor care vede lucrurile în adîncime chiar dacă raza privirii sale nu se întinde prea departe. Cuvînt voit popular. Nu este aparent nici o literaturizare în aceste istorisiri în care autorul pare să consemneze autentice povestiri ale unor țărani-soldăți, ale unor supra-

viețuitorii care au participat la marile bătălii, dar care au modestia firească a celui care nu-și arogă privilegiile eroilor. Marin Porumbescu folosește un stil oral direct, brutal, pe alocuri voit trivial. O bătrînică istorisește grozăvii ale războiului, în timp ce-și muștrulește capra prea sprintărea (**Biți**). Alta dintr-un sat, din părțile Ardealului vremelnice ocupat, își amintește lupta care s-a dat cu „Hanțurii” lîngă satul lor. „Și mare minune am trăit atunci: cînd au aflat ai noștri unde-s vizuinele șerpilor și lupilor, s-au pus pe ei cu și mai mult foc, cît tot clocoțul mîinii după atîta amar și suferință, așa de năpraznic, așa bubuit că din noapte făcură ziuă. Dirdîia și buricul pămîntului, nu numai casa din cheotori, jamurile și ai trei dinți ai mei din gură” (**A unge la inimă cu mlere**). Fapte de eroism, gesturi superbe sînt relatate fără nici un patos cu simplitate, chiar cu umor, cu o sănătoasă vioioșie. Luptele din preajma Bucureștilor în zilele fierbinții de după 23 August 1944, insurecția, victoria de la Băneasa sînt evocate în paragrafele Istoriei la scară mică. Privite de aproape, aceste „proiecții insurgente în aer liber” descoperă gesturi mărunte, fapte de armă, cuvinte răzlețe și mult elan, multă dăruire pe care istoria le înscrie în cuvintele sobre ale unei file de dosar din Arhiva Institutului de

istorie a P.C.R. Patru fete cad jertfă, dar bătălia e cîștigată. Istoria e privită prin ochii unor oameni care au simțul măreției, al marilor valori etice, chiar dacă graiul lor este acela bolovănos, al țaranului bătrîn. „...Mă, tată, mă! și cum am mai spus a fost odată un soldat, și iată că pămîntul murea, scorpia se rotea în soare, ne trimitea în inimă săgeți de foc. Șirele de paie cît niște grofoaie pornite grele, spre noi, se îmbordau, horciogii ieșeau din cui-buri, spre noi, în sărite, se îmbordau și colții de hitleri ne arătau că mine e ziua mea! Domnul caporal le punea foc, șirele ardeau horciogii ardeau și se înturnau și explodau, mițele-i stupeau, cîinii îi lătrau, pînă nu se mai zăreau, și domnul caporal rîdea și striga: Scoală, Iancule, din mormînt, să vezi scoalii tot fugind!”

„Ceasul viu” în povestirea cu acest titlu are o valoare simbolică. El nu este doar ceasul de pe brațul unui sublocotenent sferțecat de un proiectil, îngropat și ticăind acolo în mormînt, ci e inima celui tînăr continuînd să bată în inimile camarazilor săi de arme și e însuși ceasul viu al acelor ore și zile hotărîtoare, în care s-a decis soarta războiului și a noastră prin fapta eroică a unor oameni care și-au dat viața pentru ai lor. Cartea lui Marin Porumbescu este o rememorare plină de pietate dar și de viață a celui „ceas viu”.

critice și nu scopul ei, iar dovadă e accentul pus pe superioritatea portretului ca necesitate ultimă a criticii, încoronarea judecății critice și a talentului celui ce scrie. Talentul de portretist nu i-a lipsit. Originală prelungire a criticii lui Gherea și Ibrăileanu, critica lui Petre Pandrea merită un volum aparte. E datoră pe care o avem față de un spirit superior.

George Ivașcu
Jurnal ieșean

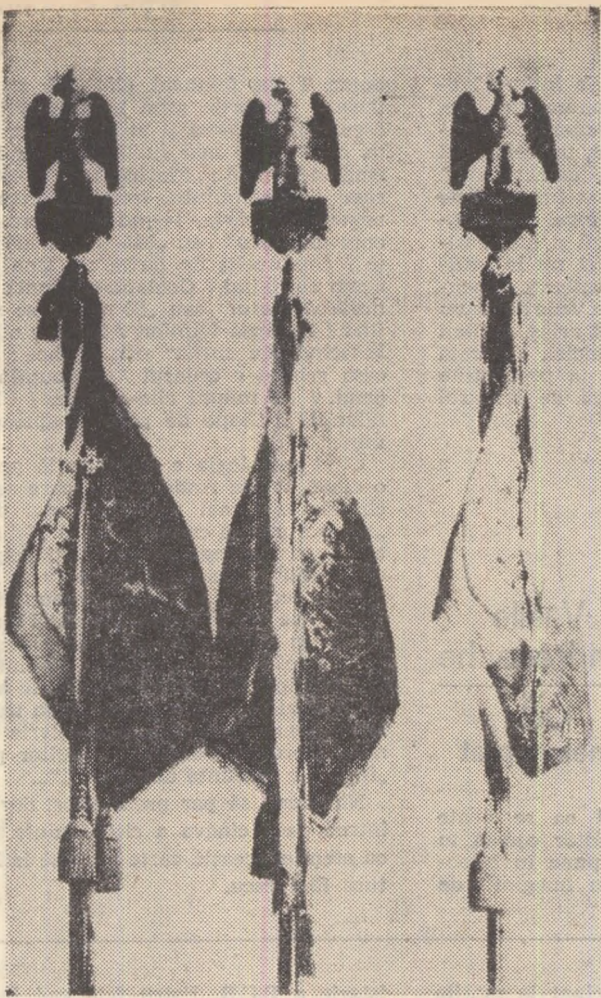
Confruntările literare de George Ivașcu ne-au arătat un critic și un publicist descins dintr-o familie prestigioasă de spirite. El rememorează cu admirație figura lui Ibrăileanu, se arată interesat de rolul critic al lui Gherea, scrie un comprehensiv articol despre Mihail Ralea, semnează, mai tîrziu, prefața unui volum de eseuri de Petre Pandrea. Cercul de intelectuali cu vederi democratice al Iașului n-a rămas fără consecințe în mișcarea intelectuală a timpului. Reflexele acestei influențe se vădesc și în publicistica și critica lui G. Ivașcu. Anii de formație al celui ce semnează actualul **Jurnal ieșean** au stat sub semnul influenței unor per-

sonalități intelectuale de marcă incontestabilă. Cum l-am cunoscut pe Ibrăileanu este expresia unei stări de spirit elocvente în acest sens. **Retrospectiva** care deschide **Jurnalul ieșean** este dedicată evocării acelor momente de maximă importanță pentru viitoarea orientare a, pe atunci, tînărului gazetar. Activist al unei presei cu orientare de stînga, el are șansa întîlnirii cu una din cele mai limpezii conștiințe ale vremii, cu Lucrețiu Pătrășcanu, care, deși urmărit de poliție, îi oferă sugestii și articole prețioase pentru publicațiile care aveau nevoie de această hrană. „Îmi amintesc de o noapte hălăduind împreună pe la periferiile Iașului, printre niște lanuri cu porumb, spre a evita acea arestare, ca și despre niște întîlniri ale noastre pe «sala pașilor pierduți» de la Universitate, unde Pătrășcanu apărea cu ochelari și umbrelă, sau pe undeva pe strada Ralet în mijlocul nopții, discutînd în șoaptă și băgîndu-mi în buzunar «materiale» pentru revistă”. Buna tradiție spirituală a cercului **Vieții românești** cultiva un tip de literat, de intelectual, care nu se retrăgea în limitele profesiei lui, ci lua parte la întreg cortegiul de fapte cu rezonanță publică. Este și explicația existenței aici a unei presei de atitudine democratică susținută de scriitori și intelectuali cunoscuți. Volumul lui G. Ivașcu, **Jurnal ieșean** cuprinde articole scrise în vremea cînd mișcarea de extremă dreaptă devenea tot mai puternică în Europa și în România. Articolele sînt articole de atitudine promptă față de fenomenul politic extern sau intern. Reține atenția consecvența protestului antilegionar, atitudinea de stigmatizare a „dreptașilor”, cum erau numiți atunci adepții români ai mișcării de

dreapta. O lungă serie de tablete săptămînale sînt îndreptate împotriva politicii de agresiune fascistă și a tendinței de fascizare pe care ea o reprezenta. Drama Cehoslovaciei care polarizase atenția întregii Europe și este una din temele cheie ale campaniilor demascatore ale gazetarului democrat. Victima a expansionismului hitlerist care-și pregătea viitoarea ofensivă, Cehoslovacia era pentru întreaga lume simbolul unui sacrificiu dureros pe altarul unei păci puțin probabile. Publicistica lui G. Ivașcu însemna un apel la luciditate, la limpezirea conștiințelor, la sesizarea pericolului comun. Iată ce scria în 1938 în **Iașul**: „Cehoslovacia a primit o lovitură prea grea, ca ea să nu fi atras atenția oricui și să nu fi îndurerat pe oricare om de bună credință, conștient nu numai de consecințele asupra poporului cehoslovac, dar și de acelea ale Europei întregi”. Trăsătura cea mai însemnată a acestor articole este vigurosul protest antifascist. Suita lor se constituie într-un veritabil grafic al primejdioaselor politici naziste a acelei vremi subliniindu-i latura antiumană și antipacifistă. Literatura nu are primul loc în **Jurnal ieșean**, dar cartea e semnificativă tocmai pentru că reprezintă graficul manifestat al conștiinței politice a unui literat. Cel ce blamează pe Corneliu Zelea Codreanu și deplînge soarta Cehoslovaciei ocupate e în același timp, și un pledant pentru literatura superioară, omagiator al lui Ibrăileanu, Sadoveanu, Gherea, un pledant în favoarea noii poezii ce se arăta la orizont și care avea să dea în cele din urmă cîteva mari glorii literare românești. Dreptașii acuzau de „judaism” pe susținătorii lui Arghezi și pe poetul însuși, pentru stricarea limbii și literatu-

rii. G. Ivașcu respinge învinuirea ca pe „o monstruoșitate”. Poezia nouă își găsește în G. Ivașcu un prompt apărător. El respinge acuzele ce se aduc acestei poezii, acuzînd la rîndul său: „Din proprie experiență, știm că numeroși oameni «serioși» resping cu indignare orice poezie care li se pare — lor — dificilă. E și acesta un procedeu, foarte comod, de a respinge ceea ce nu poți apropia din motive strict personale. Și atunci se aduce ca argument, împotriva poeziei moderne, tocmai această dificultate sau neputință de «a înțelege»”. „Concret prin poezia vremii noastre înțelegem pe Tudor Arghezi, pe Ion Barbu, pe Lucian Blaga și pe atîția alți poeți din tînăra generație de artiști. Pe scurt, poezia aceasta e numită de marele public, «modernă» sau «modernistă», acest epitet constituind adesea și unicul argument împotriva ei. «Modern» echivalează — la noi — adesea cu «trăznit», cu «poezie patologică», cu «poezie bolnavă» (în opoziție cu «poezie sănătoasă») ș.a.m.d.”. Gazetăria n-a înăbușit simțul adevărului în ceea ce privește literatura. G. Ivașcu a armonizat cele două preocupări și a arătat că ele nu se exclud. Cartea criticului, **Confruntări literare**, e completată de cartea gazetarului, **Jurnal ieșean**, expresie amîndouă a același tensiuni spirituale, hrănite amîndouă de aceleași idei, al căror nobil blazon ne reamintește de Iași și de **Viața românească**, de Ibrăileanu și de Lucrețiu Pătrășcanu, cu alte cuvinte de vechia capitală a spiritualității românești.

Stindardele celor 3 regimente de cavalerie (4 Roșiori, 2 Călărași și Garda călare) care au eliberat Capitala și apoi au apărat-o în primele 24 de ore ale insurecției armate

În primele 24 de ore — adică în perioada cea mai critică a desfășurării insurecției — luptele pentru curățirea Bucureștiului, centrul nervos și punctul de comandă al mișcării de eliberare, precum și a împrejurimilor sale, de trupele hitleriste, au fost purtate între altele și de trei regimente de cavalerie: 4 Roșiori, 2 Călărași, și Garda Călare, regiment a cărui comandă mi s-a încredințat în martie 1944, la propunerea șefului meu de la Palat, generalul Constantin Sănătescu.

Ca subaltern al lui, în acele vremuri, mărturisesc că am încercat un sentiment de adâncă emoție când tovarășul Emil Bodnaraș l-a pomenit atît de frumos pe gl. Sănătescu, în evocarea sa televizată, cu prilejul aniversării a 50 de ani de la crearea Partidului Comunist Român.

Prelund comanda Gărzii Călare, primul meu gând a fost să transform acel regiment de paradă într-o unitate de luptă.

În câteva săptămîni, cu sprijinul gl. Sănătescu, am reușit să schimb — în primul rînd — ordinea de bătaie, aducînd cadre cu experiența războiului; în același timp am obținut și armament modern. Toate aceste cereri au fost motivate, chipurile, prin nevoia de dotare a unității în vederea instruirii ei pentru intervenții împotriva unor eventuale debarcări aeriene anglo-americane, cum și pentru preîntîmpinarea mișcărilor muncitorești, organizate și conduse de comuniști.

Cu această justificare, foarte pe placul conducerei fasciste și a ocupanților nazisti, în primele zile ale lunii aprilie, pretextînd primejdia permanentă a bombardamentelor aeriene, am părăsit bătrîna cazarmă din Calea Plevnei, unde se află azi clubul sportiv „Steaua”, și mi-am instalat escadroanele în „cantonament-bivouac”, între Progresul și Bragadiru, pe malul Sabarului, unde am inițiat un program intens de instrucție de luptă, cu aplicațiuni de zi și de noapte, și trageri de război. Datorită acestui program, datorită faptului că dispuneam de un material uman excepțional (regimentul se recruta de pe tot teritoriul țării, din cei mai chipeși flăcăi ai satelor noastre, toți știutori de carte) și mai ales datorită faptului că majoritatea ofițerilor aveau experiență de război, regimentul a putut trece, așa cum s-a văzut, examenul greu al frontului, în zilele memorabile ale insurecției.

Și, astfel, cînd — după arestarea conducătorilor fasciști la Palat, în după-amiază zilei de 23 August — am primit ordinul telefonic pregătitor, cu indicativul „Pejura”, care însemna alarmă de gradul I (de război), am dat, cu toată liniștea și încrederea, dispozițiuni ca escadroanele să se deplaseze, în cea mai mare tufală, echipate de campanie, în Parcul Jianu, la dispoziția Comandamentului Militar al Capitalei. Iar eu mi-am precedat unitatea, ca să primesc ordine.

După cum se știe, prima și cea mai importantă problemă care condiționa de fapt însăși reușita insurecției, era asigurarea — cu orice sacrificiu — a stăpînirii Capitalei. Comandamentul Militar al Capitalei, care avea răspunderea operațiunilor, dispunea inițial de cele 3 regimente de cavalerie, la care se adăuga regimentul de panduri pedestri, un batalion de parașutiști (la Pipera) și cîteva companii de recruți, de la părțile sedentare ale unităților din garnizoana București.

În fața acestor efective modeste, dușmanul dispunea — numai în interiorul Capitalei — de peste 5000 de oameni, în sprijinul cărora puteau interveni repede alți 6000, aflați în zona acoperită a pădurilor Băneasa și Tunari și pe aeroporturile Otopeni și Băneasa. Menționez că hitleriștii — care de mult pierduseră încrederea în aliatul român — transformaseră, din timp, pădurea Băneasa, denumită „Lagerwald”, într-un puternic „reduit”, capabil să facă față oricărei neplăceri din partea noastră. Dar hitleriștii mai aveau, la Ploiești și în zona petroliferă, peste 20000 de oameni, care păzeau cea mai importantă bogăție a țării, petrolul.

Și totuși, comuniștii români, inițiatorii insurecției

Amintiri din vremea insurecției

La porțile de miază-noapte

naționale antifasciste și principalii săi organizatori și conducători, n-au pregetat să pornască la luptă într-una din cele mai grele conjuncturi din istoria noastră.

Incredător în forțele poporului român însetat de libertate națională și socială, cunoscînd starea de spirit patriotică antihitleristă a armatei, folosind împrejurările favorabile create de victoriile strălucite ale armatei sovietice, de puternicele lovituri pe care le dădea în acele zile trupelor hitleriste în zona Iași-Chișinău, Partidul Comunist Român a trecut, împreună cu celelalte forțe cu care colabora, la înlăturarea planului său îndelung pregătît.

Înainte de a relua firul povestirii, arătînd în linii mari Planul de acțiune, în care se încadra și acțiunea regimentului meu, m-am gîndit să apelez la notele de campanie ale unuia din tinerii și bravi mei subalterni, amintiri ce vor oferi cititorilor o imagine fidelă a activității escadroanelor, din momentul cînd au fost alarmate și pînă la intrarea în dispozitiv. El — caporal Teodor Balș, căci la el mă refer, este unul dintre oamenii aceia privilegiați, care — după ce a participat activ la plămîdirea istoriei, chiar pe cîmpul de luptă — își poate îngădui să povestească, cu verva și talentul său de scriitor, faptele, așa cum s-au petrecut aievea. Citez deci un fragment din amintirile postului, fost luptător la Băneasa, în plutonul I al esc. 2. comandat de locotenentul Smărăndescu:

„5 după-amiază. A sunat alarma. Sărim din finul podului în curte. Cu tot eclîpamentul de război! Incolonarea pe șosea. O forfotă de nedescris. Plecăm. Imi amintesc femeile, ieșite la porți privind îngrijorate cum alergam pe uliți. Pe șoseaua Giurgului, pe sub platani, prindea contur coloana, de un verde stins, cu străluciri de căști. La ora 13, ordin de plecare, spre Capitală, în marș forțat.”

„Notez în mers. Șosea pustie. Treceam de Cimitirul Belu. Începe să se însereze. Coborîm spre Dîmbovița. Unde mergem?, ne întrebăm în șoaptă. «La regiment, pe Plevnei» spun unii. «Plecăm pe front, zic alții. În Moldova; ne-a venit și nouă rîndul...» Din Piața Națiunii urcăm pe bulevard, spre Universitate. De acolo, prin piața Romană spre Președinție... S-a inserat. Pe bulevard puțină lume. Ici, colo, grupuri de civili trec aproape în fugă, spre străzi laterale. Reclamele la «Aro» sînt stinse. Ce film o rula?”

„Din Piața Victoriei, capul coloanei intră pe Jianu. Aproape de statuia aviatorilor ne-am oprit. Stăm de aproape un sfert de oră. Ofițerii au intrat în curtea Comandamentului (acolo, în Palatul Brîncoveanu era Comandamentul Militar al Capitalei). Ies din rînd și intru în curte, să văd ce-i. Sînt doar elev de Școala Militară!... La ghereta de lîngă poartă, dincolo de zid, un plutonier și cîteva ostași împart arme. Civili grabiți intră și ies, în fugă, cu pistoale și cu ZB-uri. Și totuși, ce se întîmplă? Întreb santinela. Nu știe. Ies ofițerii. Plecăm iar, în marș forțat. Piața Balcanică. Arcul de Triumf. Șoseaua Kiseleff. Podul. Oprim. Ordin să bari-cadăm podul peste lac, cu bărcile tirite în șosea și arbori doborîți din parc. În dreapta și în stînga podului, între tufișuri, tunurile noastre antitanc. Săpăm pe dîmb, în fața căii ferate, gropi individuale și amplasamente de arme automate. În spatele liniei, în parc, se instalează Comandamentul și trenurile de luptă.”

„Stau cu plutonierul Jorăscu, soldatul Pietraru și încă vreo cîțiva, la stația de benzină. La radio se anunță, din minut în minut, că va fi transmis o comunicat important. S-a înnoptat de-a binelea. E aproape 10. Un ciot de lună se ridică în Bărăgan. Stăm încordați lîngă aparatul de radio. Pe dîmb, soldații sapă încă gropi, sub lună. În jur, prin ierburi, jîrîit de greieri.”

„Am ascultat comunicatul! Tipăm, cît ne țîn puterile, de bucurie... Am primit ordin să nu-i lăsăm pe nemși să intre în București.”

Ce s-a petrecut la C.M.C. în timp ce escadroanele mele parcurgeau — în marș forțat — distanța, dintre cantonamentul de la Progresul și viitorul cîmp de luptă?

Îndată ce s-au adunat comandantii de unități, în Palatul Brîncoveanu, generalul Iosif Teodorescu, împreună cu șeful de stat-major, colonelul Dămăceanu, ne-au expus „planul de acțiune”, care — în linii mari — prevedea ca: a) Regimentul 2 Călărași și 4 Roșiori, cu sprijinul Formațiilor de luptă patriotice, să încercuiască și să dezarmeze, în noaptea de 23/24. VIII, toate unitățile și misiunile militare hitleriste din oraș, în timp ce: b) Garda Călare va interzice — cu orice preț — pătrunderea forțelor dușmane în Capitală, pe direcțiile: 1. Tunari — Herăstrău, 2. Otopeni — Băneasa, și 3. Mogoșoaia — Străulești — București.

Era clar că Garda Călare primea, în după-amiază aceea, o misiune de sacrificiu; și, de altfel, acest lucru mi l-a confirmat, fără înconjur, chiar comandantul Capitalei, în clipa despărțirii: aveam să ducem o acțiune defensivă, fără gînd de retragere.

Afară de misiunea principală, regimentul trebuia să participe, cu forțele strict necesare, la dezarmarea hitleriștilor din oraș. Am încredințat această misiune ma-

iorului Pădureanu, punîndu-i la dispoziție două escadroane de pușcași, comandate respectiv de căpitanul Cerchez și lt. Contescu. Ca să nu mai revin asupra acelei misiuni secundare, menționez că operațiunea s-a soldat cu dezarmarea a 11 obiective, repartizate nouă în parcurile Filipescu și Bonaparte, obiective printre care figura și Gestapoul din Alcea Alexandru; s-au capturat, cu acel prilej, 650 de hitleriști. Vestea aceasta bună mi-a fost adusă, în dimineața de 24 august, chiar de tovarășul Emil Bodnaraș, care venise la Podul Băneasa, imediat după atacul dușman.

Revenind la misiunea principală, amintesc că, după o scurtă recunoaștere a terenului, efectuată încă pe lumină, am hotărît să-mi instalez apărarea la sud de

Horia Zilieru

Sentiment de țară

Un abur cald, din adîncimi, mă leagă de piscul tău cu flacăra întregă.

Desface steaua fructul, și rotundă în carnea pură gura mea se-afundă și brazi de vis irump în părul moale cu limbile din turlele natale și lacrimi, prin legende, cern zăpadă pe ochiul treaz în veghe, ca o spadă.

O matcă sînt, prin care fluvii, norii curg singele de aur aurorii. într-o logodnă-a doinelor cu dorul, ca jertfa pe-un altar.

Și tot pridvorul mireasmă-i, miere. Clopote de-aramă spun focuri de vecie la o vamă.

Țărina dulce, pleopă lîngă pleopă, un bob de grîu în vatra lunii-ngroapă și ne-nterupt în spice scînteiază din graiul meu străbun, mireasa-rază acoperind cu risul alb o poartă ce-n cerul ei din piept mereu ne poartă.

Și mina ei foșnește cu irise, cu tandru sunet în oglinzi deschise; pe tîmple se apleacă și-mi sărută ah, iarba de pe piatra necăzută și-adine în vreme, dincolo de vreme,

în armonii ies florile-poeme...

„centura” lacurilor, unde poziția era bine acoperită de obstacole naturale, greu de trecut, și se putea apăra cu forțe puține, chiar împotriva unui inamic superior. Într-adevăr, la traversarea lacurilor Băneasa și Herăstrău, cele trei direcții de pătrundere în oraș sînt „sugrumate” de podurile respective, care constituie pentru atacator „puncte obligatorii de trecere”.

Așadar, dacă vom interzice aceste treceri prin baricade solide, ținute sub foc puternic, și aparate de oameni hotărîți, dușmanul nu va răzbi. Silit să se angajeze pe front îngust, el nu va putea să-și valorifice superioritatea numerică, și va apare în bătaia focului apărării întocmai ca „oile la strungă”!

„Dispozitivul” se impunea astfel, de la sine: 3 grupări, corespunzătoare celor 3 puncte obligatorii de trecere.

Gruparea centrală (din fața Podului Băneasa), cuprindea un escadron de pușcași a patru plutoane, escadronul de armament greu al căpitanului Riureanu, și 3 tunuri anti-tanc; iar rezerva regimentului, în care se afla și un pluton de tancuri, avea ordin să intervină, cu prioritate, în sprijinul acelei grupări. Podul era solid baricadat, către ieșirea de sud; iar în spatele baricadei, la 40-50 m., se aflau piesele anti-tanc ale locotenentului Bedițeanu, împinse dincolo de poziția de apărare, instalată pe rambleul căii ferate București — Constanța.

Dispozitivul s-a realizat complet către miezul nopții; dar este inutil să afirm că nimcni n-a mai putut închide ochii după aceea. Toți eram conștienți că regimentul nostru fusese pus de strajă la porțile Capitalei, ca să asigure liniștea și securitatea cetățenilor și pentru a garanta buna desfășurare a insurecției. Acest sentiment de mare răspundere, pe care l-am constatat

Bucolică

Presărind cuvinte pe cîmp
Mi-a înflorit un salcîm;
Presărind cuvintele pe-aiurea,
Mi-a-nflorit, sălbatică, pădurea,
Și jucîndu-mă cu graiurile mele,-n vis;
prin somn,
M-am trezit, nevrednicul, eu, domn,
Domn a toate cite, cuminte,
Se-nveșmîntă, nesilite, în cuvinte,
Și cînd pîinea o dumea la masă,
Pădurencele îmi vin ca la ele acasă,
Mi-i casa plină de luni pînă luni,
De lume și alte mînuni
Și de paradiziace sălbăticiuni.
Și dacă-mi ieși, într-o doară în bătătură,
Pui, de uimire, mina la gură.

Din boabe de griu, raze-mi ies-ce
gîndești ?

Tulpinele zvelte de mîine;
Dunărea mi se primenește cu pești,
Bărăganul cu piine.

Al fresco

Sînt, iată, de foc, ca inimile noastre, azi,
toate culorile,
Pădurile, casele, pietrele, florile ;
Nu-i cu puțință tu de brațele mele, eu de
brațele tale să fug;
Pămîntul țării cu noi laolaltă se mistuie,
astăzi fantastic, sărbătorește în propriul
rug.

De unde cunosc aceste sacre, de demult
peisaje

Pline de roua străbunilor noștri,
de suferință, de vrajă ;
Pe care, acum, întii, îmi e dat să pășesc
cu evlavie.

De unde această prenatală iubire pentru
floare și sabie,

Mai înainte de orice, mai înaintea
prilejului de a mi se da

Exclamația mare, rotundă cît țara,
al primului românesc „A“,

Mai înainte de a mi se dărui singele,
limba, vederea,

Și suferința de-a fi numai al ei, dulce
ca mierea ;

De unde aceste toate fantastice daruri,
mie cu uimire descoperite mereu,

Care se cheamă pămînt, patrie, care
se cheamă unicul, singurul meu Dumnezeu.

Zvirle pămîntul meu către cer, în înalt,
florile sale,

Să ningă peste el însuși, ploaie de aur,
pe cale, pe vale

Și asemenea unui alt soare se-nalță
dintr-un roșu mai pur, dintr-un galben

mai fraged, dintr-un mai mare albastru,
Născut din pămîntul țării acesteia,

un alt astru ;
Și un alai de preafericiți înțelepți îi poartă
strălucitoare veșmintele,

Asprele lui podoabe de țară, de bun, de
neasemuit, de nestemat preț,

Coboritoare ca dintr-un alt, ca dintr-un
nou Voroneț.

Și drept aceea la acest ceas, din țara de
zimbru, pînă aici venit de departe,

Ofrandă coloanei acesteia fără sfîrșit,
Adînc, cu fruntea plecată, ție supus,

În cale ție-aștern, ție frumoasă țară de sus,
Bogat în tăceri, cu-nțelepciune și domol,

doinitor gureș,
Covorul meu fraged de Maramureș.

atunci la toți ofițerii și ostașii mei, s-a dovedit a fi îndreptățit cînd s-a cunoscut conținutul ordinului telegrafic, care emana direct de la cartierul lui Hitler, și prevedea ca trupele germane: 1. să pătrundă cu forța în București, și — împreună cu hitleriștii blocați în oraș — să înăbușe „răscoala“; 2. să aresteze pe toți conducătorii mișcării, să instaleze imediat un guvern pro-german, și să treacă la represalii energice.

Și totuși, noaptea de 23—24 august s-a scurs destul de liniștit; un singur eveniment merită să fie menționat: trecerea generalului nazist Gerstenberg prin liniile noastre, spre Otopeni. Se știe că acel general s-a prezentat la Palat, angajîndu-se, pe cuvînt de onoare, că va convinge pe colegii săi generali, aflați în

după miezul nopții, ne inspectează din nou colonelul nostru. Curînd se face ziuă. Pe șoseaua Ploieștilor apare o coloană de mașini grele, tunuri și motocicletele. Alarmă. Le numărăm. Coboară dinspre aeroport“.

„«Vin hitleriștii», strigă cineva. Se opresc pe pod, la baricadă. Încearcă să curețe terenul. Un ofițer de-al nostru (Slt Anastasiu, care cunoștea limba germană), se duce să discute. Abia s-a întors. În urma lui, spre lăstărișul din dreapta, nemții trag o rafală scurtă de mitralieră. Sar din mașini și vin spre pod, în fugă. Puzderie. Un tun antiaerian, greu, în capul coloanei, foarte aproape de baricadă. Servanții îi coboară țeava spre liniile noastre. De pe pod s-au dezlănțuit mitralierele. Răspundem și noi acum, cu puști mitraliere... Cînd țeava tunului antiaerian cobora încă, să poată începe tragerea terestră, din dreapta și din stînga șoselei, dintre tufișuri, cele trei tunuri anti-tanc ale noastre au deschis focul. Și cîteva proiectile — trase de sergentul Virtosu — l-au nimerit în plin. Atunci inamicul a întetit, furibund, focul mitralierelor, al brandurilor, și-al tunurilor. Un nou proiectil de-al nostru a nimerit în plin camionul cu muniții, intrat pe pod. Au început exploziile-n lanț. Însăimîntați, hitleriștii s-au aruncat la pămînt; alții au rupt-o la fugă înapoi. Cîteva mașini au luat foc, blocînd, mai bine decît bările, șoseaua“.

„«Vin Stukas-urile!» Atît am putut nota, într-un răgaz de o clipă. Dinspre Otopeni, pe cerul clar al dimineții, au apărut siluetele bombardierelor de picaj. Au trecut pe deasupra noastră într-un arc de cerc. Din spate, căzînd pe o parte, ca niște păsări împușcate, se prăvăleau spre noi, mitraliînd. Priveam, ghemuiți în gropi, bombele ce se desprindeau de sub aripi. O grindină de ouă negre, explodînd de pretutîndeni. Pămîntul se cutremura. Șoseaua sîrtecată. Același arc de cerc, picajul, bombele, rafalele oblice, de sus, ale mitralierelor. Una din bombe s-a înfipt, vîind, în peluza de iarbă din fața noastră, la numai cîteva pași. N-a explodat. Pămîntul a înghițit-o fără s-o mestece. La 2 metri în fața noastră, dintr-un ochi de groapă, ne pîndește moartea. Dacă explodează bomba, ne aruncă în aer ca pe un cui de vrăbii. N-avem ce face; trebuie s-o suportăm în coasta noastră... Cînd a apărut al treilea val, ceva mai deprînsi acum eu focul, ne-am ghemuit în gropi, pe spate, trîgînd cu disperare în sus... Era zadarnic; vibra văzduhul sfișiat de ele“.

„Toată dimineața a durat bombardamentul, dezlănțuit concomitent cu armele de foc ale trupelor hitleriște, de dincolo de lac. Au încercat un nou atac. Veneau, țîșnind în salturi scurte, pe șosea. Un val, un altul, al treilea, și altele din urmă, tot mai multe. Trăgeam cu disperare. Țevile carabinelor și ale automatelor frîgeau. Era pe podul de peste lac o viermuială de oameni, tirîndu-se printre cadavre. Dar nu puteau înainta; cădeau acolo, zvîrcolindu-se, secerăți de-ai noștri“.

Grăbit să execute porunca lui Hitler, generalul Gerstenberg alesese drumul cel mai scurt (autostrada), pentru a pătrunde în Capitală; dar, așa cum se întîmplă uneori, acel drum s-a dovedit a nu fi fost și cel mai bun. Și astfel, dîndu-și seama că nu poate răzbi peste pod, el a recurs la aviație, executînd bombardamente furibunde asupra poziției noastre, în nădejdea că ne va zdrobi rezistența. Dar n-a izbutit decît să ne provoace pierderi și să distrugă podul de pe calca ferată București—Constanța, care — lovit în plin — s-a prăbușit, blocînd complet circulația pe autostradă.

Așa s-a desfășurat încheierea hotărîtoare, cu dușmanul, din acele zile ale anului memorabil 1944. Și primul omagiu scris, adus luptătorilor din Garda Călare, a fost acela al Comandamentului Capitalei, care își încheie „Darea de seamă“ asupra operațiunilor regimentului, printr-o frază, cuprinzătoare:

„Rezistența dîră și hotărîtă a ostașilor acestui brav regiment de gardă, a pus stavilă definitiv pătrunderii germanilor în Capitala Țării, garantînd astfel desfășurarea favorabilă a insurecției și asigurînd viitoarea bază de plecare la atac, pentru nimicirea completă a cotropitorilor fasciști“.

După cîteva ani de la consumarea acestor fapte. Partidul Comunist Român, a hotărît ca — pe locul de unde a plecat riposta nimicitoare împotriva cotropitorilor — să fie așezată o placă comemorativă, pe care stă scris:

„De-a lungul acestei căi ferate, de la comuna Pipera și pînă la șoseaua București—Chitila, a fost baza de plecare la atac a unităților românești, care au luptat între 24—27 august 1944, pentru apărarea Bucureștilui, împotriva trupelor hitleriște, care acționau dinspre comuna Băneasa și din pădurile Tunari și Băneasa.

Slavă ostașilor români, care au luptat pentru libertatea și independența Patriei noastre“.

General-maior în rezervă Marcel OLTEANU

Florin Costinescu

Părinții

De cîte ori mă întreb de ce ne iubim părinții
Același răspuns găsesc pe buzele mele:
Pentru că ne-au învățat cîte ceva despre patrie
Încă de cînd ne-au spus: aceasta este luna,
acesta este soarele,

Părinții au un fel de a vorbi despre patrie:
Înainte de a le spune povești
Ei se gîndesc la somnul și pacea copiilor.
Povestea este un arbore secular cu umbră
deasă

Și liniște.

Din vorbele lor crește piinea pe cîmpuri
Veri cu dropii adăpostesc cuvintele pe care le
spun

Înainte noastră și zilele
Nu se mai despart de sărbători.
Părinții se-ntorc ca floarea soarelui după
chipul nostru.

Și nici nu-i vedem cum duc patria în mîini
Mîini de bărbat și femeie.
Precum domnul și doamna Țării Românești
Coborînd fericiți din fresca anonimului
Cum minăstirea spre laudă ctitorită...

Lagerwald, să părăsească — fără luptă — teritoriul României. I s-au dat, ca însoțitori, doi ofițeri de Stat Major, avînd asupra lor un permis de trecere de la C.M.C. Și astfel, s-a prezentat la Podul Băneasa, unde a fost oprit de slt. Lucian Spiroiu, care comanda plutonul însărcinat cu paza apropiată a baricadei. După controlarea actelor, ofițerul i-a îngăduit să treacă; dar, o dată ajuns în Pădurea Băneasa — la ai lui — Gerstenberg a arestat pe cei doi însoțitori români, și a organizat, personal, atacul ce avea să se dezlănțuie, peste cîteva ore, la Podul Băneasa. El avea să plătească, curînd cîteva zeci de milioane. În dimineața de 28 august — retrăgîndu-se de la Otopeni, împreună cu colegul său gl. Stahel (singerosul călău al Varșoviei) și cu 2.000 de hitleriști valizi, imbarcați în mașini — Gerstenberg a încercat să se salveze spre Ardeal, prin pasul Buzăului; dar, întîmpinat, pe apa Prahovei, de către gl. Ilie Șteflea, cu elemente din Armata a 4-a a capitulat, la Gherghița, localitate istorică, pe vremuri reședință de vară a voievozilor munteni. Și astfel, făcînd calea întoarsă, omul în care Hitler își pusese toată nădejdea pentru „pacificarea“ României, a trecut — de astă dată fără nici o opreliște — peste podul de la Băneasa, și n-a mai fost oprit decît într-un lagăr de prizonieri.

Cît privește lupta de la Băneasa, apelez, din nou, la memoria poetului Teodor Bals:

„Noapte de așteptare, de nesomn, de pîndă. La 2,

O sentimentală istorie scurtă a Bucureștilor

I

Un amurg așternut ca o lespede, sîngeriu, venit dinspre vechea zidire de cărămidă roșie de la Mogoșoia, mi-a adus în minte iarăși istoria prăpăstioasă a Bucureștilor, de atîtea ori scrumit, risipitură de pulbere pe vîntul cîmpiei muntene, țîrg drag inimii mele ca o ibovnică, al cărui prea învățat joc de umbre, care au fost și astăzi nu-s, cred că încep să-l pătrund, bucuros ca un ucenic de olar deslușind lumina smalțului ars... S-au perindat între zidurile lui de lut toate neamurile pămîntului venite aici cu voia și fără voia noastră, să se așeze ori numai să treacă, ca iarba de leac descîntat toamna, unii adunați la Dimbovița cea între stejari curgătoare ca să zornăie în umbra cerdacelor șindrilită gologanii cu chipul corbului cucernic, bătut stîngaci în argint prefăcut la tarapanaua domnească, alții ca să lege și să deslege traie de tot incurcatele trebi diplomaticești ale vremii aceleia de nestatornicie a locului, cînd noi nu oboseam să ne numim, cu nume vechi, români, iar atîția nu osteneau, de asemenea, să-și adauge grîul nostru poștei lor. Că se va fi iscat Bucureștii de la ctitoria aceluia cioban cu nume de sărbătoare ori altminteri, nu am voit să afl, veacuri lungi însă cetatea dintre smîrcuri s-a tot lățit, de la înjghebările subrede din preajma Curții Vechi, „minunatul Scaun al Domniei“, cum se dezmiardă un pergament de la Neagoe Basarab, pînă către Podul Tîrgului din Afară, Podul Beilfului, Podul Calicilor și Podul de Pămînt, mahalale întinse, înecate în verdele zemos al vișinilor primăvara, peste care se scuturau galben și fad florile mărunte ale oțetarilor, ca un plîns la icoane, cu casele clădite din belșug de lemn ori din cărămidă țigănească, frămîntată cu paie de secară, căci nu aveau nici boierii cei mari, nici birnicii răgazul să-și cioplească piatra munților și s-o înalțe la șes; asta se întîmpla cine știe unde, în vreo vale de pîrîu, spre cursul repede al Oltului, la margine, aici se trăia mai degrabă de azi pe ziua de mîine și încă era destul. Incolo, Dumnezeu cu mila! Iar, dinspre partea aceasta, bucureștenii pătimeau, cam la patru ani o dată, dacă nu o călcare de oști, atunci măcar o holeră care ne venea din Rumelia, trecînd Dunărea o dată cu soarele, sau, mai adesea încă, cite un pojar ca acel pe care-l deplînge Anton Pann, mai aproape de noi, în *Memorabilul Focului Mare, întîmplat în București, în ziua de Paști, anul 1847, martie 23 și din care cităm :*

„Toți brașovenii, bogasierii,
Și postăvarii s-au fript, s-au ars,
Și mai cu seamă sint librării
Pagubi simțite care au tras...“

Și, mai departe, alegînd între cele scrise de rumenul Pann, căruia-i plăcea berbecul înăbușit în groapă, haiducește, ca să ajungem la urmările aceluia „potop de pară“, iscat, zice Crutzescu, din joaca cu smînteală a unui plod, Costache, al lui Nicolae Filipescu :

„...În două ceasuri ard mii de case,
Toate cenușe se prefac, cad,
Tot Bucureștii se-nflăcărase,
Căzuse parcă întreg în iad...“

„...În loc de Jimble, galante mese,
Acuma vrea pâine și n-o găsea,
Că pregătirea de Paști arse
Și bani, monedă, la mulți lipsea...“

Ar mai fi de însemnat peste acestea toate răscoalele apelor Dimboviții, înecînd malurile, cărînd la vale hoituri de vite și cotețe, dar acestea, prea obișnuite, nu le mai trecea nimeni între năpaste, Alexandru Ioan Cuza doar a mai pus să se împartă la calici colaci, într-un an, dar de acum țara începuse să însemne ceva și Bucureștii aveau ambiții !

Călători, de dragul drumului, nu se abăteau prin părțile acestea decît prea rar, iar cînd se întîmpla vreunui, mai mult iscoadă decît peregrin, atunci mărturisirea și el celor ce stăteau să-l asculte, cam la fel cu „zugravul francez“ al lui Alecsandri, cum se ajungea în Capitala Țării Românești : „Într-un nor de colb ce zbură pe fața pămîntului, caii alergau ca și cînd ar fi intrat dracul într-înșii; căruța fugea încît nu mai avea vreme să scriștie; roțile se alungeau, săltînd din hopuri în hopuri și asvîrlindu-mă în sus ca pe o mingie; surugiuil țîpa, vorbia, pocnea de asurzea cîmpii; ear eu... dacă ar fi fost cu putință să mă las cu mîna de trăsura și s-o bag în buzunarul cu pistoalele, aș fi intrat într-un păcat, negreșit.“ Cum arăta drumul, am înțelea de aici, altul, Ulyse de Marsillac, avea să ne spuie cum era „trăsura“ : „E o ladă trapezoidală de lemn, fără un cui, fără o fierărie, fiind înlocuită cu pene de lemn. Această cutie este așezată pe patru roți poligonale și este acoperită cu fin. Marele lux este să ai fin mult. Pacientul se lasă pe vine în fin, se ține de marginile lăzii și patru cai mici, urșiți, dar neobosiți, urnesc din loc ușorul căruilor, care saltă pe bolovanii

străzilor, gropile drumurilor, buturugile pădurilor, podurilor făcute din pomi și niuele...“ Tot acesta ne lasă o imagine grăbită a vechiului București, așa cum ajunsese el pe la 1854, după ce-l mai spălaseră Grigore Ghica, care-i hotărîse loc de osîndă „unde este azi hotelul Dacia, mai-nainte Hanul lui Manuc“, Șerban Vodă, despre care Del Chiaro în *Istoria della moderne revoluțiuni della Valachia*, ne asigură că „întemeiase la curtea sa un trai mai poelit“, Brîncoveanu, în timpul căruia, nu mai vedeai oameni pe ulițele Bucureștilor căci fiecare de cu noapte mergeau pe cîmp a-și căuta bolbotine, bureți sau cine știe ce rădăcini și erburi ca să-și poată înjgheba hrana zilnică atît a lor cît și a familiilor ; pe lîngă foame dumnezeu mai dase pe capul lor, felurite boli și bube din care cauză mare mortalitate era în București“, dar, tot pe cînd domnea acesta, soldații ai lui Carol al XII-lea ar fi zidit mai apoi dă-

zii pe cînd stăpînul său, căruia îi lipsește din îmbrăcămîntea turcească numai turbanul, se întinde cît poate pe perinile trăsorii“. Starea aceasta ticăloșită începe să se îndrepte o dată cu revenirea la domniele pămîntene, cînd bucureștenii au scos din curtea spitalului Colței clopotul de aramă ce-l dărimase din turn cutremurul din Vinerea Mare, leatul 1802, cînd Papazoglu ne pune pe părintele său să adeverească că s-au căscat, de spaimă, mari crăpături în ulițe, spre Biserica Slobozia și spre Mitropolie, și „pe crivane țipene așezîndu-l l-au tras așa știrbit cum se afla, ca să facă și el gloria acelei zile fericite și memorabile cînd a fost dat țarei să-și aleagă singură domnitorul fără nici o poruncă din partea Porții“. Clopotul acesta l-au topit în timpul primului război mondial nemții care ocupaseră vremelnice Capitala și astfel i s-a pierdut urma, ca atîtor altor lucruri vrednice, rămase nouă doar prin graiul celor care au apucat să le vadă.

Mai aveau să îndure Bucureștii ciuma lui Caragea, cînd atît de mare era silnicia groparilor încît unul dintre aceștia, într-un act oficial, (n.b.) nota : „Azi am adunat cincisprezece morți dar n-am putut îngropa decît patrusprezece, fiindcă unul a fugit și nu l-am putut prinde“, apoi avea să vină, ca o vigoare nouă, Tudor Sulgerul din Vladimiri, bărbat înalt și fâlos la chip, care s-au sculat și s-au jertfit românește „văzînd necazul săracilor locuitori și obidindu-mă de suspinurile lor și privind tirania în care-i ținea nemilostivirea boierilor, n-am mai putut suferi“, el, Domnul Tudor, pentru norod. Și iarăși se pîrjolea Bucureștii !

„Arde foc în București
Merg scinteile-n Poeste
Iar lumina-n Cîmpina
La cucoana Joița“.

Cam din anii aceștia stăpînirea încearcă s'fioase legiuiri spre urbanizarea țîrgului, prin „măsuri atingătoare de infrumusețarea Capitalei“ și din care reproducem, mai mult pentru hazul sintaxei : „să se însărcineze pe Eforie ca împreună cu înțineriul podurilor să aibă priveghere de a nu eși zidurile din acea adevărată linie a drumului, nici se eie, de pildă binalele ce acum se află eșite din cerșuta graniță, ci dimpotrivă acolo unde ar fi prin putință să se lasă despre amîndouă părțile pînă la patru palme în folosul orașului ; o așa închiere Postelnicia, are cîinste a o comunica aceluia Departament pentru cuvințioasa punerea ei în lucrare“. Incepea să apună veacul în care o mamă își îndemna fata, nou venită în Muntenia din Fanarul unde trăise sărac, mestecînd măslina mucede, „...astăzi însă, cînd tatăl tău, boier el însuși, cîștigă atîția bani în cît avînd dreptul de a nădăjdui că peste puțin va fi milionar, astăzi eu doresc să te văz în brațele unui boier. Cugetă fiica mea, că acest noă bărbat te va acoperi cu giuvaericale !“, cum aflăm dintr-o scrisoare tipărită de același Popescu-Lumină, care ne mai dă și o pildă de aforism ciocoiesc : „e mai bine să vorbești cu mîna pe bani de cît cu mîna pe conștiință !“, adevăr trist pe care-l știau avuții deopotrivă, delaoaltă de neam. Căci spuneau smîntiții, opoșiți după pomeni la hramuri, la nunți și botezuri cu belșug, prin pridvoarele Sărindarului, ca unii care și pătimeau, de la Agie, pedeapsa bi-ciului împletit ca o cosiță de fată mare :

„Belu șterpelește
Golescu golește
Chiriac peceluește
Caragea : cala ! cala !“

Nu este atingătoare mîndriea noastră paragina aceasta a românilor care au fost, așa era, chiar dacă ea urma unui trecut de scripitoare măreție și înțelepciune cărturărească, ea însăși o dovadă a creșterii noastre dintr-un pămînt care ne aparține nu numai prin singe de războinic, ci și prin sudoare și de aceea mi se pare cît se poate de binevenit gestul iarăși al lui Popescu-Lumină care, traducînd din La Bruyere un fragment inclus în *Les origines de la France contemporaine* a lui Taine, alături mărturiilor despre țărănul român, una a moralistului francez privind starea a treia din țara sa la 1687 : „Se văd, scrie acesta, niște animale respingătoare, parte bărbătească și parte femeiască, răspîndite pe cîmp, negre la față, uscate și arse de soare, legate de pămîntul pe care-l scormonesc cu încăpîținare neînvinșă... Noaptea se ascund în niște vizuini, unde trăiesc cu pîine neagră, cu apă și cu rădăcini“. El, dar revenind la uitatul Ulyse de Marsillac și la Bucureștii de care era de-a dreptul îndrăgostit, să citim ce-și amîntește acesta : „...coborai de pe platoul Filaretului pe un povîrniș repede și intrai în oraș. Sărman oraș !... Trebuia să găsești o gazdă. Hoteluri nu erau. Dacă n-aveai o recomandăție pentru vreo familie boierească, trebuia să înduri un chin pentru care tortura căruței era o potrivită pregătire ; chinul hanului. Traduceți

rîmatul turn al Colții, spune Xenopol și nu spune bine. Fusese Valachia, ne povestește un străin, Anagnosti „o masă bine încărcată de fel de fel de mîncări, pe care de sigur stăpînul casei o încredințează la toți cîinii flămînzii ai locului (ciocoi) și acum toate slugile lui Vodă, toți spionii săi, ciohodari, sofradjii, peșcherdjii se vor arunca asupra-i pentru a mîncă totul“. asta cînd era vodă Mavrocordat. Tot pentru vremi de mai înainte într-o întinsă și foarte bogată lucrare a lui Popescu-Lumină, care are cuvînt înainte acestea „nimic de la mine și tot ceea ce aici s-au publicat din documente, publicații, scrieri, s-au luat“ și la care subscriu, găsîm pentru noi, iubitori ai lui Mateiu Caragiale, atestarea că din 1769, „la bătrîna Curte Domnească, nimeni nu o mai locuia ; prin beciurile de jos și prin vechile odăi ale seimenilor, prin plvnite și chiar prin odăile de sus se strîngeau lepădăturile Bucureștilor și făcură din marea clădire a bătrînilor domni un fel de cuib de pungășii ; din acest timp se auzi în București vorbindu-se de Crai de la Curtea-Vechi“. Alt călător, străin și acesta, contele Vincențiu Bathany, în *Reise nach Constantinopol* alături Bucureștii Zombarului, There-siopului și Debreținului „atît ca împrejurimi lipsite de relief și interes, cît și ca străzi urite, murdare, acoperite cu birne sub care colcăie noroiul sau praful“. „Imediat ce eram primiți undeva, continuă Bathany, ni se prezenta, în farfuriile de sticlă, un fel de zeamă întărită de fructe sau foi de trandafir“, delicioasă pe care nu-l gustă. Scrie, mai departe, tot Bathany, prea de tot nemulțumit : „Închipuți-vă trăsuri, din acelea care erau la modă la noi acum douăzeci de ani, cu cai răi, ale căror hamuri rupte sînt împodobite cu ciucuri colorați ; pe capră, un valah pe jumătate gol, sau îmbrăcat grotesc, care primește groasnice lovituri de cite ori trece cu trăsura peste o gaură din caldarimul stră-

han prin vizuină, speluncă, caravasarai, posadă, cloacă, niciodată nu veți putea înțelege ce era un han românesc...". Avea dreptate de Marsillac să se plîngă, numai că tot el, care stabilise în Capitala Principatelor de-acum unite și independente, avea să fie martor și cronicar entuziast, uneori prea entuziast, impetuozității edilitare a revoluției burgheze care se desăvîrșea, mai păstrîndu-și încă romantismul începuturilor iluministe, umanitare, nu pentru multă vreme însă. Astfel, acesta saluta curtenitor tramvaiul, foarte încîntat de vagoanele-cupeu, noi, cu canapele elegant plușate, pentru domni și pentru doamne, și gazul aerian, atît de pățimaș interesat de creșterea Bucureștilor încît ajunge patetic profet al unor înfăptuiri din anii noștri, anticipînd actualul pasaj din Piața Universității cu un secol, și ni se pare a nu fi lipsit cu totul de interes proiectul său din **Journal de Bucarest** din 1872, pomenit de Crutzescu în volumul său **Podul Mogoșoaiei**.

Astfel „propune ca pe partea rămasă liberă, cea din fața Universității, să se construiască un subteran mare, din Podul Mogoșoaiei pînă în strada Colțel. Tunelul acesta, luminat puternic cu globuri felurite colorate, să cuprindă tot ce poate folosi desfătării ochiului și minții, aquarium cu toate vietățile mărilor, peșteri cu stalactite și stalagmite, cascade luminoase și pivnițe bolțite, calde iarna, răcoroase vara, în care să se așeze birturi și berării... Deasupra subteranului, și pe toată lungimea lui, să se ridice, pe coloane subțiri, un acoperiș înalt, din fier și sticlă, care să se poată deschide după anotimpuri și, sub această boltă străvezie, vedea o grădină minunată, cu bazine și pavilioane și izvoare șerpuiind printre flori, iar, în grădină, teatru de comedii și vodeviluri, parchet de dans, chioșc de muzică, restaurante, săli de lectură...". Viziunea aceasta, prea rococo, chiar prea populară pentru demagogia primarilor Capitalei de regat, care erau Bucureștii, n-avea să se inchege, peste drum de Universitate, rămînd să-și continue netulburat negustoria iaurgiul Hagii Stanof. Avea însă Bucureștii, între altele, două efemere puncte de mare atracție, pe care nu le-a uitat alt iubitor al tîrgului acestuia, Bacalbașa, căci de interes pentru călătorul de prin alte părți rămînea tot pitorescul etnografic, bogat parfumat cu mosc orientat, prea frivol viețuind cei care ar fi trebuit atunci să zidească. În legătură cu deosebit de firava vocație pentru monumental a epocii vreau să repovestesc, după Barbu Lăzăreanu, că atunci cînd actorului Ion Brezeanu, care juca la Național în **Avarul** lui Molière, i s-a înmînat, pe scenă, o medalie omagială și aceasta bătută la Paris cu bănușii, obligatoriu cinci, nici mai mulți, nici mai puțini, adunați prin subscripție publică, de către artistul Montauceanu, un duhliu spunea despre cutiuța care cuprindea aurul cu pricina că este „casetă care i s-a furat lui Harpagon în actul al patrulea și pe care a găsit-o Montauceanu în culise”. Să ne întorcem, deci, la numitul Bacalbașa și împreună cu acesta, cu maestrul Ion Luca Caragiale, cu George Panu, memorialistul și cu latinistul Ioan Suchianu, să încercăm să însușim culoarea ștersă și prăfuită de ani a unui sfîrșit de săptămînă bucureștean, cînd... „într-o frumoasă duminică, plină de soare, luăm o trăsură și ne așezăm în ea clae peste grămadă...”, pentru a merge „la tăiere”, „la Abatorul vechiu de la Colentina, unde era în septembrie petrecere...”; „Ajungem. De la început ne lovește mirosul, un miros greoi de sînge proaspăt și de carne. Mese în toate părțile, pe farfurii de lemn hălci mari de ficat negru de bivol și frigărui, rinichi și altă cîrnărie. Totul e primitiv și puțin atrăgător. Caragiale adora aceste spectacole populare și aceste dejunuri rustice, Panu însă nu le putea suferi...”. Pentru cine avea gustul la fel de subțire ca al lui George Panu, ca și pentru mahalagii la care voi reveni mai jos, Bucureștii era darnic cu o tot atît de simandicoasă petrecere și anume: „În Cișmigiu o acrobată, d-na Leona Dore, se înălța cu balonul țînîndu-se atîrnată cu dinții de un trapez; la o înălțime destul de mare se ridică pe trapez unde făcea mai multe figuri foarte primejdioase. Lumea alerga din toate unghiurile Capitalei ca să vadă această minune.” Toate ar fi fost, deci, bune și chiar frumoase, ba chiar vesele, dacă Bacalbașa nu ar însera în cronică sa, **Bucureștii de altădată**, și un articol care de altfel îi aparține, iscat acesta de un altul, apărut într-o publicație gălățeană, protestatară, **Oriental Român**, și la care adaugă: „Țăranii mor de foame și trîntorii poleiți ai orașelor cîștigă milioane în specele de noapte și în murdării neînchipuite! Țăranii mor de foame și magaziiile din porturile Galați și Brăila gem de grîne și grînele mucesc în ele, și țăranii nu au dreptul să le atingă! Țăranii mor de foame și regelui i se dau apanagii și se ia pîinea fiilor și se aruncă cîinilor și mizerabilii numiți reprezentanții națiunii îmbogățesc pe bogatul rece și sărăcesc poporul sărac!...”

„Țăranii mor de foame?! Ei bine, ce mai așteaptă? N-au pîine?... Greșală, o vor găsi în hambarele bogatilor!”

N-au dreptul s-o ia de acolo?... Greșală: dreptul de a se folosi de un produs nu-l are decît producătorul!

N-au puterea!... Greșală: Unească-se, hotărască-se și vor face minuni. Căci pămîntul este al lor și rodul pămîntului tot al lor!” (s.ă.)

Că țara care permitea politicianismului burghez să speculeze etalonul-aur al sârmanului leu danubian, care hrănea mai puțin șomerii cheiurilor Dimboviței și mai mult pe bancherul îmbălsămat cu **Champagne sablé**, stăpin al birourilor sculptate în rădăcină de nuc de la Berna, de unde ne împrumutam dînd în gaj sare și petrol, se întuneca la chip de pelagră, avea să o dovedească anul 1907, cu toată mascarada „pentru gogomani” a Jubileului, încununare pe măsură celeilalte, din dealul Mitropoliei, unde, se pare că singurul

Desene de Mihai SĂNZIANU

care-și lua în tragic rolul era Ghiță Berbecu, berbec sadea și încă asiatic, mare, păsos și cu țacălie, un fel de-mascotă bucureșteană, pripășit cine știe de cine și care „la ora două precis era la Senat; dacă mulți senatori veneau la ore neregulate sau făceau absențe, Ghiță Berbecu era exactitatea personificată, la ora două era la peronul din Bulevard și primea defileul senatorilor.” Halal! În timpul acesta însă, asemeni unui bulgăre de seu căruia mereu îi adaugi, Bucureștii se înălțau și se lăteau, mai dărîmîndu-se pe ici, mai albind de sciele pe colo, urmîndu-și destinul pînă în zilele noastre, după spusa aceluiași Ulyse de Marsillac, care, notează Crutzescu, „a prevăzut că odată și odată vor fi Bucureștii pavați în întregime, că toate străzile vor fi luminate, că orașul va ajunge cea mai populată capitală a Răsăritului; a proorocit chiar, într-o zi de inspirație, că bucureștenii vor merge, odată, pînă la un cîmp apropiat unde mașini sburătoare îi vor duce în câteva ore la Viena, Roma sau Paris...” S-a deschis România și cu ea Capitala către Europa, mai ferită ca noi de viscole istorice, cu răgaz să-și danteleze o catedrală de-a lungul unei întregi dinastii de cioplitori în marmoră de Paros, dar în așa fel încît să-l îndreptățescă pe dr. C. I. Istrati, autor al unor însemnări de călătorie asupra cărora voi reveni cînd voi putea, să se mîhnească vîzînd că „mai întîi, noi românii, îndată ce avem la îndemînă timp și bani mai ales — căci de lipsă de timp nimeni nu se plînge în țara românească — nu cunoaștem în genere decît calea Apusului, care să ne ducă cît mai degrabă la Paris, și cînd fericirea românului e completă, la Nizza și Monaco” și să-l laude pe principele Dimitrie Ghica ca pe unul care „se hotărîa a sta în țară și, grație lui, Sinaia a fost creată și întregă admirabila vale a Prahovei, pînă la Predeal, a putut ajunge la starea înfloritoare de azi.”

Și, pentru că tot pomeneam mai sus Dimbovița, meriță să petrecem puțin împreună cu Gheorghe Crutzescu, și el amuzat de spectacolul pe care-l dădea regala Carol de Habsburg primul, încercînd să facă gîrla navigabilă, cu o cazma de argint cu minier de abanos, de ajunsese lumea să și creadă în asta, căci se adunaseră două vapoare cu zburători, unul albastru și altul roșu, înămolite dincolo de podul Elefterie, pînă cînd și-a făcut cineva pomană cu ele și le-a cărat de acolo, ca să le ducă unde? Se construiau, în acel an, 1900, și clădiri care aveau să rămînă, fără de care bucureșteanul născut ori făcut nu-și închipuie Capitala și nici promenada de seară, pe răcoare, și anume Palatul Poștelor, pe locul care fusese al Agăii Bălăceanu, după planurile românului A. Săvulescu și Palatul Casei de Depuneri și Consemnațiuni, pe locul unei cîtorii a socrului lui Preda Buzescu, după desenele francezului Paul Gottereau, primul ascunzînd în umbra zidăriei sale robuste biserica pictată, zisă a lui Stavropoleos, deși pe cel care a cheltuit cu ridicarea ei îl chema Ioanichie și era călugăr grec de la minăstirea Pogoniăni, rătăcit pe aici, ca să facă avere și a și împlinit ce-a vrut, ba încă și mitropolit de Stavropoleos s-a învrednicit să fie, deși nici nu călcase pe acolo, ca unul care avea grija hanului mai întîi, apoi a pivniței cu vinuri uleioase spre vînzare și mai apoi a lăcașului, pentru care cere serdarului Grecianu un stînjel de loc „ca să-i încapă altarul”. Crutzescu, care mă întreb de ce este atît de puțin cunoscut, și la care mereu mă întorc cu neistovită plăcere, ca la unul care pe toate le știa, el care era și erudit și stilist și om de inimă, are numai vorbe de laudă pentru arhitectul Mincu, care „a lucrat cu rivnă, dragoste și pricepere”, ca și pentru elevii acestuia, Zagoritz și Damian, datorită cărora „această bijuterie în teaca ei” odihnește privirea celui prea ostentiv de atîta piatră cubică, importată din Belgia, cu care-i pardosită ulița, încinsă vara, poleită iarna, și în curtea căreia mi-ar place să văd un muzeu de artă bizantină, pe care Bucureștii l-a și avut cîndva lîngă Cișmigiu, pe calea Șerban Vodă. Dar Bucureștii nu mai are nici hipodromul pe care ațîția gazetari se tot muncesc să-l aducă de pe unde s-a mutat și căruia tare i-ar mai fi locul într-unul din noile cartiere, de exemplu, între lacuri! În acest perimetru se cînta odinioară, la un pabar de rubiniu, de către tîneretul emancipat:

„...Dansons la Carmagnole
Vive le son
Du canon...”

Și așa ne-am procopsit cu zicerea, apanaj al opiniei publice, de **filifizon**, dintr-o pronunție franțuzească ceva mai spre „Leul și Cîrnatul”. Mă rog, vorba a rămas. Și cite nu se clădeau atunci pe ulița Mogoșoaiei, cea bogată în cafele literare și în scriitori care-și ucidă foamea și idealul social în vreo lăptărie care dădea pe credit cornuri și lapte cald, pînă cînd junele avea să primească Bene-Merentii pentru strofele lui despre cum își mîna Gheorghe carul lui cu patru boi pe sub o streășină de livadă.

„Podul nostru cel de fală
De minune nivelat
Cel dintîi din Capitală
Ce «se zice» că-i pavat.
Pod de bunuri și de răuri,
Dintre toate cel mai mare
Cîte pietre, atîtea gloduri.
De-am avea măcar trotuare!”

Îl descînta în **Misterele mahalalelor**, Orășanu. Tot pe Podul Mogoșoaiei unde, în 1864, primăria pune să se risipească de către șazeci de pușcăriași o biserică ruinată și să planteze în loc o coloană de piatră spre veselia bucureștenilor care o botează repede „Chibrutul lui Pache” după alintul primarului în slujbă, grăbit să facă și el ceva „pentru țărișoara lui” politică, prin strădania lui Constantin Esarcu, V. A. Ureche și Nicolae Krețulescu, se trudea, cu lungi întreruperi, la zidirea Ateneului, cu bani adunați cu tinicheaua, ca la mort fără rude, „dați un leu, pentru Ateneu”. Planurile fuseseră comandate arhitectului francez Albert Galleron, cu tocmală, care desenase o fericită mixtură greco-romană, „cu fațada inspirată de Erechteion, arhitecturile laterale ale templului Sibilei din Tivoli și coranamentul după monumentul lui Lisicrat”, pe care însă, Grigore Ionescu, un prea sever monograf al Capitalei, nu o găsește pe gustul său. Treaba lui! Din grădinile de odinioară ale Episcopiei care înconjurau clădirea a mai rămas doar o peluză strîmtă pe care bronzul minunat plămădit al lui Anghel, **Eminescu**, o înobilează îndeajuns și cîțiva pomi îmbătrîniți în pavajul terasei Cina.

„Poetry International 1971“

Participant, alături de alți nouă scriitori din întreaga lume, la cel de-al IV-lea Festival internațional de poezie — Poetry International 1971 — organizat în iulie la Londra de Patrick Garland și Charles Osborne în colaborare cu Poetry Book Society, Nichita Stănescu (în fotografie alături de W. H. Auden, celebrul scriitor american de origine britanică) a fost sărbătorit, pe tot parcursul celor 3 seri de recitaluri de la Queen Elizabeth Hall ca una din vedetele de marcă ale acestei manifestări. „Complexa și în același timp tragică puritate a versurilor lui Nichita Stănescu — notează Anthony Rudolf în ziarul Tribuna din 16 iulie a.c. — absența autocompătimității și stridențelor, gravitatea comportării sale (ce nu exclude în nici un caz umorul), simțămîntul că poezia este o prezență, un martor al timpurilor imposibil de atins, sint deosebit de revelatoare pentru noi“. Cronicarul ziarului Times notează: „Nichita Stănescu (România) a fost abstract, geometric, în versuri pline de paradoxuri și enigme“. În Financial Times, Julian Weleb, considerîndu-l pe poetul român „unul din cei mai fascinanti poeți noi veniți la Festival“, reține „un poem deosebit de dificil, în care experiența umană este îngrădită cu cea mai mare îndemînare filozofică în imaginea unei sfere“.

Amintim, de asemenea, că numărul 9 al revistei Modern Poetry in Translation (Poezia modernă în traduceri) găzduiește tîlmăcirea tuturor celor 11 elegii, prefațate de următoarele rînduri ale lui Roy MacGregor-Hastie: «Imaginea-simbol dominantă a celor 11 elegii este sfera. Idee ce dă naștere poemului explodînd. Dar, nu explodează linear, ci mai degrabă în felul în care se împrăștie în afară valurile într-o complexitate de limpezi planuri independente, în care ideea fusese lăsată să cadă. Nu există nici o garanție (în poezia lui Stănescu) că valurile își vor începe mișcarea înspre afară din primul rînd. În Elegia a 7-a explodează în secvența a treia („Intînd o mîna, care-n loc de degete / are cinci mîini“). În Elegia a 5-a ea începe, într-adevăr, abia cu „sfîrșitul linear“ („și această stare de spirit, ea însăși, / se supără pe mine / și mă condamnă, indescifrabil / la o perpetuă așteptare...“) Poate că numai Elegia a 9-a debutează cu „începutul linear“.

În opera lui Stănescu, ca și în cea a lui Dylan Thomas de exemplu, întîlnim o „dificultate“ asemănătoare, dar o dificultate ce devine inexplicabilă atunci cînd poemul este „luat de-o parte“... Ceea ce se întîmplă în cazul acestor doi poeți e că limbajul este necesarmente dizlocat pentru a face loc semnificației. Semnificației indivizibile...

Importanța acestei concepții constă în universalitatea ei. Este vorba poate numai de speranța unei lumi unitare. Atunci cînd vom fi ars ultimul dicționar, ne vom apropia, în cadrul ei audibil, de literatura universală a lui Goethe, de literatura în sine.»

O crastomație a literaturii române

La începutul anului 1971 Editura Universității din Moscova a publicat o **Crestomație a literaturii române din sec. XIX—XX**, alcătuită de I.P. Zaiuncikovski. Destinația ei este în primul rînd una didactică, ca material de studiu pentru studenții care se ocupă cu învățarea limbii române. Crestomația se deschide cu o prefață care dă o imagine de ansamblu asupra procesului de dezvoltare a limbii literare și a literaturii române de-a lungul veacurilor, făcîndu-se și o periodizare a procesului.

Ea se prezintă ca o sinteză bine documentată, cuprinzînd în linii esențiale tabloul de ansamblu al dezvoltării literaturii române.

Dimensiunile restrînse ale unei crestomații, impuneau o selecție severă a operelor ce urmau a fi incluse. Ținînd seama de cititorul căruia i se adresează, un spațiu preponderent este acordat literaturii clasice. Întîlnim aici toate numele reprezentative pentru această perioadă: pe Gheorghe Asachi și Costache Negruzzi, pe Grigore Alexandrescu și Cezar Bolliac, pe Alecu Russo și Vasile Alecsandri, pe Eminescu și Creangă, Slavici și Caragiale, Vlahuță și Delavrancea etc.

Această selecție de texte, judicioasă și suficient de bogată, este precedată pentru fiecare scriitor de o prezentare sintetică, a vieții și operei. Explicațiile consacrate cuvintelor dificile sau vechi, ca și cele de ordin gramatical, completează în chip util crestomația alcătuită de I. Zaiuncikovski, care constituie un instrument util și prețios pentru studierea și cunoașterea limbii și literaturii române dincolo de hotarele țării noastre.

Piese românești peste hotare

La Teatrul studio „Maringotka“ din Praga a avut loc premiera unui spectacol Caragiale în adaptarea și regia lui Zuzana Kociova Burianova.

Autoarea adaptării a folosit integral textul piesei „Conu Leonida față cu reacțiunea“ (aceasta este de altfel și titlul spectacolului), precum și total, sau parțial, alte lucrări ale clasicului român ca: „Politică și delicatețe“, „Răspunsul jertfei patriotice“, „Five

o'clock“, „Atmosferă încărcată“, „Românca“, „Lanțul slăbiciunilor“ și altele.

★

Teatrul „Jokai“ din Békéscsaba (R. P. Ungară) susține din februarie spectacole cu piesa lui Victor Eftimiu „Omul care a văzut moartea“ în regia lui Mészali István, directorul teatrului.

★

La „Theater an der Winkeliese“ din Zürich a avut loc premiera piesei „Iona“ de Marin Sorescu, în regia Mariei von Ostfelden și interpretarea lui Herbert Padleschat. Aceeași piesă a fost prezentată și la TAMPEREN TYÖVÄEN TEATTERI — teatrul popular din Tampere, în traducerea Liisei Ryömä și a lui Daniel Katz. Regia spectacolului a fost semnată de Vili Auvinen; în rolul lui Iona a fost aplaudat actorul Veijo Pasanen.

Un estetician român

În reviste străine

Revista franceză de literatură și cultură **La Quinzaine littéraire**, condusă de Maurice Nadeau, își deschide unul din ultimele ei numere (122, 16—31 iulie 1971) cu eseul lui N. Tertulian intitulat: **Lukács ou la „synthèse impossible“** (amintim că textul a apărut inițial în **România literară**), la moartea marelui gînditor). O altă revistă franceză **L'Homme et la Société**, tipărită sub egida editurii marxiste **Anthropos**, publică, de asemenea, în ultimul ei număr (20, aprilie—iunie 1971) un amplu studiu al lui N. Tertulian dedicat operei și personalității lui Lukács. Studiul a apărut și în revista de filozofie a Academiei maghiare de științe din Budapesta „Magyar Filozofiai Szemle“ (nr. 3—4/1970).

În Italia, „Rivista di Studi Crociani“ din Napoli, condusă de Alfredo Parente, tipărește în al doilea ei număr din acest an (aprilie—giugno 1971), sub titlul „**Introduzione all'Es'leica di Benedetto Croce**“, prima parte a unui studiu consacrat de N. Tertulian operei lui Croce. Directorul revistei precizează în nota care însoțește textul că întreg studiul va apărea în trei numere consecutive ale revistei. Traducerea este semnată de profesorul Pasquale Buonincontro de la Institutul Oriental din Napoli.

Eduardas Mejelaitis :

„Voi scrie, neapărat, despre România“

Cunoscutul poet lituanian **Eduardas Mejelaitis** a vizitat țara noastră pentru prima dată. Și, după propria-i mărturisire, impresiile l-au copleșit.

— De mult doream să vin în România — ne spune poetul — imi era o țară cunoscută, aveam chiar mulți prieteni aici, care m-au tradus și publicat în revistele literare românești, pe care i-am întîlnit și în Uniunea Sovietică și în alte țări unde am participat, împreună, la diverse manifestări, simpozioane literare. Aș spune că nu vizitez singur țara dv. Adică nu sînt singurul scriitor lituanian cunoscut în România. Și asta imi face multă plăcere. Mă bucură faptul că întreaga noastră literatură este privită cu interes de către oamenii de cultură români. Mai ales romanul. Și asta este de înțeles pentru că la noi, romanul a cunoscut în ultimii 15—20 de ani o dezvoltare deosebită. E vorba, mai ales de romanul psihologic, care se apropie foarte mult de viață, care aduce în dezbatere problemele fundamentale ale vieții.

Dar cunoașterea, interesul sînt reciproce. În republica noastră, literatura română este cunoscută, cred eu, destul de bine. Și asta nu de azi, de ieri. Eminescu, Sadoveanu, Arghezi au fost traduși la noi cu ani în urmă. Ca și alți clasici români. În medie, apar anual două volume din literatura română. În ultima vreme au început să fie traduși și poeții din generația tinăra. Dar, în general, cu poezia e mai dificil. Ce se întîmplă? Poezia are acel inefabil, acea atmosferă pe care în traducere e necesar s-o păstrezi. O traducere de calitate nu poate fi decît opera unui alt poet. Valoarea traducerii depinde mult și de faptul dacă poetul traduce sau nu direct din limba respectivă. Dacă proza nu suferă foarte mult cînd e tradusă prin intermediul unei alte limbi, sau, în alt caz, de un cunoscător al limbii, dar fără veleități scriitoricești, poezia pierde mult. De aceea am dori să facem un schimb de studenți care să învețe limba română și respectiv limba lituaniană.

Aș vrea să vă împărtășesc în altă ordine de idei, ceva din ceea ce am simțit în timpul șederii mele în țara dv. Am venit destul de obosit, după o perioadă în care lucrasem intens. M-au întîmpinat o țară frumoasă și interesantă, mulți prieteni. Pe lângă prietenii noi pe care mi i-am făcut, m-am reîntîlnit cu Mihai Beniuc, cu Geo Dumitrescu, cu Alexandru Andrișoiu.

Evident, timpul nu-mi permite să mă opresc chiar și în treacă la tot ceea ce am văzut aici. În orice caz sînt câteva lucruri la care țin mult: remarcabilul Muzeu al Satului, organizat excelent în inima Bucureștiului și Bucureștiul însuși. Mulți vorbesc de un anume eclecticism în arhitectura orașului, de un amestec de tot soiul de stiluri. Dar așa ceva se întîlnește pretutindeni. Nu asta este important, ci ansamblul. De cîte ori nu vezi o stradă în care se întîlnesc stilul baroc, bizantin, stilul modern... Dar ansamblul este incîntător. Asta importă: gustul, rafinamentul cu care sînt imbinat aceste stiluri din care rezultă impresia de unitate, de armonie, de echilibru.

Sînt foarte mulțumit de această călătorie. Cînd mă voi întoarce acasă, cînd toate impresiile se vor așeza, se vor decanta, va rămîne acel „ceva“ pe care îl voi transcrie în vers. Voi scrie, neapărat, despre România. Versul, prin puterea de comunicare afectivă pe care o are, poate sluji prieteniei mai bine decît orice altă scriere.

Ioana MĂRGĂRIT

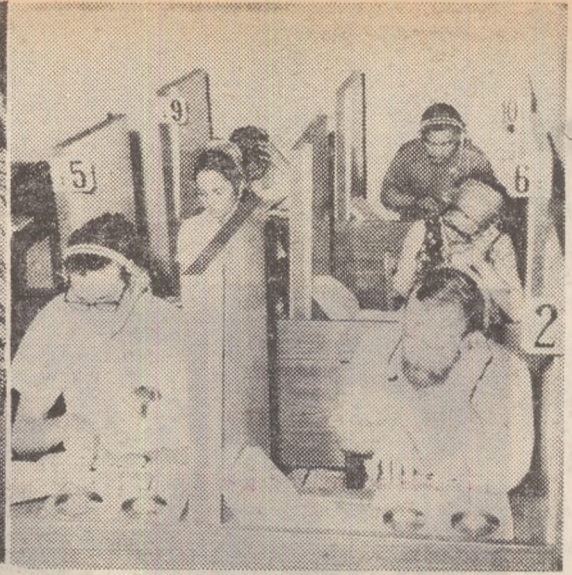

Aspect de la cursuri (de la stînga la dreapta : acad. Șerban Cioculescu, prof. B. Cazacu, prof. M. Berza)

Academicianul Grigore Moisil înconjurat de studenții străini

Studenții învățînd limba română cu ajutorul instalațiilor audio-vizuale

Sinaia, centru internațional de cunoaștere a limbii române

În fiecare an, timp de aproape o lună, Sinaia este, alături de un mare centru turistic al României, un loc de întâlnire științifică pentru profesorii din zeci de țări ale lumii care predau în universitățile străine limba și cultura română, pentru studenții care pregătesc diplome de licență în această limbă ca și pentru oamenii de știință care se ocupă de diferite probleme ale culturii materiale și spirituale ale poporului român. În cadrul cursurilor de vară și colocviilor științifice de limbă, literatură și istorie a poporului român de la Sinaia, toți aceștia găsesc un cadru prielnic pentru îmbogățirea și perfecționarea cunoștințelor lor, capătă posibilitatea unor contacte directe cu tradițiile și realitățile României contemporane, cu oamenii și existența lor.

La cea de-a 12-a ediție a acestor cursuri, care s-a desfășurat între 25 iulie și 25 august a.c., au participat 50 de profesori și aproape 80 de studenți din Europa, America de Nord și de Sud. Ei au lucrat într-o atmosferă de viu interes științific, de bună înțelegere și respect reciproc, trăind o lună în climatul românesc de studiu academic completat cu numeroase manifestări culturale și cu o excursie finală la principalele obiective turistice ale țării.

Am rugat pe mai mulți participanți la cursurile și colocviile științifice de limbă, literatură și istorie a poporului român să ne împărtășească impresiile lor despre desfășurarea cursurilor, despre șederea în România, despre condițiile care li s-au creat pentru a învăța sau a se perfecționa în domeniul limbii române.

Prof.

Lein Flydal

(membru al Academiei de științe din Norvegia, președintele Asociației de prietenie Norvegia—România)

„Ești compatriotul celui căruia îi cunoști limba“

În 1966 am avut privilegiul să fiu inițiat la Sinaia în aspectele vorbite ale limbii române care, pînă atunci, nu exista pentru mine decît ca o limbă scrisă. Dintr-o dată ea a devenit un lucru viu și m-am simțit de atunci îmbogățit prin apartenența la o nouă și importantă colectivitate lingvistică. Ești, cum se spune compatriotul celui căruia îi cunoști limba. Sentimentul de solidaritate care decurge din acest adevăr atît de simplu, însă fundamental, am avut ocazia să-l descopăr în mai multe ocazii. În Europa se crează în prezent un fel de „rasă nouă“ de la Roma în Sardinia și Malaga, de la Montpellier la Poitiers și Paris, în R.F. a Germaniei de la Tübingen și pînă la Kiel, în Scandinavia și în Statele Unite, pretutindeni am întâlnit colegi printre profesori ca și printre tinerii cercetători care după cîteva minute petrecute împreună își declară fără ocol că aparțin unei grupări internaționale care se numește „oamenii Sinaiei“. O simpatie reciprocă îi unește pe toți prietenii care au fost în România între ei și față de această țară. Aceste legături de afecțiune sînt atît de puternice încît nu mă miră că Institutul norvegian pentru cercetări în domeniul păcii a trimis anul acesta unul din tinerii săi cercetători la Sinaia pentru a studia acest nou spirit al prieteniei. Influența cursurilor de la Sinaia în Europa și în lumea întreagă a devenit atît de importantă încît se face simțită pretutindeni unde există româniști. În universitățile unde cu puțini ani în urmă nu se găsea nici un student care să învețe limba română, această limbă figurează în prezent în programele studenților, alături de alte mari limbi romanice. Am revenit în România nu numai pentru interese profesionale deși apreciez în mod deosebit înaltul nivel științific pe care-l reprezintă în țara dv. filologia și lingvistica. Dar, în primul rînd pentru că păstrăm o amintire dintre cele mai plăcute, eu și familia mea, pentru perioada pe care am petrecut-o în țara dv. Am dorit din tot sufletul să revădem frumoasa dv. țară și să strîngem din nou contactele cu prietenii noștri. Profit de acest prilej pentru a vă spune că România are la noi o „presă dintre cele mai bune“. Printre factorii care contribuie la crearea acestei atitudini aș vrea să menționez trei lucruri : interviurile de la televiziune acordate de conducătorii politici din România și în primul rînd de președintele Nicolae Ceaușescu, frumusețea și bogăția muzicii voastre populare și călătoriile turistice din care norvegienii revin încîntați. Pe această cale, de exemplu, bundițele țărănilor români și bluzele brodate ale țărăncilor ca și instrumentele muzicale românești au devenit obiecte dintre cele mai apreciate. Noi însine avem plăcerea să posedăm un pian „Doina“ și acum vrem să cumpărăm pentru fiul nostru un nai.

Mariagloria

Cornejo-Cousin

(Ecuador)

„Aș dori să cunosc cît mai multe despre țara dv.“

Deși sînt avocată de profesie mă preocupă în mod deosebit studierea limbii române. Relațiile dintre România și Ecuador au început să se dezvolte și aș dori să le văd cît mai strînse în viitor, ținînd seama de faptul că cele două limbi ale noastre sînt înrudite, au o origine comună. Este primul meu contact direct cu poporul român (înainte am avut doar cunoștințe despre România cu ajutorul materialelor Institutului Român pentru Relații) și aș dori să cunosc cît mai multe despre țara dv. Vreau să subliniez ambiția deosebită care s-a creat între profesori și studenți, atmosfera profund academică, relațiile de prietenie cu toți colegii români care ne înconjoară cu o mare simpatie.

Prof. Augustin

Maissen

(de la Universitatea North-Carolina — S.U.A.)

„Sînt gata oricînd să revin în România“

Mă găsesc în România pentru a treia oară și vizita mea este legată de multiple probleme științifice. Pe de o parte, ca profesor de limbi romanice doresc să mă perfecționez în limba română care mai prezintă încă dificultăți pentru mine. Am introdus la Universitatea la care lucrez din North Carolina, un curs de filologie română comparată. Prin contactele stabilite în România și cu sprijinul Universității din București am putut face o colecție de benzi de magnetofon pentru laboratorul nostru unde avem materiale de curs pentru a în-

văța în bune condiții limba română. Cursurile din anul acesta au fost urmărite de 15 studenți. Un alt motiv al interesului pentru România îi constituie bogata cultură a țării dv. și, în mod deosebit, folclorul și arta populară pentru care excursia făcută în 1968 împreună cu participanții la cursurile de la Sinaia a constituit o bună introducere. Ca elvețian găsesc similitudini între viața țărănilor din regiunile de munte ale României și viața muncitorilor elvețieni. Mă preocupă de asemenea un studiu despre vitraliile cu motive elvețiene aflate în unele muzee din România. Al treilea motiv și probabil cel mai important este faptul că iubesc țara dv. cu oameni foarte deschiși și veseli, plini de bucuria de a trăi. De aceea sînt gata oricînd să revin în România să mă întîlnesc cu români.

Dr. Vladimir

Horejsi

(docent la Universitatea din Olomuc — R. S. Cehoslovacia)

„Apreciez marea ospitalitate a românilor“

Am venit anul acesta pentru prima dată la Sinaia ca participant la cursurile de vară, iar România o cunosc din anul 1955, cînd am petrecut în țara dv. aproape șase luni. De atunci am revenit de aproape zece ori, nu numai ca turist, ci și ca specialist în limba română. Încă din timpul studiilor universitare la Praga am început să mă ocup de învățătura limbii române și apoi mi-am ales-o ca pe una dintre specialități. Ca cercetător științific la Academia Cehoslovacă de Științe am scris mai multe studii despre diferite probleme ale limbii române și am devenit coautor al dicționarului româno-ceh și al unui manual de limbă română pentru cehi, iar acum conduc un curs practic de limbă română pentru studenții Universității din Praga. Studînd și învățînd limba dv. am avut prilejul să cunosc îndeaproape țara și poporul ei, cu realizările din ultimii ani din diferitele domenii ale economiei, culturii și tehnicii. Comparînd nivelul de trai de azi din România cu cel din anul 1955 aș vrea să exprim admirația mea față de marile progrese efectuate în acest rîstimp, progrese care demonstrează marelui efort depus de poporul român pentru bunăstarea țării sale. În același timp am putut să apreciez marea ospitalitate a românilor față de oaspeții de peste hotare și prietenia lor față de popoarele Cehoslovaciei, prietenie cu vechi tradiții. Toate aceste calități ale poporului român se manifestă și în cadrul Cursurilor de vară din anul acesta care reprezintă, după părerea mea, prin strălucita lor organizare, o mare contribuție a României la prietenia între popoare, la pacea în lume.

Prof. univ.

R. Budagov

(membru corespondent al
Academiei de științe
a U.R.S.S.)

„Ne unește o singură dorință: să cunoaștem limba și cultura poporului român“

De mai bine de zece ani, în Republica Socialistă România se organizează, cu regularitate, cursuri de vară de limbă, literatură și artă română. La cursuri vin atât studenți, cât și specialiști din cele mai diferite țări. Aici găsești nu numai oameni de diferite naționalități, ci și de diferite vârste — de la cei mai tineri până la profesori universitari și secundari cu părul cărunt. Pe toți îi unește însă o singură dorință: cea de a cunoaște limba română și cultura poporului român.

La cursurile de vară de la Sinaia poți întâlni atât specialiști binecunoscuți, care vorbesc bine româna, cât și tineri savanți începători și studenți care posedă numai cunoștințe elementare de limbă română. În majoritatea cazurilor, aici s-au întrunit într-adevăr cei ce doresc să cunoască mai profund cultura română contemporană. Cursurile le-au fost utile. Organizatorii cursurilor și, în primul rând, directorul lor, prof. univ. Boris Cazacu, prorector al Universității București, se străduiesc să facă utile și interesante cursurile de vară.

Am avut și înainte prilejul de a vizita ospitaliera dv. țară. Impresiile abundă. Deocamdată însă, atât timp cât încă nu s-au încheiat cursurile, pot să vă împărtășesc numai impresii fugitive, incomplete.

Johanes Thiele

(asistent universitar la
Universitatea din
Leipzig — R.D.G.)

„M-a impresionat organizarea cursurilor“

Limba română este a treia mea specialitate la Universitatea din Leipzig. De aceea m-a interesat în mod deosebit să particip la cursurile de la Sinaia. Primele impresii din România: am putut constata că România a făcut uriașe progrese devenind o țară puternic industrializată. Aceste progrese le putem vedea și aici la Sinaia, unde constatăm condițiile deosebite create pentru odihna oamenilor muncii. La București mi-am dat seama de uriașa dezvoltare a construcției de locuințe pentru oamenii muncii în noile cartiere de blocuri ridicate pretutindeni. M-a impresionat în mod deosebit grija pentru toți participanții la studiile de limbă română, organizarea temeinică a conferințelor, seminariilor și convorbirilor care ne ajută să învățăm foarte multe și să cunoaștem tot mai bine limba română.

Dr. Einar Haugen

(profesor de limbi
scandinave și lingvistică
la Universitatea
Harvard-Cambridge,
Massachusetts, S.U.A.,
președintele Comitetului
 internațional permanent
al lingviștilor)

„Învăț limba română în condiții ideale“

Aceasta este cea de a treia vizită a mea în România. Primele două au fost în 1966 și 1967, în legătură cu al 10-lea Congres Internațional al Lingviștilor. A-

tunci mi-a plăcut atât de mult ceea ce am văzut în România, încât am acceptat bucuroși amabila invitație a profesorului Cazacu de a participa la colocviile de lingvistică organizate la Sinaia în legătură cu Cursurile de vară de limbă română. Contribuția mea va consta într-o comunicare intitulată „Unele probleme de socio-lingvistică“.

Profit din plin de minunata posibilitate de a învăța limba română în împrejurări ideale. Am simțit nevoia de a învăța limba română încă de când am fost aici în 1967 și am primit prima ediție a manualului profesorului Cazacu. Nu sînt specialist în limbi romanice, ci în limbi germanice și în special în cele scandinave. Găsesc în limba română însă un supliment fascinant și de valoare la cunoștințele mele despre lumea romanică. De când am venit aici am putut să pătrund mai bine în procesul complex de formare a limbii române, care avînd la bază limba latină a suferit și influențe din alte limbi. Din toate acestea nașterea română modernă, a făurit un instrument puternic, suplu și eficient pentru toate aspectele vieții moderne.

Nu mă pot aștepta la mai mult într-o perioadă atât de scurtă, decît să capăt o idee asupra acestei limbi, însă, ca lingvist, găsesc că este o experiență prețioasă aceasta de a munci ca începător într-o limbă nouă, întrucît lucrul mă ajută să înțeleg greutățile pe care le întâmpină orice începător în învățarea unei limbi.

Dar și mai importantă este pentru mine ocazia ce mi se oferă de a reinnoi și întări legăturile dintre lingviștii din România și comunitatea internațională a lingviștilor. Ca președinte al lui „Comité International Permanent des Linguistes“ (C.I.P.L. — Comitetul internațional permanent al lingviștilor) îmi dau seama pe deplin de contribuțiile importante ale savanților și instituțiilor din România în lingvistică, nu numai prin cercetările și publicațiile, ci și prin curajul și succesul cu care au organizat cel de al 10-lea Congres al Lingviștilor. Sper din tot sufletul că această activitate nu numai că va continua în țara dvs., dar că va fi și mai mult întărită prin permanentul schimb de savanți între România și alte țări.

Ludwig Damian

(student la Universitatea
din Heidelberg — R. F. a
Germaniei)

„Am fost tratat cu multă prietenie“

Studiez obiceiurile populare și rădăcinile lor în viața poporului. Și aici în România am găsit un bogat tezaur de cultură și un puternic sprijin pentru studiile mele. Românii sînt oameni deschiși, ospitalieri. Ca student am fost tratat cu multă prietenie. Îmi place în mod deosebit marea varietate de cultură care există în regiunile României și fiecare nouă descoperire în acest domeniu constituie o mare bucurie pentru mine. Mă preocupă de asemenea arta modernă și pot spune că țara dv. se găsește și în acest domeniu la nivel mondial. Cu atât mai mult admir arta modernă atunci cînd ea izvorăște din tradițiile populare.

**Per Olov
Ekström**

(Serlitor din Suedia)

„O țară deosebit de interesantă, un popor deschis și vesel“

În vara anului 1970 am vizitat pentru prima oară România. A fost o vizită scurtă, dar am văzut multe lucruri: mînăstirile din Moldova, Sibiul cu Incintătorul Bruckenthal, Brașovul, Sinaia și, natural, litoralul. Ca suedez nu știam decît puține lucruri despre România. Puțină istorie, geografie, și cite ceva despre Ma-

maia prin intermediul turiștilor suedezi. Am descoperit o țară foarte interesantă, cu un peisaj variat, cu orașe vechi, pitorești, cu bogatele cîmpii ale Dunării, dar în special am găsit un popor deosebit de agreabil, de deschis și de vesel care m-a încîntat. În Suedia am început să studiez limba română la Universitatea din Stockholm. Reîntors aici în luna iunie a acestui an am vizitat Delta Dunării, Lacul Roșu și Bicazul, am făcut numeroase fotografii și am devenit mai sigur pe convingerea mea că România este o țară pe care merită s-o iubești foarte mult. Pe de altă parte îmi dau seama că nu am văzut decît o părticică și că am putut să cunosc doar un număr restrîns de persoane. Dar, deoarece majoritatea dintre ei, mi-au devenit de pe acum prieteni pot spune că în felul acesta, prin ei, cunosc și mai bine țara dvs. Sper ca aceste cunoștințe de limbă română, așa puține cum sînt ele, să-mi dea posibilitatea să înțeleg cit mai multe despre această frumoasă țară și să o fac cunoscută mai bine și în Suedia. România este acum pentru mine mai mult, mult mai mult decît... Mamaia.

Takamasa Hata

(profesor de limba spaniolă
la Universitatea din
Prefectura Aichi,
Nagoya — Japonia)

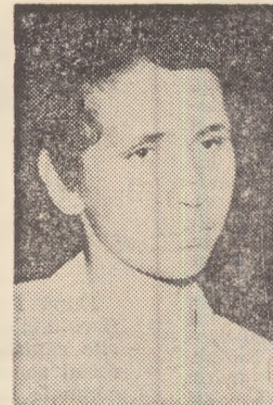
„Un fierbinte salut acestei țări îndrăgite“

Între România și Japonia există o diferență de șapte fuse orare. Și cu toate că am făcut călătoria cu avionul, aceasta a durat 20 de ore. Trebuie să spun, cu regret, că în țara mea România nu este încă bine cunoscută. Tocmai din acest motiv doream mult să o cunosc.

Sînt foarte mulțumit pentru amabilitatea cu care am fost înconjurat în prima clipă de conducătorii și de organizatorii cursului de vară de la Sinaia. Dacă nu mi s-ar fi oferit această posibilitate, studierea limbii române ar fi fost foarte grea pentru mine. La Tokio există o școală în care se învață limba română, școala aparținînd Asociației de prietenie Japonia-România. Aici intră în fiecare an zece noi elevi. Pe de altă parte, acum trei ani a luat ființă Societatea japoneză de studierea limbilor romanice (condusă de dr. Hideo-Kobaiashi, profesor la Universitatea din Vaseda) din care fac parte cîțiva specialiști în limba română. Sperăm că numărul acestora va crește an de an.

Printre impresiile mele asupra României cea mai puternică este asupra ospitalității poporului român.

Nu voi uita niciodată simpatia, cordialitatea și atenția deosebită manifestate de poporul român față de toți cei care-i vizitează, așa după cum nu voi uita niciodată frumusețile naturale ale țării în care el trăiește.

Serghei Hriulov

(asistent la Universitatea
„Lomonosov“ din
Moscova)

„Sînt îndrăgostit de pictura lui Grigorescu“

În U.R.S.S. există un mare interes pentru cultura din România și din acest punct de vedere grupul nostru de profesori și studenți a sosit cu multă bucurie la Cursurile de vară de la Sinaia. Mă interesează în mod deosebit aspectele legate de literatura poporului român. Sînt pentru prima oară în România și chiar în primele zile petrecute în București am putut admira Galeria Națională și în mod deosebit pictura lui Nicolae Grigorescu de care sînt cu adevărat îndrăgostit. Am rămas timp de șase ore în Galeria Națională și așa revedea-o oricînd cu multă plăcere.

Apreciez în mod deosebit expunerile în domeniul literaturii făcute aici în Sinaia, expuneri de un înalt nivel științific.

Anchetă realizată de Ion MANEA

ALECU CROITORU :

„O incântătoare poveste de dragoste“

— Ați obținut de curind două premii internaționale.

— În cadrul Primului Festival Internațional al filmului muzical și de dans de la Menton (Franța) am fost distins, pentru filmul *Anotimpul miresei*, cu premiul CIDALC și Medalia Casei de Portugal din Paris pe reversul căreia a fost scrisă o dedicație specială pentru acest film. Organizat de către Comitetul Internațional pentru difuzarea artelor și literelor, prin cinematograful (CIDALC), de Consiliul Internațional al muzicii de pe lângă UNESCO și de Municipality-rea o-ășului Menton. Festivalul a fost deschis de către Președintele Senatului Francez, dl. Alain Pocher. Au fost prezentate peste 50 de filme din 23 de țări ale lumii.

Desen de M. OPRO:U

— Referitor la succesul cinematografiei noastre și al dv. personal, mi-aș îngădui să citez integral, din ziarul *Nice-Matin*, cotidianul *Coastele de Azur*, o cronică la filmul dv. semnată de René Doumène: „Cu totul altceva este opera românului Alecu Croitoru, *Anotimpul miresei* pe o temă foarte simplă — o nuntă într-un sat românesc — realizatorului a reușit în același timp un film foarte interesant din punct de vedere etnografic (costume, dansuri, cîntece folclorice, surprinse în forma lor originală și exprimînd structura intimă, particulară a sufletului românesc) și o veritabilă feerie cinematografică plină de viață, de culoare, de o perfectă puritate și de o mare poezie intimă. În acest sens, utilizarea ralenți-ului dă unor scene un aspect de grandoare și de frumusețe care nu te pot lăsa indiferent. O incântătoare poveste de dragoste care este aceea a tuturor adolescenților din lume“.

De unde această pasiune pentru asemenea gen de filme; știm că ați mai realizat cu ani în urmă *Hai feciori la joc*, *Tinere talente* (în colaborare) și *lung-metrajul Virstele omului*.

— Intotdeauna cînd încep realizarea unui film îmi revin în minte propriile-mi cuvinte spuse la începutul activității: „vreau să scriu pe peliculă cu sufletele oamenilor“. Ca să înțeleg și mai bine această pasiune și predilecție pentru acest gen de filme, mă gîndesc tot mereu la vorbele lui Liviu Rebreanu referitor la cinematografia: „Faceți filme în așa fel ca să puteți arăta sufletul românesc întregii lumi“. *Anotimpul miresei* are la bază o secvență din *Virstele omului* pe care am dezvoltat-o folosind și materiale filmate ce n-au intrat în filmul precedent precum și noi secvențe — interesîndu-mă în mod special vîrstă tinereții. Am filmat din Nordul țării (Săpînța) pînă la malul mării (operatori Mircea Mladin și George Cristea).

— Veți mai face asemenea filme?

— Da. Am terminat de curînd un scenariu pe care l-am predat Studioului „București“ intitulat *Frumoasele blesteme de dragoste* care face parte dintr-un ciclu despre „Virste“.

— Pentru prima dată în activitatea dv. ați făcut parte dintr-un juriu internațional.

— Am fost invitat ca membru în juriu la cel de-al 5-lea Festival Internațional al filmului militar de la Versailles. Dat fiind caracterul lui competitiv, mă bucur că la propunerea mea s-a decernat un premiu special selecției franceze. Țara noastră a concurat cu patru filme care au stîrnit interesul și aprecierile participanților.

— La ce lucrați, practic, în momentul de față?

— La scenariul „Trei...“, o comedie de actualitate scrisă de Petre Sălcudeanu pe o distribuție stabilită de dinainte.

Rep.

În curînd, pe ecranele bucureștene, *Asediul, un nou film românesc despre lupta Partidului Comunist Român pentru cucerirea puterii politice.* (Regia — Mircea Mureșan, scenariul — Corneliu Leu)

Momentul 23 August în cinematografia noastră

23 August n-a fost numai un moment din istoria noastră națională, ci și un moment în istoria universală, un moment de mare importanță în lăuntrul unui fenomen, el însuși, de enormă importanță: al doilea război mondial. E drept că, pentru țara noastră, 23 August a însemnat preluatul schimbării, pentru totdeauna, a unui întreg regim social. Trecerea României la socialism e încă un motiv pentru care 23 August este o dată mai mult înscrisă în istoria mondială a mișcării socialiste.

Cineaștii noștri au studiat această dată istorică destul de indirect și limitat. Valurile Dunării se mărginește la un act de bravură comunistă în lupta contra naziștilor; Străinul, e drept, privește lucrurile mai în ansamblu, descriînd atmosfera morală dintr-un oraș ardelenesc (Arad), în timpul războiului. Filmul are marele merit de a fi zugrăvit ceva din acea fărâmiță atitudine a politicienilor ardeleni evocați în persoana domnului se ator Varga (admirabil interpretat de Calboreanu). Dar nu acesta era personajul principal în povestea lui Titus Popovici, ci un tânăr licean (interpretat de Ștefan Iordache). Foarte interesantă evoluția lui. Fire generoasă și protestatară, la început revoltele lui sînt cam teribiliste, pentru ca, la urmă, ele să ia o formă mai serioasă, mai cumpănită, mai prudentă, revoltatul devenind revoluționar, rebelul devenind luptător social. Aceasta se va produce spre sfîrșitul filmului, cînd 23 August se produsese deja la București. În tot cazul, faptul că acțiunea filmului nu se petrece la București, ci în Ardeal, poate că ar fi trebuit să adauge problemei un aspect particular. Intr-adevăr, să nu uităm că, după curajoasa insurecție de la București, nemții ne-au atacat cu armele. Iar ruta lor de retragere era prin Transilvania. Acolo armata noastră le-a fînit piept, și acest episod din insurecția armată a fost o contribuție importantă a Ardealului la acest 14 iulie românesc al dezrobirii democratice. (De pildă filmul lui Gabrea *Prea mic pentru un război atît de mare* este, în această privință, mai direct legat de problemă.) Scenele de luptă nu sînt contra nemților, ci contra antonescienilor, contra amabililor complici ai acestora, politicienii maniști. Spuneam că totuși a fost un merit al filmului de a fi evocat acel interesant aspect al pregătirii lui 23 August.

Sînt multe, prețioase fapte care compun „pregătirea“ lui 23 August condusă, din vreme, de partidul comunist. S-ar impune un film făcut pe baza materialelor de mare valoare istorică de care dispune colectivul care se ocupă cu *Istoria Partidului*. Un film de valoare internațională, de valoare poate egală cu aceea a filmului consacrat „Zilei celei mai lungi“, zilei debarcării din Normandia. Acel film reconstitua toate ingenioasele soluții militare ale loviturii. Un film despre 23 August ar avea de reconstituit încă ceva; ceva încă și mai interesant: multe aspecte de ordin psihologic, de ordin moral.

Da. Pregătire. Atmosferă de pregătire multiple, diverse, complexe. O frescă fidelă a acelei memorabile perioade din istoria noastră

„Urmărirea“ — primul serial T. V. românesc

După *Forsythe Saga* și *Lunga vară fierbîntă*, după *Roccamble* sau *Aventurile căpitanului Kloss*, iată că un nou serial se află în plină desfășurare pe ecranele televizoarelor noastre: *Urmărirea*.

Primul film românesc de acest fel e făcut după un scenariu de Eugen Barbu și N. Mihail, regia fiind încredințată lui Radu Gabrea, iar imaginea tinărului operator Dinu Tănase.

Subiectul serialului *Urmărirea*: lupta unui grup de uteciști, conduși de partid, pentru buna funcționare a unui post de radio clandestin, în timpul ocupației fasciste, constituie pentru realizatorii filmului un fericit prilej de valorificare a istoriei noastre. Încă din generic aflăm că „orice asemănare cu persoane sau evenimente nu este întîmplătoare“, autorii vrînd să ne sugereze astfel și valoarea de document a filmului.

Luîndu-ne permisiunea de a reveni după terminarea tuturor episoadelor (la ora la care sînt scrise rîndurile de față s-au consumat numai trei din ele), vom încerca în cele ce urmează să notăm succint primele impresii.

Cuplul de scenariști Barbu-Mihail, rodat în serialul cinematografic de amploare, a prezentat un scenariu ușor

se cuvenea să fie pictată ca o „așteptare atentă și activă, neașteptatului“. Aceasta era formula pe care o alesesem pentru a caracteriza (și lauda) filmul *Procesul alb*. Cîțiva critici re-proșau filmului că e desinat, că nu are unitate, că nu are fir conducător, că se împrăstie în episoade prea... episodice. Alți critici, mai inteligenți, au înțeles că pretinsul cusur e o calitate. Florian Potra, de pildă, a insistat asupra caracterului totodată unitar și fragmentat al acestei așteptări în vederea unei lovituri totodată sigure (căci nimic nu o putea face să nu fie, să nu aibă loc) și în același timp maximum de incertă cu privire la modul ei concret, cu privire la care din zecile de moduri posibile se va opri alegerea istoriei.

Procesul alb ne zugrăvește această pluralitate de izvoare ale unei victorii sigure. Și asta a fost tradusă în două alfabetice cinematografice. O lungă aducere aminte a lui Matei (Iurie Darie), apoi un alt fel de aducere aminte, o seamă de mărturie, la tribunal, mărturii care au ca punct de plecare asasinarea unui din activiștii conducători ai insurecției armate. Apar la bară oameni din toate categoriile sociale. Și finalul filmului este într-adevăr impresionant. După atîtea mărturii, după atîtea patetice și libere aduceri aminte, după atîtea amintiri eteroclitice, întîmplări dispartate, sentimente simțim că a venit vremea să adunăm laolaltă toate aceste crimpeie de adevăr, într-o concluzie, într-un peisaj definitiv, într-un verdict drept.

Deși ne arată fragmentar „pregătirea“ evenimentului, filmul *Serata*, de Malvina Urșianu, e poate totuși singurul care decrie propriu-zis momentul de la 23 August, atmosfera din momentul cînd s-a produs. Și singurul film care sugerează valoarea acestui eveniment pentru istoria internațională. Ideea de a concentra totul în cele câteva ceasuri ale unei strălucitoare seară e dată de cei pe care istoria îi va mătura: ideea de a zugăvi un moment culminant de istorie universală sub rînjelul sarcastic al zicalei: „șaro arde și baba se piaptănă“; ideea de a prezenta aceste funeralii sub forma unui bal lung și scilpilor — ideea aceasta, pe lângă meritele ei de artă cinematografică, îl mai are și pe acela al adevărului pur și simplu.

Încă o dată: filmele despre 23 August, atîtea cite sînt, deși cam indirecte și limitate în cuprins, și-au făcut, totuși, dator a, evocînd emoționant memorabilele întîmplări. Dar, încă o dată, un film complet și documentar despre 23 August ar trebui neapărat încercat. Un film cere să respecte riguros legile povestirii istorice. Povestea rezultată va avea valoare estetică de literatură, într-atît de multe, variate și dramatice sînt toate micile și marile întîmplări care au compus pregătirea și realizarea lui 23 August; mai ales cum toate strele poveștii erau fînite în mină, ca un friu unic, de marele regizor al acelor întîmplări: partidul comunist.

D. I. SUCHIANU

nile, atît de cunoscută de noi din alte, multe, filme, ne referim și la maniera anchetei, la felul acela „diplomat“ de a lua mai întîi cu duhul blîndeții și de a sfîrși cu schinguirea cea mai cruntă, făcută însă de gradele inferioare.

Radu Gabrea, avînd la dispoziție o echipă de actori remarcabili, un scenograf inspirat și un operator deosebit de talentat, a reușit să rezolve la un ridicat nivel profesional dificultățile inerente unui debut în filmul de televiziune.

Așteptînd continuarea serialului, nu vom încheia înainte de a remarca jocul sobru și firesc al marelui nostru actor George Constantin, excelenta apariție a lui Ștefan Mihăilescu-Brăila, talentul indiscutabil al tinărului interpret Cristian Maurer. În rolurile feminine Margă Barbu ne face să uităm jocul ei din „Haiducii“, iar Vasilica Tastaman și Liane Birenberg sînt neseparat de aproape de jocul colegilor. Mai tinerii Vladimir Găitan și George Mihăiță sînt cu mult sub nivelul ultimei lor apariții pe ecran.

Saluînd buna inițiativă a televiziunii noastre, punem punct acum, rămînînd să revenim într-unul din numerele viitoare.

Ștefan STOIAN

Mihai Popescu în rolul titular din piesa Bălcescu, de Camil Petrescu

Dialogul teatrului cu lumea

Din vechi, viața și rânduicelile omului au crezut că-și pot afla în viața și rânduicelile — și în rigorile — teatrului, o sosie și o consolare. Dintotdeauna, oglindă a lumii, teatrul s-a văzut chemat, printr-o răsturnare de planuri (similară aceleia ce făcuse pe Wilde să pretindă că natura imită liniile și culorile pictorilor timpului său), să se oglindească, și el, în ale lumii. Motiv poetic de întinsă și îndelungă circulație, „lumea ca teatru“ l-a ispitit cîndva pe Tudor Vianu — stimulat de unele izvoare ale Glossei eminesciene — să-i urmărească avaturile și să desprindă din feluritele perspective dinspre care această relație inversă s-a constituit de-a lungul secolelor (de la cinicii, stoicii și scepticii lumii antice, la marii poeți ai Renașterii și barocului, pînă la lucidele minți ale iluminismului și pînă la viziunile romanticilor tîrzii, atinși de vîntul dezabuzării), o adevărată istorie a concepțiilor umanității despre ea însăși și despre rosturile ei. Omul socotindu-se actor, jucînd pe scena lumii, într-o dramă sau comedie (sau farsă) care ar semnifica propria lui viață, și în care autorul (sau „directorul de scenă“) — providența, Dumnezeu creștin ori pur și simplu o putere anonimă transcendentă — îl obligă la o pasivă și resemnată, mai tîrziu ironică ori disperată, ori nepăsătoare, ori revoltată, dar totdeauna nevolnică acțiune de executant al unui rol predestinat, și-a mărturisit, în fond, conștiința tragică a unei alienări pe care vîrstele lui, de pînă mai ieri, l-au silit s-o creadă imuabilă, și împotriva căreia nu i-a fost dat să aibă altă armă de luptă decît simularea și autoiluzionarea — instrumente prin excelență teatrale.

Lumea ca teatru — și, prin rîcoșă, teatrul ca lume a aparițiilor false și a amăgirilor consolatoare sau diversioniste — a străpuns, ca motiv poetic (dar nu numai ca motiv poetic) și secolul nostru. Teoriile unui Evreinoff, nu lipsite de oarecare vervă paradoxală și de un anumit ecou de curiozitate la vremea lui, tulburată de anii marilor deziluzii și răscolită de febrilele căutări de drumuri de după cel dintîi război mondial, stau azi acoperite de straturi grose de praf, în rafturile bibliotecii. Teatralitatea relațiilor umane pe care aceste teorii o proclamau, tîndea să șteargă distincția dintre realitate și ficțiune, mai mult, să confere expresiilor convenționale ale ficțiunii scenice și ale gestului și atitudinii histriionice, o semnificație și o pondere general existențială. În spumoasa dar efemera ei pretenție nimicitoare (atît pentru teatru cît și pentru viața societății) de orice alte orizonturi și funcții în afara celor pur formale ale unui sistem de semne și ritmuri de ceremonial, de ritual, de disimulare, această „teatralitate (citește: dispoziție mistificatoare) a lumii“ nu era străină de fondul ludic pe care avea să-l discearnă Huxzinga în valorile și procesele culturii umane, dar nici de interferența de planuri pe care, cu altă vervă și minat tocmai de setea adevărului și de credința în existența unor adevăruri ce zvîcnesc sub mîști, o încerca un Pirandello pentru a cunoaște și a dezbate drama omului. În dialogul la care Pirandello angaja, însă, pe om cu „rolul“ său, teatrul înceta să fie un simplu univers de atitudini convenționale, de travestiri și de acțiuni dezlegate de semnificații care să se repercuteze într-un fel asupra vieții și problemelor vieții omului. Atît doar că investigația pirandelliană nu privea atît drama cît personajul dramatic, alcătuirea lui intimă și tragismul existenței lui în dramă. Dar „plicticoasa dramă“ observată de scepticii veacului al XVII-lea, plicticoasă fiindcă se păstra, în ochii lor, cu distribuții deosebite, meru aceași în timp („alte mîști, aceeași piesă...“), începuse a da semne de posibile înnoiri, din clipa în care cercetătorii mai apropiați de zările noastre (un Jean Jacques Rousseau de pildă), descoperiseră că bătrînul „mare teatru al lumii“ este în fond un mare teatru al elitelor și al puterii, și că în el nu „joacă“ ci contemplă numai — deci și judecă, desigur — o categorie de oameni cărora zeii le-au refuzat dreptul la vreun rol: categoria oamenilor de rînd, slujitori în ateliere, în manufacturi, pe ogoare. Această uriașă (și, aparent, amorfă) „figurație“ avea să intervină apoi, și mereu mai activ, în acțiunea, pînă atunci, statornică (și simandicos stătută) a dramei, trezînd în ea resorturile unei nebănuite disponibilități și unei irezistibile porniri spre transformare.

De la Figaro pînă la Nil și pînă la Béranger, „lumea ca teatru“ a cedat, prin acțiunea acestui om de rînd, pasul „teatrului ca lume“. De unde omul se obișnuise a se purta cu mască de actor și a fi, spre cea mai elocventă (= înșelătoare) interpretare, un simplu personaj într-o țesătură dramatică ticluită, peste capul lui, de Nu-știu-cine, iată-l pe actor cînd a-și lepăda tradiționala mască a amăgirilor și a fi, el, înaintea spectatorilor, om; iată-l folosind, ca spațiu și ca mijloc de revelare a esențelor umane, scîndurile scenei, de-atîtea ori pînă atunci gustată pentru virtutea ei de a camufla și catifela, printr-o specific nobilă știință a încîntării, mizeria umană. Senzațiile de derelicție și deșertăciune ce-l măcinau statornic, dorul de desertiune, măcar pe calea subredă a visărilor compensatorii, din condiția amară la care se credea osîndit de-a pururi, omul începea să le vadă, de-acolo de pe

scenă, puse în cumpănă, denunțate, în vicioasa lor substanță rătăcitoare, ca produse nu de forțe oarbe și neaccesibile, ci chiar de om, într-o viață, de el strîmb alcătuită. Omul, constructor al propriei lui fețe și istorii, deopotrivă stăpîn și sclav al propriilor lui prăbușiri și zboruri, el, nu altul, autor al propriei lui drame (sau comedii), chemat a se regăsi cu sine și a nu mai juca un rol, rolul resemnării și nevolniciei, ci a-și afirma, în propriii săi ochi, demnitatea cunoașterii de sine: iată, străvechea oglindire reciprocă a lumii în teatru și a teatrului în lume, rodind astfel tulburător, în locul bătrînului catharsis aristotelic (efect de curățire și liniștire a apelor spirituale dar și de împăcare cu soarta), efectul de fortificare a spiritului, de instaurare a unui climat lăuntric, deschis unor orizonturi și perspective care tîgăduiesc încremenirea și așează ideea de schimbare posibilă — mai apoi, necesară — la temelul dramei umane și a umanității. Ușă pe care o trîntește Nora, evadînd din „Casa păpușilor“, se deschide în același timp spre orizontul regăsirii omului cu sine. Iar gestul ei scapă de sub regimul de miraj al comportamentelor convenționale ale „jocului“, conferind teatrului forță revelatoare în măsura în care acesta afirmă o conștiință trează.

„Cîtă conștiință, atîta dramă“, principiul creației la Camil Petrescu, dar și cucerire pentru veleitățile în genere ale teatrului modern, anulează, așadar, chemarea spre pasivitate și izolare pur contemplativă, pe care Eminescu o extrăgea din „Comedia cea de obște“ a contelui Oxenstierna („privitor ca la teatru tu în lume să te-nchipui...“). Teatrul înceta a mai fi un stimulent al suprafețelor realității și vieții; devenea un stimulent — stimulent la gîndire, la discernerea semnificației și semnificativului, la descoperirea și promovarea autenticului, la acțiune — la viață.

Firește, drumul spre această nouă confluență a teatrului cu lumea nu e lipsit de hîrtoape, de vînturi potrivnice, de capcane: efectul inerției, al comodității în deprindere, al reile credințe, al erorii sau miopiei, al rezistenței ostile la nou — al efortului de a se menține în prim-planul vieții, peste timpul lor istoric, pe care-l depun clasele sociale, protagoniste în drama, nu numai veche dar și învechită, a escamotării adevărului, a alienării și nefericirii umane. Istoria — și „teatrul lumii“ — se înfățișează din optica lor, și astăzi, „incoerentă și imorală“, scutită de sens, liberă de rațiune, dispusă așa dar, la glorificarea mai departe a misticismului (Henry Adams). Ideea devenirii, a progresului, este exclusă în concepția lor; ei continuă să proclame drama omenirii ca ireversibilă și „misterioasă“, ciclică, dar lipsită de evoluție, ascunsă vreunor cauze în măsură a fi înlăturate; nevoia strigătoare de schimbare a situațiilor de atîtea ori dramatice, rămînd astfel în afara oricăror posibilități de schimbare. Continua colizie între trecut și viitor a omenirii oferă tabloul unor variate, adesea încrîncenate încercări, venind dinspre superficiale direcții divergente, de a realiza „imposibila performanță acrobatică a evaziunii din condiția prezentului“ (Toynbee). Zadarnica așteptare a lui Godot nu e, prin urmare, viziunea izolată a unui poet amar. Cum nici temeiurile absurdiste ale teatrului care fructifică viziuni sumbre de alt tip: fiindcă există și o școală ai cărei discipoli văd lumea și istoria ei ca haos, ca un prezent continuu, oferit fiecăruia altfel, după propria lui crotală subiectivă; ca o absență de valori și de criterii selective; ca un prilej și o ispită de descurajare filozofică și de dezangajare față de viață; în care doar fapta individuală — arbitrară, în sine, unică, nerepetabilă, deci, negeneralizabilă — își poate spune cuvîntul; în care acest cuvînt rămîne inoperant și el, fără forța unei comunicări efective, convingătoare, inteligibile, de vreme ce asemenea rezultate presupun similaritate, relații, acumulare de experiență, toate acestea cîrmite însă cu ideea unicității personajului... Lumea, după ei, rămîne astfel mai departe interzisă propriei sale cunoașteri, istoria se refuză mai departe vreunui sens, iar teatrul acestei lumi și acestei istorii se oferă, firește, ca un teatru cu ușile închise, ori cu ușile, toate, deschise tuturor vînturilor; ca un teatru al situațiilor-limită, iscate ireparabil, în afara oricărui spațiu și oricărui timp; ca un teatru golit de evenimente, mișcat de obrăzare ce nu mai acoperă, de data asta, nici un obraz.

E semnificativ, pentru meridianele în care a fost inițiat acest teatru al vagului, al incertului, al derutei și al impasului, că voga lui s-a stins relativ repede. E semnificativ pentru calca către care se îndreaptă, peste bariere, teatrul. Fiindcă locul viziunilor absurde și al abstracțiilor moarte tînde să-l ocupe, acolo, un teatru al realităților vii, concrete, fierbinți, animat de convingerea că aceste realități nu sînt fără ieșire și de setea de a ieși din ele, de a le schimba, și de a schimba odată cu ele și lumea care le produce. E, acesta, un teatru care dibuie încă terenul, care scrutează încă zările, care nu realizează încă cu claritate ideea de devenire și, fremătînd în intențiile sale imediate, de o ardentă conștiință contestatoare, nu știe încă, aprig și anarhizant în expresie, decît să smulgă mîștile, să denunțe stările de lucru intenabile și să le propună răsturnării ori demolării. E un teatru obsedat de grave întrebări, stînjinit încă — și neputincios încă — în răspunsuri. Dar e un teatru care a regăsit strada — și viața imediată și nesofisticată a străzii, a omului din stradă, a omului pur și simplu — și pentru care această lume și această ambianță modestă și vie a străzii e scena preferată a desfășurării lui. Un teatru care caută, în straie de „păpuși“, omul...

Comparația cu lumea și teatrul lumii noastre se iscă în chip reflex. Pe melegurile noastre, de mult cîștigate cauzei omului, ceea ce acolo e agitat, contorsionat, crud, strigat cu desperare, destrămat și abia înțeles, ca orice strigăt disperat, apare exagerat și naiv și de măruntă eficiență, chiar dacă uneori șocant. Omul ce se caută pe sine acolo este aici în plină devenire, calmă și sigură. Lumea în care, vorba poetului, să poți locui, spre care se năzuie acolo, prin contestare agitată și mult dezorientată, omul de-aici și-o construiește, construindu-se, pătruns de necesitatea istorică și de sensul istoric al construcției sale. Adevărul despre rosturile omului, despre destinația lui și despre căile ce duc la om, capătă aici, la noi, dimensiunea unei realități palpabile, în multilateral structurată și radiantă desfășurare, capătă calitatea și ponderea unui răspuns, practic verifi-

Florin TORNEA

(Continuare în pagina 28)

ELENA CARAGIU:

„Nu ne valorificăm totdeauna calitățile“

— V-ați întors de curînd din Franța unde ați făcut înregistrări, ați susținut un spectacol și ați studiat canto.

— Am stat aproape un an la Paris, unde am terminat cursul de comedie muzicală al d-nei Christianne Néré, într-un studio foarte bine utilat, de pe Champs-Elisées. Am avut marele noroc de a fi invitată să fac un „tour de chant“ într-un Café-théâtre din Saint Germain-des-Prés. O oră și jumătate pe care mi-am organizat-o singură și nu fără greutate — iată o interesantă experiență pentru orice actor. Asta mi-a mai potolit nostalgia, dorul pentru teatru care mi-a cam chinuit în toată această perioadă.

— Cum v-a folosit experiența de teatru în activitatea dv. muzicală?

— Mi-am amintit tot timpul la Paris de un excelent spectacol-scoală pentru mine: **Duelul de Dario Nicodemi**, jucat acum trei ani la Piatra Neamț. Spectacolul muzical era susținut doar de Mitică Popescu și de mine, și pus în scenă de Zoe Anghel-Stanca. Pot spune cu mîndrie că parizienii nu au în prezent un spectacol muzical de asemenea nivel. E păcat că nu ne valorificăm totdeauna calitățile noastre, talentul și munca depusă.

— Considerați că absența dv. din teatru a dăunat continuității, a fost de importanță în activitatea unui actor?

— Din punct de vedere practic desigur, pentru că un actor trebuie să fie în primul rînd prezent. Pe de altă parte însă s-a scris despre show-ul meu că fiecare cîntec e o mică piesă de teatru. Eu consider că am venit îmbogățită cu experiență umană și artistică și sper să o pot dovedi curînd. Lucrăm acum la un spectacol (film eventual de t.v.) după un excelent scenariu al Roxanei Gabrea. Voi juca în Ziariștii la deschiderea stagiunii. De asemenea un show pentru octombrie.

— În ce punct al carierei dv. actoricești credeți că vă situați?

— Totdeauna la început. Cu aceeași disponibilitate, din fericire.

— Potuși începutul...

— A fost încă din Institutul de Teatru: Olga din **Minciuna are picioare lungi**, apoi, la Ploiești, Hermiona din **Andromaca** de Racine, Isabela din **Beroldo la curtea de M. Dursi**, Olga din **Sonet pentru o păpușă** de S. Fărcașan, la Teatrul Nottara din București.

— Care credeți că e cel mai bun rol al dv.?

— La televiziune rolul învățătoarei din **Arta comediei** de Ed. de Filipino în regia Letiției Popa.

— Sinteți un tip de actor intuitiv?

— În general marile mele simpatii și antipatii sînt reciproce. La fel și cu personajele. Ori mă lipsește de la început de un rol, ori nici-odată. În rolul de care vorbeam mai sus, învățătoarea dînt-un sat de munte avea un monolog lung și dificil, de Ofelie modernă. Mi-amintesc că s-a filmat exact așa cum l-am făcut la prima repetiție.

— Ce calitate prețuți la actorul modern?

— Consider că prima condiție este de a surprinde, a șoca. Am cîntat un song de Brecht la Casa Studenților într-un vacarm de muzică comercială. Au fost atît de surprinși încît i-am cîștigat și a trebuit să le mai cînt unul.

— De la care actor ați învățat cel mai mult?

— În fruntea unei liste lungi este Giulietta Masina.

— Regizorul preferat?

— Evident, Fellini.

Rep.

GH. IVANCIENCO

CONSTRUIM PENTRU PACE

ION OLTEANU

MUNCITORI

GRIGORIE MINEA

VICTORIE

RODICA STANCA PAMFIL

SOFIA NADEJDE

Creatie și mesaj

Convorbire cu MARCEL CHIRNOAGA

— Parafrazând titlul unei celebre cărți a lui Marshall McLuhan, se poate afirma că trăim într-o „civilizație a imaginii”. Pentru început v-am ruga să încercați o delimitare a limbajului plastic ca modalitate specifică de exprimare, prin imagini, a ideilor unuia creator.

— Cu riscul de a repeta o serie de adevăruri recunoscute și acceptate, consider necesară precizarea unor poziții în raport cu creația artistică: poziții ale creatorului față de realitate, față de chiar creația sa, față de societatea căreia i se adresează; precum și atitudini ale adresantului (societate și individ) față de artist și opera sa. Renunțând la demonstrații, se poate afirma că artele plastice reprezintă un limbaj complex în care se întrunesc referiri la o realitate imediată, ușor recognoscibilă, valori estetice rezultate din vocabularul imaginilor plastice, din modul de a le asocia și, în sfârșit, sensurile pe care le include artistul pentru a comunica ceea ce gândește și ceea ce simte. Vocabularul unui artist plastic este compus din imagini ce au luat locul cuvintelor, ele constituind însă incontestabile referiri la o bază de experiențe comune, permițând oamenilor să se înțeleagă indiferent de graiul vorbit. Trebuie precizat că, așa cum nu i-ar veni nimănui în minte să însere la întâmplare un număr de cuvinte adunate din dicționar și să numească această operație creare de text tot astfel nu este de conceput să se limiteze funcția artei la niște simple împrumuturi ale unor imagini din natură. Un limbaj este lipsit de rațiunea de a exista dacă nu comunică, dacă nu are un sens bine definit — fapt care presupune o intenționalitate deliberată din partea creatorului, dacă ține să-l fie înțeles și acceptat mesajul. Artistul vrea să vorbească lumii prin creația sa — ansamblu complex de semne și semnificații, rod al imaginației sale creatoare.

— Considerați cumva că există posibilitatea „traducerii” limbajului imaginilor într-un limbaj al cuvintelor, fără o denaturare a intențiilor artistului?

— Cred că este importantă precizarea și înlăturarea unei confuzii răspindite încă: ceea ce artistul spune prin imagini nu poate fi „tradus” în vorbe a căror putere de sugestie este mult mai limitată. În epocile în care nu exista un alfabet, societatea i-a cerut artistului să înfățișeze ochilor ceea ce ar fi putut citi (cum zicem azi): biserica a cerut o „biblie a săracilor”, dar zugravii de biserică au făcut artă adevărată numai atunci când au depășit, prin harul lor, sarcina ce li se dăduse. Picturile de la Arbore sau Voroneț, sînt exemple cunoscute și grăitoare al acestui adevăr — puterea lor de convingere trece mult de simpla fabulație. Limbajul imaginilor acoperă o zonă diferită și mult mai amplă decît cea a cuvintelor. Nici o formă de exorimare literară nu poate reda complexul de idei — emoții pe care-l transmite coloana lui Brâncuși.

— Sensul bine definit al mesajului pe care omul de artă îl are de comunicat implică o participare conștientă și profundă la întreaga viață a societății din care face parte. Și, din momentul în care arta sa se prezintă ca meditație asupra umanului, ea este „artă angajată”.

— S-a vorbit foarte mult despre arta cu mesaj, artă angajată, artă militantă. Poate că sensul acestor noțiuni a fost denaturat din cauza unghiurilor din care creațiile astfel „categorisite” au fost privite. Poate că semnificația termenilor a fost denaturată și de asocierea lor cu anumite lucrări lipsite de o certă valoare artistică. În ge-

neral, simplificînd problema la maximum, pentru a realiza o schemă mai clară, putem considera că există două atitudini socialmente determinate ale artistului creator față de realitatea pe care vrea să o exprime. Atitudinea artistului care exaltă realitatea ce o retransmite căutînd să provoace privitorului un complex de sentimente analoage celor ce l-au condus în actul creației. Există, incontestabil, un „mesaj” în acest gen de artă, mesaj de echilibru și armonie ce provoacă admirația și incintarea spectatorului. Și acest mesaj poate avea un caracter politic și ideologic deliberat. Consider că din această categorie face parte de exemplu arta aulică. La fel măreția unei arhitecturi poate conține un mesaj politic: un elogiu adus societății și conducătorilor ei care i-au determinat crearea. Există însă, în orice epocă și creatorul care-și comunică nemulțumirea — nu aceea exclusiv personală, ci a societății din care face parte, creator care vrea să provoace o reacție, o atitudine activă a privitorului față de realitatea pe care o prezintă. Din cele mai vechi timpuri figurațiile „răului” au fost reprezentări monstruoase, fie ele balauri, hidre, sau creaturi antropomorfe cu caracterele deformate în scopul obținerii șocului și reacției de refuz. Și de aici rezidă puterea de convingere a imaginii artistice. Omul se va simți mai om și va fi forțat să refuze răul astfel reprezentat.

Lista poate fi continuată luînd drept exemple măștile populare din Vrancea sau Maramureș, creațiile artei negre sau operele manieristilor secolului XVI.

— Exemple de artiști, mari creatori de-a lungul istoriei artelor, a căror opere i-au angajat într-o confruntare deschisă cu realitățile trăite sînt nenumărate: Dürer, Holbein, Goya, Daumier, Picasso, Siquelros, Deineka. Iată deci că noțiunea de artă militantă nu este de loc nouă. Strălucite exemple de artiști revoluționari sînt ușor de găsit și la noi: Tonitza, Luchian, Rescu, Iser, Ary Murnu și alții alții ce și-au afirmat cu deosebit curaj opiniile, manifestîndu-și revolta împotriva unor realități inacceptabile.

— În arta românească interbelică, curentul artiștilor ce au avut o viziune lucidă și revoluționară asupra unor realități sociale sumbre și-a dovedit forța prin operele de mare valoare artistică ale celor mai sus amintiți precum și prin cele create de Paciurea, Jalea, Medrea, Jiquidi, Kazar, Dobrian și alții care au determinat apariția și întărirea, prin calitate, unei arte de atitudine — militante în cel mai frumos sens al cuvîntului. Pornind de la tradițiile gravurii populare, de la tradiția măștilor populare și, în măsură și mai mare, de la creația artiștilor revoluționari ai perioadei dinaintea celui de al II-lea război mondial, după eliberare, în țara noastră s-a constituit o mișcare viguroasă, convingător militantă, în domeniul graficii. Orientarea categoric revoluționară a celor mai numeroase creații din epoca pe care o trăim a cristallizat o mișcare artistică cu un evident specific național, cu atribute majore ce au afirmat-o distinct în contextul graficii din întreaga lume. Și ca dovadă stau numeroasele premii de mare prestigiu internațional obținute. Desigur, că între cele două poziții posibile, clar determinate, ale artistului față de o anumită realitate, există o infinitate de poziții intermediare. Este însă evidentă, în societatea

noastră socialistă, necesitatea ca arta să fie pusă în slujba poporului, să servească unui singur scop: educației comuniste.

Indiferent de condiția sau de manifestările ei, arta rămîne un lucru permanent uman, o extensiune în planul social a aspirațiilor celor mai înalte către care tindem. În noua societate socialistă umanismul artei presupune necesitatea de a face din actul creației un instrument eficient de transformare a conștiinței în numele a tot ceea ce este conform cu idealurile pentru care am luptat și luptăm. Slujind aceste idei, înțelegînd necesitățile istorice concrete, înseamnă a găsi drumul libertății depline a creației. Și aceasta este într-o strînsă legătură cu adăptarea la valorile pozitive ale societății în general, este în legătură cu refuzul a ceea ce contravine aspirațiilor umane superioare, cu refuzul a ceea ce îngreșește omul în manifestarea sa ca ființă creatoare a unei noi lumi. Ca artiști și cetățeni, nu putem fi indiferenți la lumea în care trăim. Și din acest moment înseamnă că, aderînd la un anumit tip de conduită morală, refuzînd altele, practicăm o artă angajată. Ne angajăm față de noi și față de societate. Iar actul creației devine o acțiune de comunicare cît mai totală, implicînd un mesaj bine determinat, adresat într-un scop precis spectatorului.

— Libertatea de creație despre care vorbești și adevărul imaginii artistice sînt într-o profundă legătură dialectică, determinînd atitudinea artistului față de el și semenii lui, determinînd crearea unei „arte cu mesaj”.

— Repetarea complezentă și sterilă a unor formule consacrate și acceptate din considerente străine de spiritul nou, revoluționar, este la fel de conformistă și neadevărată ca și repetarea formulilor brevetate și parafate de un fals academism, conservator și lipsit de curajul opiniei.

Fenomenele sociale revoluționare generează dialectic forme de artă noi. Mesajul artistului nu poate fi decît un produs al ansamblului social din care face parte eul său.

Delacroix spunea: „Geniul vine să realizeze în artă o concepție mult timp visată. El îmbracă într-o formă sensibilă și sesizabilă o fantezie pînă atunci invizibilă și incertă a gîndului omenesc. Fie că forma este plastică, poetică sau muzicală, această idee a trecut din lumea spiritului în cea a artei și a formelor”.

Nu mai este cazul să explice multiplele cauze pentru care în domeniul graficii mesajul ideologic și politic s-a manifestat cu maximă pregnanță. Cu posibilități amplificate, cu rafinamentul și forța sa specifică, grafica continuă să fie, pe toate meridianele, cu predilecție o artă revoluționară, de protest, de șoc, de acțiune. Limbaj cu posibilități de claritate, pregnanță și violență deosebite. Formă categorică de protest și atitudine, grafica „militantă”, „angajată” se afirmă astăzi ca „artă cu mesaj” în sensul cel mai bun al termenului.

În secolul XX, secolul revoluției socialiste, dar și secolul în care formele cele mai hide ale dezumanizării s-au manifestat și continuă încă să se manifeste mai evidente sau ascunse sub aspecte surprinzătoare și derutante, sensul umanist al artei este mai mult ca oricînd unul din elementele esențial-constitutive ale lumii spre care aspiră umanitatea.

Mircea SIMU

Expoziția elevilor

Sala Dalles

Primitoarea sală Dalles găzduiește în aceste zile sub auspiciile Ministerului Învățămîntului, în colaborare cu Uniunea Tineretului Comunist și Uniunea Artiștilor Plastici o expoziție națională a elevilor din școli generale (clasele VIII—X), licee, școli profesionale și școli de specialitate postliceale. Pe pereți, sînt adunate cîteva sute de lucrări de pictură, grafică și acuarelă. Socotim că exigența organizatorilor ar fi avut un rol salutar dacă ar fi lăsat la o parte o serie de lucrări nesemnificative, păstrînd în schimb un spațiu mai larg acelor nume care, fără în-doială, vor avea un cuvînt de spus în pictura noastră de mine. Un lucru este clar: dincolo de ezitări copilăroase, teribilisme splendide în naivitatea lor, se întrevăd gînduri grave, talente robuste. Vrem ca acești temerari

adolescenți care bat la porțile picturii să ne uimească cu opera lor.

Colto Onisim, Baia Mare, expune o lucrare în ulei „Recolta”. Autorul are o adevărată plăcere a formelor sculpturale, un desen clar, culoarea explozivă și luminoasă. Alexandru Preiss (Liceul de arte plastice „Nicolae Tonitza”) într-o compoziție simplă, înghețată în cîteva panouri sugerînd ziduri de închisoare, reușește aproape un tur de forță. Nici un element nu este în plus în această „Execuție” în care orice atitudine sentimentală lasă locul unei bărbății drepte și încruntate. Anii de luptă ai partidului în ilegalitate inspiră multe dintre exponatele găzduite de sala Dalles. Enumerăm doar „Dof-tana”, litografie de Stamate Sorin (Liceul din Bolintinul din Vale), „Pentru o cauză dreaptă” de Dulgheru Maria

(Liceul din Botoșani), „Manifeste”, de Stascan Elena (Liceul din Tîrgu Frumos).

O ciudată lucrare expune Buba Adrian, poate prea elaborată, „Mașinism”. Viziunea pictorului pare destul de sumbră, o lume terorizată de mașini în mijlocul cărora omul nu-și mai găsește nici un loc. Ideea este exclusivă și autorul ar fi trebuit să reflecteze mai mult asupra ei, pentru găsirea unei soluții... Omul este obligat să construiască o lume a oamenilor, totuși! Aș pune o întrebare: oare pentru ce atît de puține peisaje? Privind „Noaptea albastră” de Beer Lucian (Liceul nr. 1 Constanța) ai percepția poeziei și a cerului nesfîrșit. Piatra de încercare a oricărui pictor rămîne portretistica. Îmi vin în minte cuvintele lui Van Gogh: „Ah! portretul, portretul

îmbogățit cu gîndirea, cu sufletul modelului, mi se pare atît de sigur că voi putea să-l pictez odată și odată...” Grea treabă! Pașcanu Mihai (Liceul din Toplița) expune un portret aducînd mult cu figura păduroasă a lui Walt Whitman. Mai merită amintiți Chelam Vasile (Liceul industrial de chimie din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej), cu portretul „Bunicul” sau grațioasa „Măicuța” de Ciurmandiu Mircea (Liceul „Samuil Vulcan”-Beiuș). Această expoziție unde sînt adunate într-o selecție destul de aproximativă, cele mai notabile lucrări ale elevilor, rămîne totuși ca un gest lăudabil, o încurajare a talentelor din care, arta noastră de mine va căpăta forțe noi de frumusețe.

Șerban CODRIN

Patriotismul — permanență a muzicii noastre corale

Un tainic estuar

Parafrazându-l pe Lucian Blaga putem afirma că ne-am identificat cu semnificațiile nobile ale sentimentului patriotic, așa cum ne-am obișnuit cu tăria atmosferei, fără care nici nu am putea trăi! Și nu întâmplător, în muzica noastră corală de azi, compozitori din toate generațiile au creat lucrări expresive, originale, reliefând pregnant un sentiment profund și etern uman: dragostea de țară.

Grăitoare, în acest sens, este cantata lui Mihail Jora pe versuri de Mariana Dumitrescu, cu o melodicitate generoasă, de amplă respirație. În același context poate fi pomenit Mihail Andricu cu acel Imn pentru cor și orchestră, închinat vieții și muncii fecunde, realizat printr-o mare simplitate armonică și ritmică, dar mai puțin cromatic decât Mihail Jora. Parcurgând, o dată cu muzica, drumul spre oameni, spre cîntecul inspirat, sincer, vibrant, accesibil tuturor, nu putem să nu ne îndreptăm gândurile către muzica lui Ioan D. Chirescu, pătrunsă de un suflu de poezie și de emoție directă, ascultînd de imperativul vremurilor noi; cîntecele sale, *Imnul partizanilor păcii*, *Republică măreață vatră*, *Dobrogea de aur*, *Hora marilor cîmpii*, ne apar deosebit de caracteristice. Sabin Drăgoi poate fi citat în aceeași ambianță luminoasă prin expresivele sale miniaturi *Republică, lumină vie* și mobilizatorul imn *De-ăș avea un milion de inimi*, în care creatorul tălmăcește într-o atmosferă contemplativă înălțătoare ideea luptei pentru pace. Paul Constantinescu ne-a lăsat moștenire o dramatică baladă — *Doina oltenească* în care modurile cromatice populare, asemănătoare cu cele enesciene din Oedip, o plăcută și expresivă varietate ritmică precum și o scriitură vocală aerată, creează un limbaj plin de plasticitate, într-un totu adecvat versurilor: „Frunză verde măr crețesc / Stau în loc și mă gîndesc / Ce să fac, ce să muncesc / Piinea să-mi agonisesc / Copilașii să-mi hrănesc?” Pornind tot de la baladele haiducești, Gheorghe Dumitrescu a compus *Foicic-a bobului*, unde o melodică modală cromatizată, nu lipsită de cadența dramatică frigidă, interpretează cu forță și sensibilitate alte versuri populare: „Foicic-a bobului / Sus pe malul Oltului / Paște calul Iancului / Iancului haiducului / Iancului pribeagului”. *Madrigalele pentru cor bărbătesc pe versuri de Eminescu* de Liviu Rusu reprezintă un luminos omagiu adus de către muzica românească de azi marelui poet. Un ton grav se desprinde din aceste poeme corale, ca un puternic regret pentru tragica viață a poetului, un ton izvorit parcă din imaginea creionată de George Călinescu în a sa carte „Viața lui Mihail Eminescu”: „Ape vor seca în albie, și peste locul îngropării sale va răsări pădure sau cetate și cite o stea va veșteji pe cer în depărtări, pînă ce acest pămînt să strîngă toate sevele și să le ridice în țeava subțire a altui crin de tăria parfumurilor sale.”

Un loc important în creația tînarului compozitor Theodor Bratu îl ocupă

tripticul coral 1907. Lucrarea, pe versuri de Petre Ghelmez atrage atenția mai ales prin secțiunea „cavalcada” și prin pateticul bocet din secțiunea mediană. Sergiu Sarchizov este creatorul poemului *Trandafirii*, o baladă cu multe părți, puternic contrastante, o inspirată compoziție de tip romantic, dedicată unui erou mort în crîncene

NIRCA MARGARETA DICK
SĂRBĂTORI MARAMUREȘENE

lupte pentru apărarea patriei. Un nobil imn închinat muncii poate fi considerat poemul coral *Cîntec de pădure*, pe versuri de Vlaicu Bârna, cea mai reprezentativă creație vocală a lui Laurențiu Profeta, unde se observă preocuparea pentru elemente noi în tehnica compozițională. Piesa *Te cînt Partid* de Mircea Neagu pe versuri de Traian Iancu, relevă un refren într-adevăr reușit prin melosul său generos și deo-

sebit de cantabil. O adevărată „beție ritmică”, creînd un climat sonor stenic, antrenant, definește poemul *Flăcăriu* de Radu Paladi, autorul altor imnuri și cîntece ce au cîștigat unanime aprecieri în sălile noastre de concert. *Țară scumpă, să trăiești*, de Anatol Vieru pe versurile Ninei Cassian, posedă o temă conducătoare plină de farmec și avînt tineresc, în al cărui discurs muzical apar parcă aievea blocuri noi, fabrici gigantice, construite în ultimele decenii, ogoare înfrățite cu rod bogat, oamenii harnici ce se încolonează biruitori pe toate drumurile țării. O complexă tehnică polifonică de proveniență renascentistă se desprinde din piesa *Cîntec pentru Republică* de compozitoarea Miriam Marbă. Dintre cîntecele de masă ale compozitorului Tiberiu Olah se remarcă mai ales, *Țara lui Făt-Frumos*, o odă lirică închinată patriei noastre, unde o melodie de esență populară, colorată și sugestiv armonizată, traduce versurile poetului Tiberiu Utan. O bogată fantezie armonică poate fi întilnită în poemul madrigal *Fericirea* — tot de Tiberiu Olah, pe versuri de Maria Banuș. Muzica lucrării, ca o flacără vibrantă, reprezintă un imn dedicat demnității omului și vieții. Versurile poeziei *Floarea muncii*, scrise de Dumitru Corbea, un imn dedicat oamenilor harnici de la sate care construiesc cu entuziasm o lume nouă, l-au inspirat pe Ștefan Niculescu să compună o fugă pentru trei voci egale cu un accentuat simț al polifoniei, ce se desfășoară după un concept sever orizontal, în timp ce armonia ne apare în acest sens ca o rezultantă firească a suprapunerii celor trei voci albe. Cantata *Chipul păcii* de Aurel Stroe pe versuri de Paul Eluard, uneori stenică, alteori gravă, cu o tristețe adîncă, de un calm imperturbabil, este puternic ancorată în fantezia echilibrată a spiritului popular și reprezintă o viziune umanistă asupra lumii. Dintre amplele poeme corale concepute de Corneliu Țăranu reliefăm *Doina și Stejarul lui Horia*; lucrările aduc noi mijloace de expresie în muzica românească prin melosul cromatizat încadrat în moduri aparte, neutilizate de compozitorii noștri din generațiile anterioare, prin ritmul care, mai ales în mișcările lente, este de o pronunțată asimetrie. Muzica corală a lui Vasile Herman, alcătuită din madrigale, — de un accentuat spirit contemporan, — se impune ca o operă inspirată, cu un lirism senin și în același timp străbătut de o evidentă nuanță virilă; tînarul compozitor se anunță a fi dintre puternicele temperamente artistice ale muzicii noastre în curs de împlinire.

Situată în marea constelație europeană, muzica corală românească, — în care un ardent patriotism constituie o permanență — nu numai că nu dispăre sau pălește, dar se arată într-o lumină vie, strălucitoare. În desele ei confruntări internaționale, entuziasmul străinilor crește neîncetat. O prețuim pentru că a valorificat minunat folclorul, freamătul nostru sufleteș și pentru faptul că aparține marelui tezaur clasic și universal al muzicii.

Doru POPOVICI

radio

un fenomen despre care altundeva se cunoaște totul și să muncești știînd bine că nu faci decât să repeți. — *Viața cărților*: observații critice la adresa unor scriitori tineri și a unor debutanți fără har. Sînt condamnate, pe drept cuvînt, experimentele facile; primejdioasă e, însă, amestecarea numelor. Există scriitori (ei scriu cărți) și mai există și ne-scriitori (uneori, scriu și ei cărți). Nici o confuzie între unii și ceilalți nu e îngăduită și un redactor competent cum este Florin Constantin Pavlovici va ști, sînt sigur, să evite alăturările hazardate.

Florin MUGUR

Panoramic

Sub semnul zilei de 23 August, bogată activitate a Teatrului radiofonic. — O interesantă discuție, cu un grup de muncitori și de tehnicieni, despre dramaturgia românească de azi, în cadrul emisiunii *Rampa*. Se vedește, la toți interlocutorii, un interes sincer față de fenomenul teatral, se rostesc păreri inteligente, opinii categorice și fără îngăduință cu privire la manifestările artistice minore, dar pe un ton calm, cu fireasca sfiială a nespecialistului care înfelege cu adevărat arta. — Aș fi bucuros dacă aș ști că a ascultat această discuție și tînăra absolventă de liceu pe care am urmărit-o, într-o re-

centă emisiune literară, risipind cu dărnicie niște „asta-mi place” și „asta nu-mi place” în dreapta și-n stînga, despre cărți, despre autori, fără nici o încercare de argumentare. — În emisiunea *Miorița*, moș Pavel arată cum s-a apropiat de meșteșugul alcătuirii măștilor populare: „L-am văzut pe tata-meu bătrînul făcînd măști și am învățat și eu, ca băietul, da' făceam mai rele, mai ordi-

nare. Ei, și pe urmă am făcut și eu mai bunișoare. (...) Cum lucrez? Intii și intii, la masca pe care o fac, îi pornesc ochii”. — *Știință, tehnică, fantezie*: o pasionantă relatare (pledoarie pentru coexistență) despre risipa de spirit pe care o presupune, în domeniul fizicii nucleare, repetarea aceluiași experiențe concomitent în mai multe țări. Situație dramatică: să-ți cheltuești ani de viață pentru a cerceta

Ca o imagine fără moarte dintr-un lung vis al tineretii cu atitcea secvențe muritoare, vis complicat, plin de măduvă psihanalitică, de substanță gravă, ca o imagine care de mult nu mai are legătură cu filmul acela, ci cu filmele acelea din cinematoteca personală, ca o voce interioară a insului și a insulei din mine, cu estuarele și golfurile ei, — port de ani și ani în auz zgomotul pe cit de lugubru pe atît de derizoriu al unui bidon care cade noaptea, din stîncă în stîncă, denunțînd și paralizînd evadarea a doi revoluționari, unul numit Costa Rica, celălalt, un tînerel tuns zero, cu ochelari stingaci de licean, care habar n-are cum e viața, dar își închipuie ce e eroismul... Pînă la 18 ani, tata m-a ținut tuns și arătăm probabil ca acest băiat căruia îi scapă din mină, de frică, bidonul, noaptea, în timp ce se fofilează cu Costa Rica, printre stînci, spre o plută ascunsă... Eram fricos, dar vroiam să ajung — utecist cu ochelari desueți la Babel — la o sinteză Kyo — Levinson, la o carte, la o insulă. la un promontoriu înalt, modelat din „INFRÎNGERE” și „SPERANȚĂ”. Mi-a rămas pînă azi acest gînd, nu mă va părăsi cu una cu două, dar banda lui sonoră — mixată brutal — e mereu acest sunet de bidon trecînd prin noapte, din piatră în piatră, ca o bolboroseală indescriabilă a hazardului.

După atîția ani, partea cea mai rezistentă a *Vocilor din insula* lui Vilceanov e incontestabil încăpătinarea cu care hazardul își face loc în necesara luptă pentru libertate. Cei cîțiva revoluționari din '925 sînt oameni desigur ai necesității, ei știu că necesitatea răzbată veșnic prin jocul întîmplărilor istorice. Vilceanov — cu o simplitate dusă chiar prea departe, pînă la stupiditatea nejustificată a finalului — întoarce jocul spre drama hazardului care se opune, fie și fără succes, bătăliei necesare. Ocolind fără efort, printr-o exemplară vocație realistă, orice absurdism — regizorul bulgar — ajunge în acest cîmp magnetic al norocului și mai ales al nenorocului la cîteva momente de o cruzime inocentă și teribilă în care punctul de virf e pierderea aceluia bidon obsedant, noaptea, printre stînci. Situația aceasta ar merita să intre în antologia marilor pierderi care, cred eu, nu se poate deschide cu altcineva decît cu epopeicul Taras Bulba, cel care-si pierde pipa și viața pe cîmbul de luptă. De altfel, un asemenea tip de vitalitate — dacă nu desfrînată, oricum greu frînată — potențează secvența cu secvență, voce cu voce, dînd celei mai naturale voioșii o durere fulgerătoare și fiecărui suspin dreptul la un hohot sănătos de rîs.

O replică neobservată în urmă cu ani, mi s-a părut acum esențială pentru ecuația cu o singură necunoscută a întregului film: „Cum nu te biciuiește, te simți ca-n rai”. De aici, foșnetul mătăsoș de tandrețe — printre lanțuri, printre bice, printre stînci, printre scaieți, în lunga bolboroseală a nenorocului. Nu vine posta — și oamenii găsesc o formulă pentru a sfida tristețea, o formulă naivă: „Au sosit scrisori doar pentru cei despăduchiati”. Speranțele se numără mereu în pierdere — dar după fiecare pierdere se dansează, un dans numai al bărbaților, din șold și din virful degetelor, prin oraf, la marginea lumii înconjurată de sîrmă ghimpată. Fiecare adversitate e privită drept în ochi, cu un licăr secret al vieții care nu se predă, exact reflexul lunii și al valurilor în ochelarii adolescențului înfricosat de a filei și de a mării două fete — cea lumină la capăt de tainic estuar unde arta și filmul au ajuns mult mai rar decît revoluția.

Vilceanov a fost cîteva clipe pînă acolo, în fond „nu prea departe” — cum ar spune poetul — „nu prea departe, doar pînă aici, pînă în moarte”...

Radu CGSAȘU

Fișe pentru

un dicționar

de pseudonime

Otilia Cazimir

Deși scria versuri încă de prin 1905, abia în 1912 Alexandrina Gavrilescu, pe atunci elevă la liceu, îndrăznește să trimită o poezie la **Viața Românească**, semnând-o cu trei stelute.

Intuind că autoarea este o elevă, plăcându-le poezia și pentru a se amuza, G. Ibrăileanu și M. Sadoveanu au publicat-o, dar nu fără a o „ajuta”. Așa cum relatează M. Sevastos în **Amintiri de la Viața Românească**, poezia a apărut sub semnătura Otilia Cazimir: Otilia botezând-o Sadoveanu, iar Ibrăileanu i-a zis Cazimir.

De atunci Luchi, cum i se spunea în familie și în cercul prietenilor, a semnat totdeauna **Otilia Cazimir**, nume prin care rămâne în literatura noastră.

În decursul anilor, colaborând la numeroase publicații, printre care **Adevărul literar**, **Cuvântul liber**, **Insemnări ieșene** etc., scriitoarea a mai folosit și alte pseudonime: **Alexandra Ca-**

sian (Casian fiind numele de familie după bunicul dinspre mamă), **Dona Sol**, **Magda**, **Ofe-
lia**. Volumele însă, începând cu cele din perioada debutului — **Fluturi de noapte** —, și sfârșind cu cele din ultimii ani, ca romanul autobiografic **A murit Luchi**, le-a semnat toate Otilia Cazimir.

Excluzând publicistica răspândită în periodică, de la Otilia Cazimir ne-au rămas peste 50 volume de versuri și proză, activitatea ei pe tărîmul scrisului fiind răsplătită, între altele, cu premiul Femina (1928) și Marele premiu național pe anul 1937.

După 73 de ani de viață (născută la 12 februarie 1894 la C. ul Vameșului lângă Rom), poeta care cîntase dragostea și natura, memorialista care ne-a dăruit gingașe pagini în volumul **Prietenii mei scriitorii...**, pleca „Spre marea muncă implinită” la 8 iunie 1967.

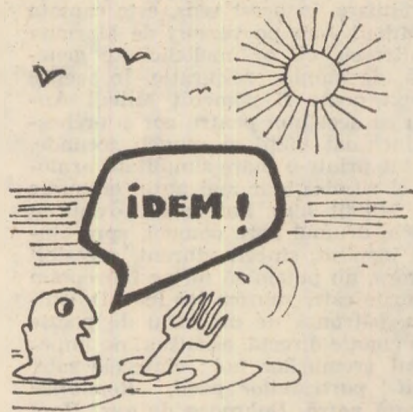
Gheorghe CATANĂ

Dialogul teatrului cu lumea

(Urmare din pagina 25)

cat, dat multora din tulburatele și tulburătoarele întrebări ce neliniștesc aiurea spiritele. Teatrul lumii noastre este de aceea, în esența lui, inapetent la zvicniri spontane și subiectiviste, la nebulos și obscur și haotic — la o instrumentație caracteristică unor conștiințe și unei mentalități frustrate de adevăr, orbecând după adevăr ori îndoindu-se de existența lui. Adevărul se complice în lumină și limpezime, fiindcă nu are a se rușina nici a a se teme de sine. La fel conștiințele atinse de aripa adevărului, chiar atunci cînd, pionieri în explorarea propriei lor noi, sînt întîmpinate de incertitudini, de probleme nedezlegate, de dificultăți ale creșterii — de ceea ce se constituie, incrent, ca dramă, în procesul unei continue și complexe devenirii.

Nu e cazul să privim aici măsura în care teatrul lumii noastre și-a aflat instrumentația expresivă adecuată adevărului pe care-l mărturisese, și măsura în care știe să minuiască această instrumentația, pentru ca adevărul să fie nu doar recunoscut ca aparținîndu-ne, dar și operant, adică în stare să incite la un act de raliere în jurul lui și de fructificare a sa. Am deschide un alt capitol de cercetare și am ieși din contextul acestor rînduri. Al cărui rost e doar preliminar: să constate, în actualul dialog al teatrului cu lumea, întii că teatrul unei lumi noi, în năvalnic proces de dezvoltare, nu poate purta, fără a tăgădui sau stînjiți viața acestei lumi, straietele unui teatru din altă lume; și în al doilea rînd, că — marcat, în substanța lui, de drumul, de construcția și de perspectivele socialiste ale devenirii omului și a vieții, descoperind pe om și nu masca lui, trezind și punînd în funcție resorturile lui nobile, creatoare, eroice, și nu prăbușirile și delăsările lui — teatrul nostru, atinge, pe linia unei seculare tendințe istorice, capătul de sus al acestei linii, unde ficțiunea artei nu mai contrazice și escamotează, nu mai înșeală sau consolează realitățile vieții, ci le confirmă, le demonstrează, le potențează, le propulsează. Comparația cu ce se mai petrece pe alte meleaguri este, din acest unghi de vedere, oportună, nu numai pentru meditația la care invită, dar mai ales pentru sentimentul fortifiant pe care-l poate prilejui.

CREM

Marin CREJU

POȘTA REDACȚIEI

POP ELENA: Scrisoarea dv. eliptică nu e lipsită de un aer năstrușnic: **Trimit aceste versuri proprii — ziceți — pentru care vă rog să-mi răspundeți dacă sînt într-o oarecare măsură.** Același soi de „eliptism” cu efecte paradoxale revine și în versurile trimise (unde mai intervin însă și niște chestii de gramatică):

**Sosînd, din nou același
Care-n zare îl văzui
Căutînd ca prin minune
Umbra lui și n-o zării.**

Alte detalii și semnamente nu mai obținem și lectura ne lasă cu respirația întreruptă „în plin suspens”. Pînă la pagina următoare, intitulată „De-ar veni”, unde lucrurile (nu, însă, și gramatica!) se lămuresc deplin:

**Murmurul izvorului
Imi șoptește multe vise,
Ce-mi va aduce aminte
De momente șubrede.**

Vă putem spune, acum, cu toată liniștea sufletească, după aceste decisive revelații, că versurile dv. nu sînt „într-o oarecare măsură” (de fapt, nu sînt de loc, în nici o măsură!) și că par a fi scrise într-un ceas rău sau, cum spuneți dv., în momente extrem de șubrede. Sperăm ca răspunsul nostru să nu vă mîhnească prea mult și să rămîneți și de-aici înainte adepta acestei imperturbabile filozofii pe care o formulați în ultima strofă:

**Așa se vor tot trece
Ani și ani în șir
Rămînînd doar amintirea
Acelor spuse în elir. (sic!)**

LAURENTIU VOINEA: E ușor apocaliptică viața dv. și, în orice caz, foarte unilaterală: neajunsurile de care vorbiți există, fără doar și poate, în toate domeniile: birocrăția e o pată de ulei! Nu vă împărtășiți optica, din cale afară de fumurie și exclusivistă. În ce privește Pegasus, degeaba vă ascundeți după deget: talentul e un dar cu care te naști, și basta! El nu poate fi obținut prin nici-un fel de „chirurgie estetică”, prin nici-un fel de ambiție, milostenie sau „pile”. El poate fi, bineînțeles, perfecționat, valorificat, potențat — ca orice însușire înnăscută, de altfel — și aici se pune problema culturii, a pregătirii tehnice etc. Versurile trimise sînt, din păcate, foarte retorice, expozitive, uscate, lipsite de auspiciile înaripatului armăsar. Nu ne putem da seama, încă, din fragmentul trimis, ce

șanse aveți în domeniul prozei. În acest sens e mai indicat să vă adresați direct secției respective a redacției.

ZELIANIE KALLI: Versificări rudimentare, fără perspective:

**Ascunși atunci de ploaie
Stăteam la farmacie
Și ne trecea prin minte
Aceași elegie.**

**Dar tu parcă plecase-și (sic!)
De cite-mi amintesc
Și cum mai pot, Lenuța,
Ca eu să te iubesc?... Etc.**

DORU CRINOVICI: Preocupările mărturisite în scrisoare sînt foarte binevenite. Dar accentul trebuie pus pe „birna din ochiul nostru” și nu pe „paiele” din vecini. Succesele ușoare pe care le-ați obținut în școală nu v-au fost prielnice, iar exercițiul nu înseamnă grafomanie dezlănțuită, fără control și exigență de sine. Firește, nu e altă cale de a vă măsura, cît de cît obiectiv, rezultatele, decît supunîndu-le unor priviri competente (mai bine severe, decît complemente) și reținînd media, negativă sau pozitivă, a cît mai multor păreri și surse. Cine crede în steaua lui — să nu uităm! — nu se va da bătut la primele eșecuri și nu va înlocui eforturile de ameliorare cu lungi scrisori de lamentație și pledoarie „pro domo”. Nu-i așa?

GABRIELA IONESCU: Lucrul cel mai rotund: „Voluptate”. Cam firave, cam „făcute”: „Prolog de blestem”, „Nestatornicie”. Interesant, prin capacitatea de mișcare, de analiză, de nuanță, de respirație, a condeiului, „Poem pentru zilele săptămînii”, cam răvășit nițel, „neășezat” încă și vorbind, parcă, de unele aptitudini ale eseistului și prozatorului analitic și puțin fantast. După examene (pe care, la ora asta, sperăm să le fi trecut cu succes!), va trebui să vă măsurați mai consecvent, mai sistematic, puterile, ca să ne dăm seama mai bine, și dv. și noi, pe unde vă aflați și încotro mergeți. Așteptăm, deci, vești noi. (Scrisul de pe plic e splendid; nu vreți să ne „vîndeți” și nouă secretul?)

NICOLAE ION DRAGU: Versificări pline de rîvnă, uneori potrivite destul de curat, dar, din păcate, nedepășind, în general, un nivel mijlociu, diletant.

CRISAN ALEXANDRU: Vă recomandăm „un băiat de 16 ani din Timișoara... brunet, fire romantică, visătoare, veșnic cufundat în vise” și ne comunicăm hotărîrea dv. fermă de a deveni scriitor. Pînă aici, nimic nou, nimic grav. Apoi, brusc, scrisoarea dv. devine netașezată: **E adevărat — ziceți — că scrisul lasă mult de dorit, dar cred că nici Eminescu nu a avut un scris mai „de doamne ajutat”.** Pe ce vă biziți, afirmînd acest lucru, nu ne spuneți. În schimb, în continuare (după ce ne anunțați, la fel de sigur, fără să clipiți, că pana dv. a lăsat pe hîrtie — nu fără talent — poezii de dragoste), părerile dv. despre Eminescu devin și mai ciudate (ca să ne

exprimăm cu blîndețe!): **I-am ales pe Eminescu — ziceți — clasicul poeziei românești, și doresc să continui opera acestui poet.** Nici mai mult, nici puțin! De data asta, ne furnizați și o serie de amănunte: **Dacă însă Eminescu a scris în medie cam 5—6 poezii pe an, eu aș putea, cu puțină voință, să scriu 8—10 poezii pe lună.** Desigur n-o să credeți. Dar faptele sînt fapte. Iată, de exemplu, poezia „Adio”, în aceeași măsură ca și a lui Eminescu, cu același număr de silabe, cu același picior metric, cu același ritm. Și urmează poezia „Adio” și încă șase poezii, care nu sînt decît niște jalnice parodii involuntare, un soi de plagiat penibil, pingăritor, cam de acest nivel:

**O să vii desigur dragă
La izvorul de sub tel
Nimeni nu o să ne știe
Fi-vom singuri singuri...**

**Apa pură ca cristalul
Blind va tremura sub tel.
— Hei, oprește-te odată,
Nu atinge apa ei... Etc.**

Ne mai spuneți, în scrisoare, că iubita și dragostea din poeziile dv. sînt „închipuie numai”, că, mărturisind sincer, **n-am iubit cu adevărat vreodată și nu înțeleg de loc de ce în acest secol XX dragostea este subiectul esențial al vieții.** Drept care ați și încropit o poezie intitulată „De ce atît amor?”, cam de același nivel, al cărei final plutește și el în aceeași ignară, nonșalantă candoare:

**Și chiar de o numim noi floare
De ce-ncrecăm a o iubi?
Căci mă frămîntă o-ntrebare:
Fără amor nu vom trăi?**

În fine, urmează „chestiunea de încredere”: să vă ajutăm să deveniți un poet modern, asemîni lui Eminescu. **Sau credeți cumva — ne întrebați — că „Lucafărul” nu se poate egala? Dacă aș avea voință, poate. Și o am — vă asigur.**

Întrebările și viteaza dv. ignoranță ne uluiesc și ne pun pe gînduri (dintre care nu lipsește unul, teribil de trist, care ne amintește că suferințele poetului, în fața neroziei umane, nu se sfîrșesc nici după moarte!): ce să vă spunem? cum să vă răspundem? Să credem, deci, că e un noroc, totuși, că sînteți „un băiat de 16 ani” și că mai aveți destulă vreme să aflați dacă omenirea poate trăi „fără amor”, să înțelegeți cu adevărat ce înseamnă, pentru mintea și inima noastră, Eminescu și opera lui. Dar, pentru asta, dragă tovarășe Crisan, trebuie să lăsați de-o parte, pentru multă vreme, condeiul dv. stingaci și ambițiile dv. exorbitante și găunoase și să citiți mult, să învățați neobosit, tenace, pînă veți reuși să risipiți pictele grele ale neștiinței care vă fac să priviți și să judecați anapoda lucrurile. Ne biziim, în acest sens, pe marea voință, de care ne asigurăm că dispuneți, și vă dorim — „ce putem face altceva?” — succes!

INDEX

George Enescu, la Iași, în 1917

și că vrea poate să cerșească gologani de la bieții răniți.

— Intră aici, că văd că ești politicos.

— Unde? Aici, la ușa asta? Pot s-o deschid, d-le locotenent?

— Fă ce știi și să nu-i bați prea mult la cap că sînt sârmanii istoviți de boală și răni. Să nu cumva să le ceri bani, ai înțeles?

— Vai de mine, domnule ofițer.

— Vai de mine, vai de mine, ne-am înțeles, nu-i așa? Că mă supăr. Să știi. Eu sînt imputernicitul acestui rînd de saloane. Ai noroc. Și să ai grijă că vin doctorii cei mari cu infirmierele și cum ai să-i vezi să mi-o ștergi.

— Bine, sigur, dar intrați cu mine. Vă rog.

— Ei, hai, că te văd cam copilăros. Ai crescut pe semne numai cu muierii în casă. Ai vreo infirmieră pe aici?

— Nu, nu, răspunse repede Enescu.

— Am să te las în salon, și cum ai să mă vezi că intru iar, asta înseamnă să-mi faci plăcerea să părăsești spitalul, că așa ceva aici nu s-a mai auzit. E un spital serios. Ne-am înțeles?

— Vă mulțumesc, domnule locotenent. Ce amabil sinteți. Mă cheamă Enescu.

— Să fii sănătos!

Intrară. Mirosul rănilor și al dezinfectantelor parcă-i luase puterea de a pune vioara sub bărbie. Unii dintre răniți își întoarseră încet, către Enescu, capul bandajat.

Cînd s-a sfîrșit aria lui Bach, Enescu era atît de emoționat, că parcă îi îmbătrînise chipul. Unii din-

Enescu își luă cutia plată cu viorile, paltonul aruncat pe umeri, fără pălărie și plecă spre spitalul Spiridonie. Pe străzi mișuna armata. Era spre seară și ningea tare. Dintre ostașii care mergeau pe străzi, cu capul plecat, unii păreau bolnavi, alții mai vioi. Enescu se hotărîse să cînte răniților, dar să meargă singur acolo, neștiut de nimeni. Unii dintre admiratorii lui ar fi dorit să-l însoțească.

Aerul lui modest și îngrijorarea pentru țară îi schimbaseră chipul. Îi privea pe toți cu mirare copilărească și gravă în același timp.

— Nu, vă rog, mă duc singur.

Parcă îi era rușine de hotărîrea pe care o luase.

— De ce să-mi închipui că am să le alin durerile bieților răniți? De ce? Că vine George Enescu să le cînte? De ce să cred asta? Ei, vitejii noștri, iar eu cine? Nu mă pot suferi!

— Maestre, spunea pianistul Th. Fuchs, acompaniatorul său, au să fie atît de mișcați sârmanii noștri tineri.

— Credeți? Atunci lăsați-mă singur dacă îmi sinteți adevărați prieteni.

A plecat apoi și mergea, mergea spre Spiridonie. Se auzea toaca dinspre Cetățuie și ningea tot mai tare. Aerul mirosea a ninsoare. Pe un dîmb erau lăsați să moară doi cai. Îi acoperise aproape zăpada. Enescu pășea cît putea de iute. Omătul se înălțase pe uliți și Enescu părea în amurgul iernii ca o aripă întinsă de un vultur urias.

Se întunecase. Lumini nu se mai vedeau nicăieri. La o casă săracă, aproape intrată în pămînt, se zărea prin ruptura hîrtiei, la o fereastră, o lumină tremurată de-a lungul geamului. Enescu se opri să asculte iar toaca. A ridicat capul mulțumind parcă. Ninsoarea îi cădea pe obraji. Era singur pe stradă mergînd spre Spiridonie.

Mai încolo au început să apară dinspre Ungheni furgoane și trăsuri militare. Mai vru să audă toaca dinspre Cetățuie, dar nu se mai putu din pricina militarilor care îndemnau caii istoviți să urce dealul spre oraș. Enescu mergea și mai iute și mai îngrijorat.

— Oare au să-l lase să intre în spital? La urma urmei nu au decît să-l deie afară. De ce să-și închipuie că el va alina durerile soldaților? Ei sînt adevărate suflete. Eu...

Intrînd la Spiridonie mirosea a creolină și a iodoform. Apoi groaznice urlete de durere se auzeau peste tot. L-a cuprins o șovăială. Nu mai putea să înainteze. Șiruri de brancardieri veneau pe culoare cărînd tîrgile cu răniți, ducîndu-i spre saloane sau venind de la operație sau de la pansamente. Unii pansați proaspăt, alții încă pătați de sînge stătut. Mulți gemeau.

— Ce să fac? Unde se aud răcnetele? Groaznic! Enescu și-a pus mîna pe frunte.

— De ce mă prezint eu cu vioara în iadul ăsta? Ce am făcut? Și auzea numai tropăit de bocanci pe culoare. Merse mai departe. Voia să-și lase cutia viorii la ușa și să intre în primul salon. Fie ce-o fi! Și tot treceau brancardierii cu bieții răniți. Nimeni nu-l lua în seamă.

— Și eu sînt sănătos. Îmi este rușine!

Un plutonier sanitar, în vîrstă, veni spre el.

— Ce vrei, tinere? Cauți un doctor? Care doctor? Un francez sau un român? Pe care?

Enescu se fisticise și nu îndrăznea să spună, în tot iureșul acela de suferință, că voia să cînte răniților.

— Domnule locotenent... Plutonierul sanitar fu măgălit că l-a ridicat în grad. Enescu. Vă rog să mă înțelegeți. Sînt muzicant.

— Ei și?

— Aș vrea să cînt răniților în astă seară.

— Cuium? Ei asta-i nouă. Cine te-a trimis aici, muzicantule? Ce să le mai ardă sârmanilor de cîntare la urechi? Unde te gîndești, omule? La ce trăsneli? Și acum noaptea? Ce te-a apucat? Să știi că nu-i sănătos ce vrei să faci.

Enescu și-a scos vioara din cutie și o ținea nenorocit pe piept și, timid, îl rugă pe plutonier:

— Poate aici, d-le locotenent, aici după ușa asta, că nu aud răcnete de durere.

Lui Enescu îi bătea inima de emoție, îi era rușine că este sănătos și mai ales se temea ca nu cumva să-i treacă prin minte sanitarului că este un scripcar hapsîn

tre răniți și-au înțepenit mîinile pe marginea patului și încercau să se ridice mai sus cu spatele pe pernă.

Un rănit din patul de lingă o fereastră din fundul salonului îl rugă să-i cînte o doină. De la alt pat altul îi strigă:

— De ce cînti ca de înmormîntare, că doară nu sîntem pe moarte, mai vrem să ne vedem copiii.

Enescu înmărmuri auzind vorbele acestea. Chiar de la început, pe cînd cînta aria, o infirmieră frumoasă intrase încet pe ușa și stătea liniștită în fundul salonului. Asculta. Nu o vedea Enescu. Pe urmă s-a dus la un rănit care i-a întins mîna și ea îi fricționa degetele, că era pus în ghips.

Enescu cîntă o sîrbă, apoi o bătută, gîndindu-se, supărat, la Bach. Un tinerel dintr-un pat din mijlocul salonului începu să șuiere slab. Unii dintre bolnavi, chiar și cei mai grav, au început să se înveselească ascultîndu-l pe Enescu.

Nu se mai oprea Enescu, parcă se îmbătase de fericire, că-i vedea pe unii veseli, căci tare-l impresionase ceea ce spusese rănitul de lingă fereastră. Mai tîrziu a vrut să le cînte balada lui Ciprian Porumbescu. S-a oprit însă, era prea jalnică, și chiar nici lui nu-i prea plăcea. Și iar a început o doină și apoi cîntecul „La calul bălan cu șeaua-i verde...”. Unul dintre răniți, acela cu infirmiera, cînta și el slab. Nu-l auzea. Mulți dintre ei au început să plîngă de supărare. Îi dureau rănilor.

— Domnule lăutar, îl rugă unul dintre ei — cîntă-ne ceva de potrecere, cîntă-ne „Am un leu și vreau să-l beau”.

„Doresc să servesc de îndrumător, ducînd muzica în cartierele mărginașe, în provincie, la țară, prin serbări, șezători, societăți corale și instrumentale” (Interviu, 1916).

„Țăranul român poartă muzica în sinea sa, în singurătățile munților și platurilor, ea îi este tovarășe, ea înfrînge temerile ce-l cuprind, îl ajută să-și redea dorul, acea nostalgie ce mistuie sufletul. Așa cum e, această muzică este una din comorile cu care România se poate mîndri.”

George ENESCU

Enescu la început cîntase stînd pe loc, apoi se plimba printre paturi cu ochii închiși. Dintre soldați, unii adormiseră.

Cînd intrase în salonul răniților, Enescu își aruncase paltonul pe o masă de lingă sobă, plină cu medicamente și farfurii.

Un soldat îl rugă să vină lingă el și-i dădu o carte poștală s-o pună la poștă. Lui Enescu îi venea să sărute cartea poștală, că omul a avut încredere în el.

— De ce am cîntat Bach? Sârmanii de ei! De ce nu m-am gîndit? De ce? Multă vreme l-au frîmîntat vorbele soldatului.

A intrat sanitarul.

— Hai, hai, iute. Te-am lăsat, de acuma gata, că în partea asta a spitalului stîngem lămpile. Nu mai avem gaz. Totul merge la spitalul cu bolnavii de tifos. Lăsăm numai lămpușoara asta, că dacă se întimplă să moară dintre ei, să nu fie chiar întuneric.

Îi spusese aceste cuvinte îndeajuns de tare lui Enescu, care încremeni cu vioara ținînd-o apăsat pe piept.

— Hai că vine inspecția, îi tot spunea sanitarul. Enescu se fisticise auzind de inspecție. Infirmiera s-a dus spre ușa. Enescu plecă repede cu vioara în mînă, mergînd iute pe culoare. Își uitase paltonul și cutia. Se întoarse, dar nu mai îndrăznea să intre iar în salon. Se deschise ușa și auzi cum sanitarul tocmai le spunea tare răniților și infirmierei:

— Bine că v-a plăcut. Dacă nu venea așa pe noapte îl mai lăsam să scrijele.

Cînd îl văzu iar pe Enescu, în ușa, plutonierul îl întrebă:

— Ce-i omule?

— Vă cer iertare domnule ofițer, mi-am uitat paltonul și cutia.

— Lasă nu mai intra, că-i stîrnești iar, și le aduc eu. Enescu rămase la ușa.

— Poftim! Uituc trebuie să mai fii. Ești încă tînăr, dar nu chiar pui. Cum ai să te descurci în viață? Cum ti-a venit să cînti aici? Ai mai cîntat prin spitale? Ai fost în taraful acela „di granda”, de la restaurantul hotelului Traian, înainte de război? Că mă duceam uneori cu suferțașul să aduc masa de acolo doctorului nostru, că iarna nu prea părăsea spitalul. Și parcă te cam recunosc, că te-am zărit pe acolo. După cîteva secunde Enescu răspunse.

— Poate...

— Băieții îmi spun că le-ai cîntat frumos. Ei, brava atunci! Că de, eu păzeam prin spital să nu mă pomenesc cu vizita doctorilor, că nu le-ar fi convenit să audă noaptea, la ceasurile de liniște, cîntări de vioară...

Timid ca un licean, Enescu mai spuse o dată:

— Eu sînt Enescu.

— Să fii sănătos. Parcă mi-ai mai spus o dată. Și pe unde cînti acum?

Enescu mergea acum iute pe uliță. Ningea des. Se înălțase omătul. Ajuns la locuința prietenilor săi, în ograda școlii primare, aceștia îl așteptau nerăbdători. Pe stradă treceau furgoane militare și era mare zgomot.

— Ce am avut nevoie să mă prezint? Credem că toți știu de George Enescu? De ce am procedat astfel? Nu sînt orgolios, nu vreau să fiu. De ce această urîță deșertăciune?

Prietenii erau albiați să afle cum a fost. Se auzea în timpul acesta stingerea de la o cazarmă dinspre turnul Golia. Trompeta aducea amintiri din copilărie. Toți ascultau.

— Nu trebuia să mă încerc cu Bach. Asta e!

— Iertați-mă maestre, vă frîmîntați inutil. Exagerați maestre. Nu vă supărați!

— Nu, nu trebuia, răspunse Enescu mai necăjit, avînd privirea lui copilăroasă, gravă.

— Și ei ce au vrut să le cîntați după Bach? Bătu-te... și...

— „Am un leu și vreau să-l beau”... răspunse zîmbînd trist Enescu.

Georgeta Mircea CĂNCIOV

Un secol fără un deceniu

Este o fericită întâmplare că în august 1971, exact ziua cînd apare acest număr al **României literare** este tocmai ziua în care se împlinesc 90 ani de la nașterea lui George Enescu. Ca „adevărate pelerinaje ale memoriei care depune flori și judecă admirativ“, cum se exprima cîndva Mihail Jora, gîndurile noastre se îndreaptă într-o astfel de zi, mai ales, spre cel care a fost și continuă să rămînă învățătorul nostru, maestrul.

N-am putea cuprinde într-o fugară însemnare prieluită de aniversare nici aspectele variate ale activității sale de compozitor, dirijor, interpret sau pedagog, nici multitudinea și varietatea operelor sale sau a influențelor pe care le-a generat creația enesciană în secolul nostru. Despre toate acestea au scris mult și frumos muzicologii și se va mai scrie, cu siguranță, și în viitor. Intenția, sau mai exact, dorința mea este să readuc, fie și numai pentru o clipă, crîmpeie din cugăturile, atitudinile și năzuințele acestei personalități copleșitoare, complexe și fermecătoare, care continuă să trăiască în toate realizările noastre, care este și va fi contemporanul nostru.

La 19 august 1881, așadar, se naștea la Livenii Droboiului acela care avea să devină personalitatea cea mai strălucitoare a istoriei muzicii românești, menită să devină stea călăuzitoare pentru generațiile de muzicieni. Se naștea într-un sat patriarhal de pe plaiuri moldovene magicianul arcușului, al condeiului și baghetei, care avea să cucerească rînd pe rînd admirația și onorurile marilor capitale ale lumii.

Perenitatea operei lui Enescu își află explicația, astăzi mai mult ca oricînd, în credința sa neclintită și de nenumerate ori exprimată de el însuși, în puterea muzicii de a înnobila pe om, în forța ei de înriurire asupra conștiinței umane, în menirea ei socială. „Menirea sfîntă a muzicii este să stingă urile, să potolească patimile și să apropie inimile oamenilor într-o caldă înfrățire, așa cum a înțeles-o mărețea antichitate creînd mitul lui Orfeu“, scria Enescu în 1930 într-o publicație bănățeană. În preajma izbucnirii celui de al II-lea război mondial, cînd valori culturale unice erau grav amenințate, Enescu s-a dovedit a fi nu numai un neobosit militant pentru salvarea artei pe care o slujea și în care credea, ci și un spirit optimist și luminat, care a știut să descifreze viitorul din semnele prezentului, înțelegînd pentru sine și dezvăluind altora sensul evoluției istorice a omenirii: „cultura va trăi!... impasuri a mai avut omenirea și le-a răzbit pe toate cu o vitalitate eroică. Nu-i va lipsi curajul nici de data aceasta. Trebuie să credem că v-om învinge“, scria atunci George Enescu în „Cuvîntul liber“.

Simplitatea și marca modestie au fost întotdeauna

George

„Puțin încovoiat din spate, avea acum, la înția vedere superficială, aspect holmanesc. Iși aluneca degetele pe claviatură ca un violonist pe coarde, apăsînd clapa cu o prudență delicată, spre a nu dezlănțui ecouri exagerate. Schimbînd imaginea, părea mai mult un harpist. Cu ochii întredeschiși își contempla pieziș elevul (n.r. Menuhin) și fața lui fericită. Am recunoscut figura zeiască de altădată răpită de armonii, însă mai focoasă, ca a unui soare care înainte de a apune se impurplează. Acum maestrul era în plină frenezie a încheierii operei lui de compozitor“.

G. CĂLINESCU

Mai 1946

„«Oedip-ul» lui Enescu are lucruri pur și simplu uimitoare. Dramatismul său e de o forță aproape unică. Sonoritățile, în special cele orchestrale, mi se par extrem de interesante prin ineditul lor. Personalitatea lui Enescu se manifestă în această operă cu o covârșitoare originalitate. «Oedip» e o operă de mare valoare artistică internațională“.

Sir John BARBIROLI

„Îl socot pe Enescu unul dintre cele mai mari genii ale muzicii «moderne» în sensul bun al acestui cuvînt... E de regretat că anumite curente muzicale, pe care eu nu le accept, denumite muzică modernă, au împiedicat ca operele compuse de Enescu mai tîrziu să fie popularizate. Așa se face că multă muzică bună care s-a scris în acea epocă a fost lăsată de-o parte, cum este cea a lui Enescu, dar sînt sigur că această situație deplorabilă va trece; muzica lui Enescu va reveni și vom cunoaște întreaga sa operă, așa cum cunoaștem opera marilor maeștri ca Beethoven, Mozart, Haydn.“

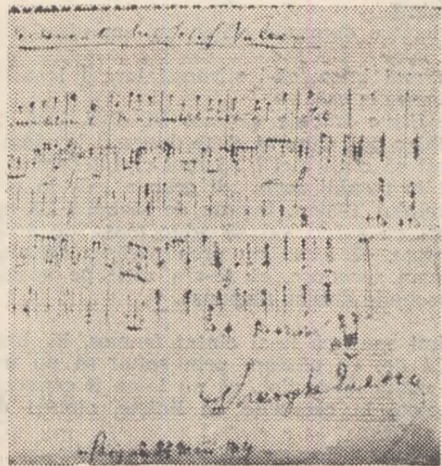
Pablo CASALS

admirate și deseori imitate de cei mai buni dintre discipolii săi. „N-am făcut altceva decît să traduc ceea ce auzeam cîntîndu-mi în inimă“ spunea la bătrînețe maestrul, trăgînd discret un vîl peste toată truda și migala nopților lungi consumate la masa de lucru, peste orele incandescente și mistuitoare consumate pe scenă, peste eforturile fizice extenuante și sacrificiile dăruite viorii, pianului sau baghetei.

Perenitatea operei enesciene își află temeiul, firește, în indestructibila legătură între artă și viață, legătură ce va călăuzi permanent pe marele artist. Omul care declara: „la mine nu există deosebiri între viață și muzică“, omul acesta nu putea să nu trăiască muzica pe care o crea. Adăpîndu-se mereu la izvorul limpede, cristalin, dulce și nesecat al muzicii poporului care i-a dat naștere, George Enescu ne-a lăsat o operă în care regăsim întreaga frumusețe a plaiurilor noastre, „gigantică plămadă a modestiei și geniului artistic, floare sănătoasă crescută în pajistea umplută de aromele cîmpiei românești, ...o esență înaltă în răzoarele cîmpiei noastre“, cum scria marele său discipol Mihail Jora.

George Enescu este astăzi atît de prezent printre noi, muzicienii, încît numele său a încetat, parcă, să mai fie un nume propriu. El a devenit sinonim, cred, cu noțiunea de cea mai înaltă cultură muzicală națională, cu chintesența creației acestui popor, muzical prin excelență. În 1931 maestrul publica un articol în „Revista muzicală“ din care extragem: „Țăranul român poartă muzica în el... născută din suferințele poporu-

Iosif Vulcan: „Depun și eu condeiul să aplaudez“

Manuscrisul autograf al lui George Enescu dedicat lui Iosif Vulcan (Paris, 21 mai 1904)

blat de un remarcabil spirit critic. Nu numai că a întreținut corespondență cu muzicienii epocii (G. Dima, Ion Vidu, Iuliu Roșca etc.)¹, că a asistat la recitalurile și concertele marilor noștri interpreți (Charlotta Leria, Maria Assan, Aurelia Cionca, Dimitrie Dinicu, C. Dimitrescu)², că i-a cunoscut personal pe mulți compozitori și dirijori (Enescu, Eduard Wachmann, D. G. Kiriac etc.), dar a desfășurat consecvent o activitate de critic muzical cu nimic inferioară celei din revistele de specialitate (**România muzicală**, **Arta**, **Musa Romană**). Astfel, Iosif Vulcan participa la concertele simfonice de la Ateneul Român și de la Teatrul Național din București, la spectacolele lirice susținute de trupa de operă a lui Constantin Grigoriu, după cum nu i-au scăpat unele recitaluri și concerte extraordinare (Mascagni, Kubelik etc.)³. Despre toate a scris cronici muzicale în **Familia**, revista care astăzi reprezintă o prețioasă sursă încă neexplorată de muzicologii și istoricii noștri muzicali.

De George Enescu l-a legat o sinceră și trairică prietenie. Îi urmărea — cu vizibilă simpatie și mîndrie națională — activitatea muzicală de la București, Sinaia, Iași etc. și chiar de peste hotare. Multe din știrile înserate de Iosif Vulcan în revista **Familia** fie că dispuneau de primatul publicării lor, fie de perfectă și multilaterală **informare**. Faptele ne îndeamnă să credem că Enescu personal, precum și studenții români aflați la studii la Viena și Paris, îi trimiteau cronici din presa străină, programe și afișe de concert de peste hotare, corespondențe. Nu de puține ori, ziarele bucureștene preluau unele date după revista **Familia**.

În chip deosebit, Iosif Vulcan a subliniat în notițele sale primele audii enesciene și debuturile de violonist în marile centre muzicale. Spicuirile din presa străină le completa cu aprecieri clogioase, insistînd mai ales asupra rolului de promotor al școlii muzicale naționale: „Iată un talent, merit a reforma muzica românească și a-i face renume în lumea mare“⁴.

Entuziasmul cu care l-a înconjurat Iosif Vulcan pe George Enescu (mai ales din anul 1893, cînd directorul revistei **Familia** a asistat la debutul de dirijor și compozitor al **Poemei române** la Ateneul Român al tînarului artist)⁵ ne apare astăzi emoționant. Recitaluri, concerte, audii, recepții și serate muzicale enesciene la București l-au numărat deseori printre auditorii și pe Iosif Vulcan. „După ce a terminat — scria pe marginea unui recital al lui George Enescu — încîntați de plăcerea ce ne-a făcut, l-am impresorat, felicitîndu-l și bucurîndu-ne că l-am putut asculta. Și după ce am venit acasă, tîrziu după miezul nopții, încă multă vreme îmi părea că aud divinele acorduri melodioase și am adormit legănaț într-un vis ferice“⁶.

Nimic nu l-a împiedicat pe scriitorul ardelean, ori de cîte ori s-a aflat în Capitală (și înclinăm să socotim coincidența prezenței sale peste munți cu cea a tînarului maestrul, de loc întâmplătoare) să-l urmărească pe Enescu pretutîndeni, să-l caute în cît mai diferite ipostaze artistice. Și astfel, lui Iosif Vulcan îi datorăm succinte caracterizări ale violonistului, pianistului, dirijorului și compozitorului Enescu. Nu i-a scăpat nici cea bizară știre din 1902, prin care violonistul în vîrstă de 21 de ani a fost numit profesor la Conservatorul din București⁷.

Este de-a dreptul surprinzător cum Iosif Vulcan a intuit de timpuriu talentul de compozitor al lui George Enescu. Nu-i mai puțin adevărat că s-a numărat printre auditorii primelor audii în țara noastră a majorității lucrărilor de tinerețe a autorului: **Poemei române**, **Trio-ului pentru pian, vioară și violoncel**, **Variațiunilor pentru două pian pe o temă originală**, **Pastoralei — fantezie pentru orchestră mică**, **Andantului religios pentru două violoncel și orgă**, **lied-urilor pe versuri de J. Lemaitre, S. Prudhomme, Carmen Sylva**, dar mai ales a recitalului de autor din anul 1900. „Între toate însă, — mărturisise Iosif Vulcan pe marginea acestui concert — mai mult mi-a atras atenți-

unea și interesarea audiența operei celebrului George Enescu... De astă dată însă, impresiunea a fost și mai viasă decît ori cînd, din cauza că artistul se afirma și ca compozitor și ca executant, calități care rar le găsești împreunate la aceeași persoană“⁸.

Nu puține din știrile înserate în **Familia** de către Iosif Vulcan se referau la activitatea de compozitor a lui George Enescu. Simțea parcă o bucurie în semnalarea unei „Simfonii“ compuse la 16 ani „ce se executa în curînd la Paris în concertul de la Châtelet“⁹ sau în faptul că ieșenia au putut asculta (1898) într-un cerc intim „compozițiile sale proprii, printre care și **Simfonia română**“¹⁰. Desigur este vorba de una din Simfoniile de școală ale lui George Enescu și în nici un caz de vreo confuzie cu **Poema română**. Căci la triumful primei audii din sala Ateneului bucureștean, redactorul **Familiei** a participat la manifestația de simpatie a auditorilor, publicînd un entuziast articol pe marginea **Poemei române**. Iar pentru a releva atenția cu care Iosif Vulcan înconjură compozițiile cu fond autohton ale maestrului, merită să subliniem aprecierea scriitorului ardelean după refacerea lucrării: „Dar însăși **Poema** a trecut prin schimbare. Autorul a prelucrat-o lăsînd afară mult din coloritul cosmopolit, păstrînd și poleind partea națională. Astfel a devenit mai scurtă și mai românească“. După prezentarea conținutului programatic al lucrării, Iosif Vulcan își încheia astfel articolul despre **Poema română**: „...tot auditorul se scoală și nu e inimă care să nu tresalte de bucurie și nu e mină care să nu aplaudeze cu entuziasm. Depun și eu condeiul să aplaudez“¹¹.

Pe violonistul Enescu l-a surprins în numeroase concerte și recitaluri. În chip deosebit a căutat să-l asculte în primăvara anului 1900 în acel memorabil **concert de concerte** cu orchestra simfonică bucureșteană, cînd a interpretat **Partita în re minor pentru vioară solo** (cu Clacona). **Concertele pentru vioară și orchestră** de Beetho-

Enescu

„Am avut fericirea să-l cunosc pe Enescu, și discuțiile cu el mi-au adus multă bucurie. Era o mare fericire să-i ascult și să-mi reflectez despre muzică, să fii martorul înflăcăratului patriotism, al iubirii sale de țară și de popor”.

D. ȘOSTAKOVICI

„Ne aflăm în fața operei suverane a unuia din cei mai mari maeștri; ea poate susține comparația cu culmile artei lirice”.

Arthur HONEGGER

(despre Oedip)

G. Enescu, încununându-l pe Dinu Lipatti

George Enescu cu Mihail Jora la Dorohoi

Muzica lui Enescu — sinteză a sensibilității noastre

(Urmare din pagina 1)

lui român prigonit de năvălitori muzica, sa este dure-roasă și nobilă, chiar în ritmurile săltărețe ale dansurilor...”

Din filonul acesta nespuse de bogat al melodiei populare el a cules diamantele, a topit metalele prețioase în focul sacru al personalității sale și astfel și-a recreat materia din care sînt, plămădite operele sale. Din aceste metale prețioase, bătute în nestematele acestea, România de azi i-a făurit coroana domnească pe care o reprezintă cinstirea numelui, operei și omului Enescu, în prezent. Violonistul, pianistul, compozitorul, dirijorul, pedagogul și omul George Enescu sînt acum fațetele sub care personalitatea sa multiplă ni se dezvăluie cu fiecare ediție a Festivalului Internațional ce-i poartă numele, manifestare prestigioasă tratată în tradiția marilor sărbători culturale mondiale. Prima Filarmonică a țării îi cîntă în continuare operele pe aceeași scenă a aceluiași bătrîn Ateneu, și el născut o dată cu Enescu, punîndu-i cu mîndrie numele pe emblemă. Simfoniile, suitele de orchestră, rapsodiile, muzica sa de cameră, constituie azi patrimoniul de aur al repertoriului nostru național, tocmai pentru că duce în universalitate geniul unui popor truditor, talentat și drept. Muzica aceasta răsună plener și va continua să ne lumineze calea cu făclia neprețuită a dăruirii și a credinței în ceea ce faci. Muzica aceasta nu mai aparține trecutului, prezentului sau viitorului, ea se desprinde de timp.

Dumitru CAPOIANU

de tendințe contradictorii în care excesele expresionismului subordonau muzica experiențelor formale, propunînd artei sunetelor o pedagogie silnic cerebrală „de a institui ordine în lucruri”, Enescu restituia muzicii toată forța de expresie a conținutului emoțional, vibrația și patosul sufletesc al vieții. George Enescu compunea *Simfonia a III-a cu coruri*, magnifică întru chipare a voinței de pace a umanității, sugestie dantescă a unei lumi care poate fi izbăvită prin armonie și înțelegere, sau *Vox Maris*, acest poem simfonic cu profunzimi transparente, infinit irizate, parabolă a unei umanități libere și triumfătoare imagine a nesfîrșitului lăuntric.

Asimilînd experiențele cele mai complexe, de la preclasic la moderni, traversînd cu o sensibilitate de *écorché* neliniștea dramatică a acestei jumătăți de secol, imaginar și reflexiv totodată, sentimental ca temperament și savant al limbajului muzical, el păstrează pe toată întinderea creației sale de la preludiul la unison al *Suitei a I-a*, de la *Rapsodia în Re major*, *Suita satească*, *Impresii din copilărie* pînă la *Sonata a III-a pentru vioară și pian*, opera *Oedip*, *Dixtuorul* sau sfișietoarea *Simfonie de cameră*, măsura de aur a artei adevărate, echilibrul artei milenare a folclorului românesc. Marele suflet enescian trăiește în primul rînd în opera sa componistică, tulburătoare sinteză a sensibilității muzicale și spirituale a poporului

nostru. Simfonismul enescian se exprimă, cu atîta forță datorită fuziunii adînci de sentiment și viziune a creatorului cu melos-ul și ritmurile românești. Elanul interior spre meditație, spre reflexivitate, spre concentrare filozofică a muzicii enesciene se împletește viu cu sensul eroic al luptei, al vieții. În operele sale fundamentale Enescu nu stilizează, ci transfigurează. Capodopere de originalitate ale gândirii muzicale, de densitate a sentimentului, austere în frumusețea și rafinamentul lor, ca brăncușiana *Pasăre măiastră* sau *Poemele luminii* ale lui Blaga, poate într-o măsură și mai adîncă, creațiile lui Enescu exprimă blîndețea funciară, vitalitatea, setea de armonie a poporului nostru.

Cînd mi-e dor de Enescu — fiindcă pe fiecare din marii dispăruți — mi-l închipui cîntînd înăbușit, grav, tre noi ne încercăm un asemenea dor îndurerat după nepămîntean, cu acea voce stranie cu care încerca — acompaniindu-se la pian — să imagineze prin trăire suferința lui Oedip, abisul și singurătatea tragică a eroului atic. O asemenea tensiune exclude orice sofistică, orice artificiu, orice deghizare. Fuziunea cu adevărul cere o dăruire și o sinceritate totală.

Enescu ne-a lăsat, dincolo de uimitoarele lui interpretări, dincolo de prospețimea patriotică și universală a operei sale, gestul atît de rar și nepieritor al acestei sincerități și dăruiri generoase, crezul umanist al artei sale închinată ca o amforă de sunete spre sufletul însetat de frumusețe al poporului său.

ven și Saint-Saëns. „Progresul ce dînsul a făcut de doi ani, de cînd l-am auzit mai pe urmă, este uimitor și-i prevestește un mare viitor. Însuși celebrul virtuoz Kubelik, care ședea în avant-loje, aplauda cu atîta căldură și plăcere, că artistul român poate fi mîndru de succesul său. Dintre cele trei, mai mult a stors admirațiunea salei, piesa a treia, *Concertul* lui Saint-Saëns. Esecuțiune maestră și nuanțare cu o bravură care nu e dată decît marilor maeștri ai artei”.

Nu i-au rămas străine lui Iosif Vulcan nici concertele de muzică de cameră ale formației bucureștene *Carmen-Sylva*, fondată și condusă de George Enescu. Tîrziu (1904), aflînd că la Paris, violonistul român a pus bazele unui ansamblu similar (compus din Henri Casadesus, Fritz Schneider și Louis Fournier) debutînd în sala Pleyel cu succes, redactorul *Familiei* adăuga — pe marginea cronicilor și a informațiilor prin corespondență — cu de la sine putere: „Interpretațiunea quartetului Enescu plină de știință și de o viziune înaltă, a fost cu totul personală. Sobrietatea ansamblului a dat impresia unei orchestre complete.”

Dragostea sau curiozitatea (poate amîndouă) l-au îndemnat pe Iosif Vulcan să-l urmărească pe Enescu și ca pianist. În paginile *Familiei* au apărut — printre primele — prețioase rînduri despre acea inedită — pe atunci — postură a multilateralului muzician. Enescu a interpretat în recitalul de autor din 1900 *Suita pentru pian în stil vechi*, op. 3 și l-a acompaniat la pian pe violonistul Carl Flesch în *Sonata în RE major*, op. 2, nr. 1. „O altă împrejurare care ne releva nouă calitate ale lui Enescu — remarcă Iosif Vulcan în cronica recitalului — era că de astă dată s-a produs și ca pianist. Și poate tocmai că este și compozist, dînsul simte mai bine ceea ce cîntă și astfel jocul său e plin de foc, pătrunzător și covîrșitor”.

În sfîrșit, pentru întregirea portretului tînărului muzician să-l cităm pe redactorul foii orădene în prezentarea

dirijorul ui Enescu. Să reținem totuși un fapt semnificativ: Eduard Wachmann nu a cedat bagheta decît lui Enescu la concertele Societății Filarmonice Române spre a-și dirija propriile lucrări, iar aceste cîteva momente l-au aflat pe Iosif Vulcan în sala Ateneului Român! Căci iată cum ni-l descrie pe Enescu-dirijorul, fără a-i scăpa cele mai intime detalii: „Duminița trecută a dirijat în concert simfonic marea sa compoziție *Poema românesc* primită cu atîta căldură, acuma-s doi ani... Cînd apărui pe podiu, în mijlocul aplauselor, publicul numai decît observă schimbarea. Băiatul de acuma-s doi ani a devenit un bărbat tiner, cu o aparență mai serioasă și cu o înfățișare mai impunătoare. Aceiași schimbare se observă și în felul conducerii orchestrei. Atunci era mai timid, mai liniștit; acuma dirigia cu foc, auneori nervos și transportat parcă în lumea închipuirii, dînd tactul cu bagheta, nuanțînd cu mișcarea corpului, cu trăsăturile feței, cu clipitul ochilor. Un artist nu numai pătruns, dar și amoresat de arta sa, pe care o simte în tot fisicul său, care îi umple toată ființa”.

Enescu a răsplătit strădaniile „criticului muzical” de la *Familia* dedicîndu-i în 1904, cu prilejul aniversării a 40 de ani de la fondarea revistei, o lucrare corală cu acompaniament de pian sau orgă: *Odă lui Iosif Vulcan*. Volumul omagial realizat de *Tineretul universitar român* din Paris, purtînd simbolică dedicație „Lui Iosif Vulcan, falnic stegar al românismului în Transilvania” și cuprinzînd manuscrisul autograf al compozitorului, se păstrează azi în colecția de manuscrise a Bibliotecii Astra din Sibiu. Cîntecul, pe versurile lui I. U. Soricu, poartă următoarea mențiune: „Gheorghe Enescu, Paris în 21 mai 1904” (v. facsimilul).

Mulți se mai întrebă și azi ce l-a legat atît de puternic pe George Enescu de Oradea, spre a-și fi prezentat în primă audiere absolută (16 ianuarie 1927), capodopera literaturii noastre muzicale de cameră: *Sonata pentru*

Viorel COSMA

pian și vioară, nr. 3 „în caracter popular românesc”. Poate că în lumina acestor date documentare (ce au scăpat pînă acum muzicologiei românești) răspunsul va fi mai ușor de susținut, iar simbolicul gest enescian (să nu uităm că în 1927 se împlineau două decenii de la moartea lui Iosif Vulcan) va dobîndi adevărata lumină spirituală a unui mare Om dublat de acel genial artist.

1. Băncescu, Lidia. *Scrisori către Iosif Vulcan* (Catalog). Sibiu, Biblioteca Astra, 1971.

2. Vulcan, Iosif. *Concertul Aurelia Cioncea*. În *Familia*, Oradea, nr. 14, 4 IV 1899, p. 165; *Concert Dinicu-Leria*, ibidem, nr. 16, 18 IV 1899, p. 189; Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 15, 9 IV 1900, p. 176 etc.

3. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. [Kubelik]. În: *Familia*, Oradea, nr. 14, 2 IV 1900, p. 165; *Mascagni la Bucuresci*, ibidem, nr. 14, 7 IV 1902, p. 164.

4. *Concertul G. Enescu la Paris*. În:

Familia, Oradea, nr. 7, 13 II 1900, p. 82.
5. Vulcan, Iosif. *Salon. Concertul simfonic*. În: *Familia*, Oradea, nr. 11, 15 III 1898, p. 129—130.

6. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 15, 9 IV 1900, p. 177.

7. *Artistul G. Enescu, profesor în Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 49, 8 XII 1902, p. 586.

8. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 15, 9 IV 1900, p. 176.

9. *Sciri musicale*. În: *Familia*, Oradea, nr. 6, 8 II 1898, p. 70.

10. *Artistul G. Enescu*. În: *Familia*, Oradea, nr. 40, 4 X 1898, p. 479.

11. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 13, 26 III 1900, p. 153.

12. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 14, 2 IV 1900, p. 164.

13. *Cuartetul Enescu la Paris*. În: *Familia*, Oradea, nr. 8, 22 II 1904, p. 95.

14. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 15, 9 IV 1900, p. 176.

15. Vulcan, Iosif. *Salon. De la Bucuresci*. În: *Familia*, Oradea, nr. 13, 26 III 1900, p. 153.

„Prietenia e mai presus de accidente timpului“

Un dialog cu Michel Seuphor

— Ce se mai aude cu retrospectiva *Mattis-Teutsch*? Când o deschideți?

Intrebările au fost rostite, firesc, expresie a unui interes real, și modalitate a evitării oricărei formule de politețe inutilă. Michel Seuphor mă primea în locuința sa din Avenue Émile Zola, într-un cartier încă marcat de atmosfera Parisului din primele decenii ale secolului, ca pe o veche cunoștință, deși nu lăsam în urmă, în raporturile noastre, decât o legătură prin corespondență. L-am invitat la deschiderea retrospectivă. S-a bucurat, a trebuit să-i promit că-i voi trimite afișul și catalogul întrucât nu întrevădea posibilitatea unei deplasări la București.

— Cele patru volume ale *Dicționarului de artă modernă pe care-l tipăresc la Maeght* îmi iau tot timpul. Să știți că un articol îl privește și pe *Mattis-Teutsch*. Îți mulțumesc pentru fotografiile trimise... Dintre artiștii moderni puțini s-au exprimat cu atita convingere interioară. Multora el li se părea un încâpănat și un om închis. Ne-am apropiat unul de altul printr-o afinitate specială, i-am citit versurile mele, i-am arătat și unele picturi, el mi-a citit versurile sale — oare le-a tipărit? — mi-a dăruit câteva compoziții.

Casa lui Michel Seuphor e un mic muzeu de artă modernă. O acuarelă de Kandinsky, portretul lui Tatlin semnat de Goncharova, marmora albă a unor reprezentări ale prietenului său Arp, compoziții de Mondrian, alt prieten, Léger, Delaunay... Și *Mattis-Teutsch*.

— Îți consider lucrările demne de orice mare muzeu. Drumul său a fost prefigurată de fanatica lui dragoste de oameni. Disprețuia exercițiul mimetic și știu că nu a tins niciodată să intre în școala cuiva, să se afilieze vreunui celebru. Expoziția sa la Paris, cea din 1925 de la galeria Visconti, a prilejuit controverse, dar a fost mult comentată. Toți au remarcat rigoarea compozițiilor. Dumneata spui, în studiul publicat la München, că în perioada următoare face apologia prezenței umane. Nu cunosc lucrările, dar era evident că va ajunge acolo. Verticala lui, de care de asemeni vorbești, era predestinată omului.

Discuția continuă pe alte teme. Îmi propune să văd câteva expoziții — și întrevăde, revenind la *Mattis-Teutsch*, un interes real al cercurilor artistice franceze pentru o întâlnire nouă cu arta celui care i-a fost prieten — îmi arată ultimele sale cărți (aici „Le don de la parole”, reflecții asupra limbajului, tipărită de curind, „Cercle et carré” apărută la Pierre Belfond și avind deci ca titlu chiar pe acela al grupării artistice ce a fondat-o în cel de al 3-lea deceniu al secolului...) dar întrebă și de cărțile lui *Mattis-Teutsch*, de cele dedicate lui (monografia lui Zoltan Banner i-o trimisesem la apariția ei). Proiectul unui album, despre care îi vorbesc, i se pare potrivit cu încercarea de a repune în circulația europeană de valori opera artistului brașovean.

Congresul internațional de estetică ce va avea loc anul viitor la București este un subiect ce-l interesează.

— Mă bucur să aflu că spiritul de emulație artistică al României se reflectă și în activitatea criticii, a esteticii. Când climatului natural al unei țări atât de înzestrată ca aceea a dv. i se adaugă și un climat spiritual emulativ, se realizează cea mai minunată condiție creatoare. Parisul a reprezentat vreme îndelungată o asemenea condiție. Astăzi mai puțin. Eu stau de altfel foarte puțin la Paris. Adică (îmi explică, văzându-mă mirat) locuiesc aici, dar nu sint aici. E o mare solicitare, un permanent consum de timp, dar fără să se configureze decât foarte rar căutări

eu souvenin de
notre grande amitié
avec Mattis-Teutsch.
Seuphor

de perspectivă, mari credințe artistice în slujba unor mari idealuri. Nu sint un sceptic și nici un paseist. Mă sperie însă faptul dominației strigătului asupra stilului.

— Cartea dv. „Le cri et le style”, o încercare de estetică a artei moderne, anticipa oarecum acest moment. Păreți totuși surprins de propria dv. previziune.

— Da, surprinderea mea provine din faptul că rezultatul analizei nu mă mulțumea, ca om, nici atunci. Sint și eu artist, poet, om al unei vocații care este comunicarea. Tristețea mea provine din faptul că efortul de a găsi noi mijloace de contact, depus de către marii artiști ai secolului, a amplificat câmpul imposturii, al diletanțismului rău. La fel, dragostea pentru artă a unor entuziaști, uneori buni întreprinzători, aceia care au investit încredere în artiști de excepție și ulterior și-au văzut răsplătită încrederea, a dus la speța speculantului de artă, a negustorului de idealuri, a agentului de bursă artistică. Eu am crezut și cred că arta este cel dintâi obiect al oricărei libertăți umane.

— N-aș vrea să adaug dezamăgirilor dv. încă una amintindu-vă de critică, de estetică.

— Nici n-ai putea. Nu neg existența unei critici incorecte, intrată și ea în jocul intereselor (nu totdeauna exclusiv materiale), dar am încredere în critică și teorie. Ca mijloc vindicativ, ca opoziție publică față de aspectele de care-ți vorbeam. Limbajul nu e uzat într-atât încât să nu mai fie un mijloc de luptă. Cit privește estetica, ea poate să discearnă mișcarea organică de cea contrafăcută. Dumneata te ocupi de metode noi, foarte bine. Dacă scopul lor e adevărul, dacă ele nu tind să estompeze opera pentru a străluci în locul ei, atunci vorbim același limbaj, chiar dacă nu avem convingeri identice.

În următoarele zile, uneori chiar în galeriile pe care mi le recomandase, aveam să aflu temeiul acestor gânduri. Oricum, acum când retrospectiva *Mattis-Teutsch* este deschisă, nu pot uita cuvintele pe care le-a rostit la despărțirea noastră:

— Scrie-mi ce ecou a stîrnit expoziția. Prietenia e mai presus de accidente timpului. Sint emoționat ca la propria mea expoziție.

Mihail NADIN

Cu pasul frînt, cu minzul mîncat

Trăgînd pluguri inchipuite prin cîmpia cerească, cocorii au pornit, în unghiuri amare, spre Sud — și-n aceeași zi, ziua cînd ierburile încep să se verse în zodia ruginită a toamnei, divizia B, sub picioarele căreia nu crește nici măcar buruiana dracului, tutunul, și-a scos tunurile și le-a pus în bătaie. Primele vești sint chiar citite în fugă, năucitoare: Progresul București a pierdut la Cîmpina și situația acestei echipe în rîndurile căreia activează poate, cei mai talentați jucători tineri începe să miroasă a gaz lampant. Sportul studentesc, cea de-a doua formație bucureșteană care jurase să muște din lemnul de trandafir din care se confecționează bastoanele de mareșal, și-a mîncat minzul la Tirgoviște. L-a mîncat fără sare și fără piper, tot, de la unghii pînă la urechi. Sigur, lucrurile sint la început, dar pe mine mă ia cu frig de Alaska prin șira spinării. Credeam în steaua bancarilor, credeam în ambiția studenților. Doi pași frînți, o frunză de leuștean în ciorba de-alutăieri. Rezultatele primei etape mă mută în ideea că puterea diviziei B (seria I) s-a concentrat pe malul Dunării, la Galați și Brăila, mai ales la Galați. Marele port fluvial duce dorul duminicilor răvășite de patimi și nu-i va fi ușor nimănui să rupă gura peștelui în vad la Țiglina unde, toamna, luna e o crizantemă peste care Dumnezeu varsă, în ceasul cînd Siretul se culcă în gropile cu raci, un păhărel de rom galben, un pumn de stafide și-i mai așterne sub frunze și doi ochi plini de melancolie. Pămînt fecund, magie orientală.

În seria transilvană a diviziei B nu fulgeră spectaculos nici o coajă. Timișoara, alături de steaua polară a fotbalului românesc, a uitat drumul spre munți. Și Politehnica și C.F.R. (regret că trebuie s-o spun) sint două doamne bătrîne care se încăpățînează să umble cu genunchii goi. M-aș bucura să văd urcînd furtuna în plopii de pe Bega, pentru că nu-i stă bine acestui oraș de-o civilizație exemplară fără nopți de carnaval. Îi obligă legenda. Aurul ei pe care începe să se depună fierul.

Divizia B, privită de la distanță, poate să pară o masă a calicilor. Cine n-o știe, o judecă aspru („divizia care nu cunoaște milă”, „divizia oaselor rupte și aruncate peste umăr”), în realitate ea reprezintă piciorul de sprijin al plutonului de elită. Dar în cîmpurile ei de bătălie, mai cu seamă spre sfîrșitul campionatului, cînd în calcule intră și disperarea, apar cu nemiluita capcanele. Ca într-o rezervație de vînătoare. Trebuie să faci parte din cei treizeci și cinci de milioane de surzi—ciți se spune că sint în lume la ora actuală — ca să nu fi auzit de partide pierdute la timpul potrivit în folosul cui avea nevoie de două puncte sau de cîte-un arbitru — cap de hoț din lacrimi.

Deci, atenție la tencuială.

Atenție la fard, vreau să zic.

Fănuș NEAGU

ROMÂNIA LITERARĂ

Anul IV nr. 34 (150)

Săptămînal de literatură și artă
editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Redactor șef: NICOLAE BREBAN

Redactori șefi adjuncți:
GABRIEL DIMISIANU, ION HOREA,
NICHITA STĂNESCU

Secretar general de redacție:
GHEORGHE PITUȚ

REDACTIA: București, B-dul Ana Ipătescu nr. 15. Telefon: 12.94.44; 12.25.14; 12.74.26. ADMINISTRATIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10. Telefon: 18.33.99. ABO-NAMENTE: 3 luni — 26 lei; 6 luni — 52 lei; 1 an — 104 lei. Tiparul: Combinatul poligrafic „CASA SCIENTEI”

